ANUL XX
7
(772)
Simbătă
12 februarie
1977
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Certitudinile unui bilanț

Semnul sigur al vigorii unei economii se află în constanța rezultatelor ei. Din această perspectivă economia românească, prin principiile științifice care-i guvernează afirmarea, și obiectivele ce-i configurează structura, se dovedește o economie puternică, sănătoasă. **Comunicatul Consiliului Suprem al Dezvoltării Economice și Sociale,** Comitetului de Stat al Planificării și Direcției Centrale de Statistică cu privire la îndeplinirea Planului național unic de dezvoltare economico-socială a Republicii Socialiste România pe anul 1976, aduce încă o dată argumentul edificator al realizărilor, al drumului mereu ascendent al dezvoltării economice și sociale a patriei. Creșterile înregistrate în 1976 față de anul precedent la producția globală industrială și agricolă, în activitatea de investiții, de comerț exterior, creșterea venitului național precum și a cheltuielilor pentru acțiuni social-culturale de la bugetul de stat propun un tablou dinamic, însuflețitor al economiei românești, argumentează prin fapte că România pășește ferm pe calea progresului și civilizației.

Din multiplele semnificații care se desprind din acest document de sinteză menționăm în primul rînd justețea politicii partidului de dezvoltare economico-socială a țării, caracterul realist al obiectivelor prevăzute pentru fiecare etapă, ținînd seama de posibilitățile existente, de cerințele actuale și de perspectivă. Profund conștienți de caracterul patriotic, înalt umanist al politicii partidului, oamenii muncii de la orașe și sate, indiferent de naționalitate, s-au angajat cu întreaga lor energie și putere de creație în înfăptuirea exemplară a sarcinilor economice. Bilanțul primului an al actualului cincinal, un bilanț rodnic și multilateral, aduce dovezile concrete ale entuziasmului în muncă, ale participării devotate la traducerea în viață a politicii partidului. Citim în Comunicatul ședinței comune a Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., a Biroului Permanent al Consiliului Suprem al Dezvoltării Economice și Sociale și a Consiliului de Miniștri al Republicii Socialiste România : **„Dezvoltarea economiei naționale în anul care a trecut se caracterizează prin creșterea, în ritmuri înalte, a producției materiale și venitului național, accelerarea procesului de modernizare a structurii producției, îmbunătățirea repartizării teritoriale a forțelor de producție, utilizarea mai deplină a resurselor materiale și de muncă, ridicarea eficienței activității economice, lărgirea schimburilor comerciale și a colaborării economice și tehnico-științifice cu alte state. Producția industrială s-a dezvoltat într-un ritm de 11,5 la sută față de anul anterior. În agricultură s-a obținut cea mai mare recoltă de cereale din istoria țării. Sporirea producției bunurilor materiale, creșterea eficienței economice și stabilitatea prețurilor au asigurat o circulație bănească sănătoasă, contribuind la întărirea monedei naționale. De asemenea, știința, învățămîntul, cultura, întreaga viață spirituală a poporului au cunoscut o puternică dezvoltare. S-a asigurat creșterea veniturilor populației, a bunăstării oamenilor muncii, înfăptuirea consecventă a prevederilor Programului partidului de ridicare continuă a nivelului de trai material și spiritual al întregului popor".** Sînt cuprinse în aceste fraze care prin sobrietatea lor comunică nemijlocit importanța faptelor ce le-au generat, adevăruri de esență ale organizării, desfășurării și finalizării activităților economice. În acest însuflețitor raport al națiunii către sine, fiecare membru al societății românești contemporane își găsește exprimate eforturile proprii, dăruirea în muncă, voința ca imaginea generală a țării să fie tot mai luminoasă. De aici și privirea lucidă cu care întîmpinăm înfăptuirile generatoare de înalte satisfacții civice ; de aici nominalizarea neajunsurilor existente și definirea cu precizie a sarcinilor ce stau în fața întregii țări în acest an, în anii ce vor urma. Numai astfel energiile și gîndirea creatoare ale națiunii își vor afla o valorificare deplină, istoria prezentului va fi una a faptelor de muncă și creație pe măsura țelurilor cutezătoare, insuflate de partid întregului popor. În acest context consemnăm ca pe un exemplu viu, mobilizator nou și deosebit de fructuoasa analiză întreprinsă de tovarășul Nicolae Ceaușescu, cu prilejul recentei vizite de lucru la Complexul expozițional din Piața Scînteii. Aceasta se adaugă analizelor sistematice consacrate problemelor promovării largi a progresului tehnic, creșterii eficienței economice.

Există în conștiința fiecăruia certitudinea că, pe fundamentul importantelor realizări economice și sociale obținute pînă în prezent, militînd activ, pentru ca obiectivele cincinalului actual să fie traduse în practică vom fi mîine cetățenii demni ai unei țări mai puternice, mai bogate, așa cum o merită o țară care a înălțat munca pe soclul cel mai înalt al principiilor moral-cetățenești.

Luceafărul

Brăduț Covaliu: „Luarea Plevnei" (stînga); „Predarea lui Osman" (dreapta)

Întîia jertfă

Sergentului Constantin Popescu, întîia jertfă a războiului pentru independență

Nici Ștefan, nici Mihai nu s-a numit,
ca voievozii amplelor victorii,
ci s-a dropat în faldul prenumelui cumplit
al Brîncoveanului tăiat cu toți feciorii.

A fost întîia jertfă. Întîiul țării val
dintr-o piezișă Dunăre de sînge —
întîia lacrimă ce s-a prelins egal
pe toți obrajii mamelor române.

Nu l-a cîntat în versuri Vasile-Alecsandri —
decît în piatră numele-i săpară
pioase mîini, la Calafat, aci,
ca pe-o fățișă bornă legendară.

Nici Mircea, nici Ion nu s-a chemat,
dar a-mbrăcat cămașa-nverșunării
de nenuntită moarte — cu care i-a tăiat
întîiul drum de foc Neatîrnării...

Andrei Ciurunga

Privind o fotografie a lui Brâncuși

Am în față o fotografie cu Brâncuși făcînd gimnastică, pe care, fără să vreau, încep să îl asociez în gînd cu Tolstoi. Nu fiindcă sînt la modă asocierile riscante (de altfel cu Brâncuși și cu Tolstoi cred că nimeni nu mai riscă nimic), ci fiindcă barba albă a originalului meu mi-a adus Sfîntul din Montparnasse pe care îl privesc fotografiat exersînd la inele, se poate compara ușor — chiar dacă nu prea seamănă una cu cealaltă — cu barba la fel de originală a sfîntului de la Iasnaia Poliana care la optzeci de ani mergea pe bicicletă.

Asocierea neobișnuită a celor două ilustre personaje, fiecare în parte apreciat în [illegible] său ca fiind ieșit din fire în legile universului și în secretele creației, atrage după sine [illegible] de a stabili anumite paralelisme și la nivelul operei lor.

Cere un curaj, încep să mă întreb, ilustra femeie [illegible] Natașa Rostova, frumoasă atît cît să îl poată cuceri pe prințul Andrei Bolkonski și înțeleaptă cît să se consoleze mai apoi cu Pierre Bezuhov spre a trăi cît îi va fi dat să trăiască și spre a-și împlini menirea femeiască de a face copii, este, în felul său,

Ileana Mălăncioiu

Continuare în pag. a 7-a

Aniversări

200 DE ANI DE LA NAȘTEREA LUI CONSTANTIN (DINICU) GOLESCU

Politică, morală socială, cultură

Făcînd parte dintr-un întreg „program" de acțiuni practice, cunoscuta **Însemnare a călătoriei mele** a fost redactată de marele logofăt Constantin (Dinicu) Golescu, în 1826 și este în cea mai mare parte o relatare cu caracter retrospectiv. Hotărîrea de a scrie **Însemnarea...** și de a o tipări o luase probabil marele logofăt în vederea întoarcerii în țară, unde influența turcă începuse a fi iarăși într-o anume scădere : însuși domnitorul Grigore Ghica își schimbă, de altfel, în cursul anului 1826 și în special după încheierea Convenției ruso-turce de la Akkerman, atitudinea față de cele două mari puteri semnatare și față de reprezentanții lor. Nu este întîmplător că în memorialul său nu relatează decît călătoriile în Occident, deși făcuse și altele și nu cu prea multă vreme în urmă, ci tot în perioada emigrației ; însă intenția lui Constantin Golescu fiind să dea compatrioților săi o carte „de învățătură", informativă și stimulatoare, el „alege", pentru a-l descrie în **Însemnarea...**, itinerariul care îi oferea cele mai multe posibilități de a scoate în evidență foloasele unei bune administrații, ale stabilității politice și legislative, ale culturii, ale învățămîntului, ale respectării normelor de conduită socială.

Principala „temă" a **Însemnării...** este „ocîrmuirea" și îl vedem pe Constantin (Dinicu) Golescu firesc interesat de raporturile dintre „stăpînitor" și „norod". Avînd prilejul de a asista la „încoronarea" de la Bratislava („Presburg-Pojon") a „mării-sale împărătesei a împăratului Austriei Franțisc al doilea", el descrie mai puțin evenimentul propriu-zis, care capătă

Mircea Iorgulescu

Continuare în pag. a 3-a

În paginile 4–5

„VIAȚA CA O PRADĂ"

fragmente de roman de

MARIN PREDA

Cîntarea României

Sub simbolul creației

Marți, 1 februarie, în sala Tehnic-Clubului din Pitești, în cadrul manifestărilor festivalului „Cîntarea României" a avut loc vernisajul expoziției de pictură a tinerilor Gheorghe Dican, Florin Dumitru și Marius Rizu. Au fost expuse 18 pînze exprimînd peisajul industrial și natural contemporan, realitățile județului, realizările României socialiste.

Un public numeros în mare majoritate tînăr a luat parte la vernisaj manifestînd un deosebit interes pentru operele expuse. Prezenți în sala Tehnic-Clubului am cules cîteva din opiniile vizitatorilor și ale celor care au expus :

GHEORGHE DICAN : «Festivalul „Cîntarea României" este un excelent prilej de realizare a unor acțiuni cultural-artistice, fiind o adevărată mișcare cu caracter de masă, care se manifestă creator în toate domeniile activității culturale, fără încorsetări și restricții tematice. Caracterul multilateral al acestei mișcări culturale îi conferă un amplu ecou asupra întregii vieți materiale

N. Stoicescu

Continuare în pag. a 6-a

Tînăr în Agora

Virtuțile pămîntului

Dintre evenimentele memorabile pe care le-am trăit — unul continuă încă să mă frămînte. Vorbind despre el, trebuie să recunosc că personalitatea pămîntului românesc mi-a fost dat s-o recunosc și altfel într-o [illegible] expoziție de ceramică multimilenară — găzduită anul trecut la Muzeul de istorie al Republicii Socialiste România — rezumat al civilizațiilor străvechi, suprapuse, care au culminat cu nașterea poporului român.

Pămîntul nu se mulțumește doar cu forma [illegible] sale. Focul sacru, inițial, își învîltoară, nevăzute, limbile de arșiță, răscolindu-l continuu. De opt mii de ani, țărîna de sub picioarele noastre germinează forma de artă, replică celor naturale — vegetale și animale. Pămîntul acesta, nestorit și fraged, dintotdeauna ne-a căutat ochii și mîinile. Iar țara rotundă ca o gură de amforă a răspuns.

Văd șirul de mîini modelînd de-a lungul celor opt milenii, căutînd forma ideală în care lutul autohton să se exprime pe sine. Văd un muzeu de capodopere, o vistierie secretă în care se păstrează arhetipul miraculos al seminței din care arta renaște perpetuu.

Pămînt de Moldova, pămînt de Transilvania, pămînt de Muntenia — pămînturi surori, sprijinind într-o îmbrățișare comună urciorul în care arde flacăra veșnică a neamului.

Vocile lutului se pot auzi. Pe portativul lor e scris un motiv incizat, un decor ca o emblemă a frumuseții : motivul soarelui, al omului, al bradului, al șarpelui, al valului... Motivul e un îndemn de exprimare a duhului local, o fereastră prin care pămîntul se vede pre sine însuși în ipostaze superioare, gîndit și creat ca o literă curată — sinteză a spiritului. Nu forme — ci un alfabet al civilizației multimilenare cum niciodată n-aș fi crezut că voi vedea, un alfabet

Gheorghe Istrate

Continuare în pag. a 3-a

Eugen Jebeleanu
Arena

Cella Delavrancea sau Evlavia față de Artă

Remarcabile întru totul, câteva pagini, intitulate: „Întâlnire cu Rainer Maria Rilke", apărute în ultimul număr al „Secolului 20" și semnate de Cella Delavrancea.

De mult n-am mai avut prilejul să citesc o evocare făcută cu mijloace atât de — în aparență — simple și atât de subtile.

Scrisul nici nu mai este scris, ci e respirație calmă.

Un spirit al înălțimilor, detașat de tot ceea ce este meschin și prisoselnic, domină (cu câtă naturalețe și cu câtă nobilă modestie...) aceste pagini fermecătoare, care ar trebui să fie citite de cât mai mulți: scriitori și nescriitori.

Pianistă ilustră, autoare a volumului „Vraja", cuprinzând o seamă de nuvele „de excepție", cum ar spune amicul meu criticul X, printre care cea intitulată „Semnul" este la înălțimea unora dintre cele mai bune pagini ale lui Mateiu Caragiale, — Cella Delavrancea ne împărtășește amintirile, de o prospețime cuceritoare.

Rugată de Rilke să-i cânte din Bach, poetul i-a spus, la urmă : „Muzica, după ce cânți dumneata, doamnă, coboară în zona cea mai adâncă a sufletului, unde va rămâne în veci audibilă".

★

Să poți pătrunde în zonele cele mai adânci ale sufletului a ceea ce își dorește oricare artist. Dar cum poți izbuti, — iată întrebarea.

Aici intră în joc Spiritul înălțimilor. Nu poți ajunge până la el decât prin Evlavie : Evlavie față de Artă și față de cei care o făuresc.

Trăind în mijlocul unor personalități precum : I. L. Caragiale, Nicolae Grigorescu, George Enescu, Rainer Maria Rilke, Edmond Jaloux, François Mauriac, astfel cum a trăit Cella Delavrancea, nu mai respiri aerul poetului bufon, nici al romancierului căznit, nici al criticului chițibușar, nici măcar al specialistului în toate și în nimic.

Desigur nu oricui îi este dat să întâlnească asemenea artiști. Însă cu operele lor ne putem întâlni oricând.

Ni-o spune cu modestie și cu câtă noblețe Cella Delavrancea, pe care o avem aici, în mijlocul nostru.

Căci omul care nu are evlavie față de Artă își are, încă, o parte din ființă în Peșteră...

Jurnal de poet

Paralelismul

Des întrebuințată în poesia veche și mai nouă este această evocare a două sau mai multe fapte sau mișcări ce se scurg paralel una pe lingă alta. Cind Pindar spune :

Prețioasă anume este apa și aurul precum focul incins
Ce licăre prin noapte, îl mărește pe oameni altfel decit bogăția
Dacă însă dorești,
Suflet scump, întrecerile sacre să le lauzi
Urmărește soarele,

avem de-a face cu un paralelism gradual ca și în această strajă eminesciană :

Și dacă norii deși se duc
Și iese-n luciu luna
E ca aminte să-mi aduc
De tine-ntotdeauna.

Sînt evocate realități din natură și suflet ce cresc una pe lingă alta în vederea unui catharsis eliberator așa cum se înalță ciocîrlia în rotocoale mari din ce în ce mai scurte apoi pină

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 6-a

Scrisoare unui tînăr prieten

O poezie compactă și severă

Lucia Negoiță are o carte de poeme, o carte ciudată pentru un începător, ținută la o tonalitate neutră, la interdicția elanului liber, dar la nivelul de profunzime și gravitate al unui sunet rar, minunat de fecund pînă la sfîrșit, extrăgînd din floarea temelor o mireasmă veșnic împodobită, care îi face cartea o consemnare de momente surprinzătoare. Am rămas surprins de un asemenea început din care sentimentalitatea era exclusă și totuși inovația emoției se menținea fără greș în reflexul ei superior, care face rostul oricărei culegeri de poezie. Am așteptat să văd reacții comună, în primele ei semne, și continuarea poetică, dar totul s-a amestecat în valul aparițiilor literare și n-am mai putut avea nici o veste despre cum a evoluat destinul Luciei Negoiță pînă acum de curînd cînd în **Luceafărul** i-a apărut un număr de poeme noi. Ea este deci la ordinea zilei și faptul m-a bucurat nespus de mult. În curînd îi va apare un nou volum de poezii, pe care l-am văzut anunțat. Evoluția poetei este deci în curs și ea merită cu atît mai mult scrisoarea noastră.

Desfășurarea poeziei lui Rilke seamănă debutului poetei noastre. În „Elegiile duineze" sintaxa rilkeană salvează mersu poeziei prin întortocherea expresiei conform unei gîndiri similare. Gîndirea poetei este în schimb concretă și limbajul ei o urmărește de aproape, făcînd-o să fie întrepătrunsă de un farmec figurativ legat de

Dragoș Vrânceanu

Continuare în pag. a 7-a

Desen de
Mihai Gheorghe

● CENACLUL REVISTEI «LUCEAFĂRUL» ● A 41-a ședință a Cenaclului revistei „Luceafărul" va avea loc luni 14 februarie a.c., ora 16.30, la Casa Scriitorilor din Calea Victoriei 115 ● Vor citi poezie Vasile Andronache, Gheorghe Bălăjenaru și Ion Stratan.

Adrian Păunescu: Pămîntul deocamdată

Adrian Păunescu este unul din acei poeți care ține să-și declame versurile „în gura mare". Factura whitmaneană a poeziei lui nu poate scăpa cititorului. **Pămîntul deocamdată**, titlu care divulgă aria pe care o are în vedere glasul poetului, conține numeroase poezii care definesc menirea poetului. Aceste arte poetice văd în poet o imensă cutie de rezonanță a durerilor lumii fie ele mari sau mici, iar în poet pe vestitorul cu voce de aramă care încearcă să țină trează conștiința contemporanilor săi. „Nu fi căutătorul căldurii liniștite, / Ci fii poetul muncii, și-al cinstei, și-al dreptății, / Nu chiriaș cu ora în inima cetății / Nu bardul mizerabil la mese de elite. // Ridică-te, poete, și nu le mai da pace / Dezbracă-i de convenții și-mbracă-i în cuvinte. / Cu interjecții tună-l pe-acela care minte / Și adu muzicala istorie încoace, // Poet ireversibil al clasei care face / Țeavă de crin în care cîntă spre cer morminte" (**Condiția cîntărețului revoluționar**).

Poetul consideră veacul războaielor mondiale și al bombei atomice un veac cumplit și neliniștitor în care orice indolență rămîne o crimă. „Adesea mut rămîne cel ce știe / Ce veac noros, ce vremuri de gîlceavă / Am fost poet în epoca grozavă / De revoluție și tragedie / Cine putea ca un burghez să doarmă / Cînd harta lumii începea a plinge ? ! / Pămîntul respira prin țevi de armă / Ziarele mai miroseau a singe". (**Martori**) Desigur că poezia unei astfel de suferințe fără precedent are un sunet și o înfățișare aparte. Sub condeiul poetului mapamondul ia o înfățișare neagră : „Mînă cu mînă știu cum să se spele. / De-atîta cald tot omului i-i rece / Al nostru plîns abia de-l mai întrece / Osia lumii [illegible] sub stele. // S-a anunțat o mare premieră: / În zori de ziuă, în mijlocul pieții / Se vor alinia toți cîntăreții / Cu atestate, din această eră. // Și vor cînta ca la mai mari chitare / La streangurile de spînzurătoare." (**Cîntăreții protestului**) Imaginea surprinzătoare, șocantă caracterizează de altfel majoritatea versurilor lui Adrian Păunescu. Poetul disprețuiește pudorile poetice comune și trece totul în vers cu o gesticulație de mare siguranță. Ceea ce pare numai o problemă de istorie literară devine la Adrian Păunescu materie poetică în **Goga la Rășinari** : „A părăsit și Goga Rășinarii / Pentru o mincinoasă nemurire. / Contradictoriu a trecut de fire / guvernele-l dispută cu plugarii. / Îi crește voga și îi scade voga. / În Rășinari el buciumă cuvinte / Adeverește jos, iar sus ne minte. / Contradictoriul, zbuciumatul Goga". Dacă pentru unii inspirația poetică se definește prin [illegible], pentru Adrian Păunescu ea înseamnă mai ales lipsa de granițe. Sînt foarte expresive pentru capacitatea lui de a încerca convertirea oricărui fapt în poezie următoarele două versuri : „Cred că nu-i [illegible] moartea, ci un fel / de neputință de a vorbi ce vezi". „A vorbi ce vezi" este pentru Adrian Păunescu chiar poezia. Registrul său tematic este extrem de larg și **Pămîntul deocamdată** ne oferă o imagine expresivă a capacității de cuprindere a poetului.

Sigiliul complex și singular al poeziei lui Adrian Păunescu în această concepție își are rădăcinile. Inconformismul său literar este evident și autorul **Pămîntului deocamdată** nu se sfiește să adopte atitudini, teme și versificații care unora pot părea anecdotice. Adrian Păunescu ține însă la menirea socială a poeziei, la rostul agitatoric al poemei, la adresarea directă, la [illegible] atunci cînd acest fel de poezie e încorsetată de ele. El vrea să ne vorbească de „plînsul lumii", de primejdiile care amenință omenirea, de durerea universală pe care adesea o neglijăm cu toții. Misionarismul poeziei lui, anacronic doar pentru cei ce consideră că veacul misionarilor a trecut, este de o autentică noblețe : „Unde sînt flori eu sînt [illegible]" (**Floare și venin**). [illegible]

Ca un cursor al suferinței umanității stă continua degradare a naturii. [illegible] (**Dor de Bacovia**). [illegible] pustie / Trecînd [illegible] în ultim stol. / Direct din insomnie-n veșnicie (**Cu geamu-nchis**).

Descrierea largului registru tematic al lui Adrian Păunescu ar deveni foarte lungă dacă ne-am apleca asupra fiecărei teme. De ce nu e preocupat poetul ? El ne vorbește despre țărani, despre doctori, despre trecutul [illegible], despre sentimentele [illegible], despre gropari și despre [illegible], despre trădare și crimă, despre violență și indolență. **Pămîntul deocamdată** este o altă carte de suferință ale unui copil al veacului său.

Lumea etică a poeziei lui Adrian Păunescu are vădite afinități cu aceea a lui Nicolae Labiș. Inerția sub diversele ei forme stîrnește dezgustul, tristețea, mînia poetului. Indiferența vinovată, ignoranța la fel de vinovată fac obiectul atenției acestuia în **Protocolul morții** : „Mai grav decît că nimenea nu știe / Este că nimeni astăzi nu întreabă / Ce s-a-ntîmplat, ce monstruoasă treabă. / De-i negru steagul la Academie / A mai murit un moș, zic unii tineri / E steag de vizite, spun vorbe stranii / Vreun burtă-verde-i dus, surîd profanii, / E unul ce scria-n gazete vineri. / De-atîtea lupte și-ndestări și haos, / Care de mici, care de mari proporții, / Noi nu mai știm nici protocolul morții / Ca triști să stăm lîngă un trist repaos // Și dacă acest negru steag, o, dacă, / Mai neagră pîinea noastră o s-o facă ?" Ultimele două versuri au adesea în **Pămîntul deocamdată** o funcție de provocare care le scoate din atmosfera strofelor care le premerg. Adrian Păunescu deliberează aceste provocări cu tot riscul ce-l implică destrămarea atmosferei odată construită. Poezia lui are orgoliul de a se adresa mai ales conștiințelor [illegible] [...]vine, / Ce tratament, ce pensie de boală, / Se-ntîmplă întîmplarea infernală: / Nici birocraților nu le e bine. // O, de ne-am crede cel puțin în boală / Măcar pentru impresia finală."

Obosit de infern poetul caută paradisul. Cele două extreme ale poeziei lui Adrian Păunescu sînt iadul și raiul. Cîteva pasteluri ne descoperă un spațiu de calm și de liniște, departe de urletele și atrocitățile veacului, în care sufletul obosit al bardului se odihnește înaintea unei noi bătălii : „E-atîta liniște-n gospodăria / Agapiei cea fără de apus. / Ce suflet laolaltă-aici a pus / Credința, truda, visul, curăția ? // Aruncă brazii aer pur în vale. / Cu luciu bate vîntul de la est. / Gustăm un vin de fagure celest / Lîngă bucatele voievodale"... (**Închinare la Agapia**).

Aceste spații molcome sînt și sediile cele mai firești ale erosului. Adrian Păunescu scrie o poezie de dragoste în care convulsia și iluminarea fac adesea casă bună : „Caisa în veșnica noapte de vară e coaptă / Și gata să crape sub lună pe ram, / Lumina caisei sub care ne-mbrățișăm / La marginea lumii suferă și ne așteaptă. // Lumea să rupem preazilnicul ham. / Să mergem acolo, caisa e-aproape și coaptă. / Să reînvățăm să mai fim cum eram / Cînd lumea în lanțuri ne azvîrlea din noapte în noapte. / Tu știi cîtă lume de lume-i ucisă, / Tu știi cîți asemeni ucigași pot veni / Nimeni nu ne poate ierta, fragedă mea Mona Lisa. / Pentru enigma [illegible] că sîntem vii / Să mergem să ne ascundem ca două stafii / Sub lumina lunară a unui apogeu de caisă". (**Apogeu de caisă**).

Un cuvînt trebuie spus despre forma fixă pe care poetul a adoptat-o pentru toate poeziile din **Pămîntul deocamdată**. Din această carte versul liber, cu o singură excepție, este absent. Toate poeziile sînt sonete. Versurile torențiale de altădată sînt canalizate deliberat în albia unei formule care prin constrîngerile inevitabile să oblige la concentrare și expresivitate. În ciuda limitelor poetice, la care Adrian Păunescu nu renunță niciodată, experiența a reușit. Energia poeziei lui, patosul ei n-au fost strangulate de noua formulă și pune mai bine în valoare [illegible]

[illegible] (**Fiii conjugali**).

[illegible] **Pămîntul deocamdată** se înfățișează ca un eveniment literar.

M. Ungheanu

prezențe

CAHIERS ROUMAINS D'ÉTUDES LITTÉRAIRES 1-1976

● Cel de-al treilea număr al revistei **Cahiers roumains d'études littéraires** e consacrat tematic ipostazelor realismului în edificatoarea lor permanență și înnoire.

Într-un asemenea context, prezența lui Brâncuși în studiile remarcabile semnate de Barbu Brezianu, Edgar Papu și Dan Grigorescu, ține mai puțin de un act festiv dedicat unui centenar, impunîndu-se ca o dimensiune complementară și catalizatoare în însuși procesul de configurare a realismului. Într-un articol cu sugestive trimiteri la contribuția românească, Marcel Duță definește **Problemele realismului în literatura română**, strîns legate de destinul romanului, de confruntarea cu creația internațională și de edificarea unei gîndiri estetice autohtone. Spațiul artistic românesc e traversat și tutelat de numeroase mărturii ale zbaterii pentru realism. El refuză deopotrivă excesele și închistarea unor formule antirealiste sau pseudorealiste. Istoria literaturii române dezvăluie în toate secțiunile ei profiluri distincte, născute la incidența cu realismul. În studiul lui I. Negoițescu, opera lui M. Blecher dezvăluie cititorului două constante formale, „expresii ale aceleiași experiențe de profunzime", ce-și asumă realismul. Ov. S. Crohmălniceanu scrie despre **Marin Preda** și **Moromeții**. În plan național scriitorul e considerat drept primul român care a creat o literatură analitică în lumea rurală, din care nu lipsește realismul fantastic. Formula sa narativă, rece, modernă e comparată (și diferențiată) cu cea a lui Dostoievski, Faulkner, Kafka ș.a. „Nici M. Sadoveanu, nici Camil Petrescu, nici Eugen Barbu nu permit valorificarea tezelor lui Lukács. Mai mult : „toată literatura română istorică... impune reformularea poeticii romanului istoric..."", scrie Adrian Marino în studiul său despre **Princepele** lui Eugen Barbu (**Dimensiunile istorice ale realismului**). Încă o dată e adusă în discuție necesitatea unor lucrări subordonate unicității și exemplarității literaturii naționale. Universul liric creat de Nichita Stănescu e comentat de A. Martin, din perspectiva relației dintre poezie și realitate. Vocația realismului național e confruntată cu cea a scriitorilor străini. Astfel opera lui Erwin Wickert e urmărită de Romul Munteanu în funcție de raportul între realitatea istorică și ficțiune. Irina Bădescu semnează un articol concentrat pe marginea problematicii verosimilului cu referințe la Barbey d'Aurevilly, iar Silvian Iosifescu e prezent cu un capitol din cartea sa recent apărută, **Mobilitatea privirii**, în care e urmărit procesul de dezintegrare al ficțiunii. Louis Vax analizează **Rolurile realismului în literatura fantastică**, iar Hans Jürgen Greif cîteva teme din romanul **A rebours**. Această bogată panoramă a realismului trece în revistă nu numai creația ci și fațetele gîndirii critice actuale, din care nu lipsesc numele lui St. Aug. Doinaș, Adriana Iliescu, Livius Ciocârlie, André Helbo și Klaus Heitmann și antologia lui F.W.J. Hemmings. Întregul număr devine astfel o contribuție originală, de referință și un punct de plecare în definirea unei tipologii și morfologii a realismului.

D. U.

cartea de debut

concursul de debut al editurii „eminescu"

Roman, povestire, reportaj

● În punctul lui de plecare, scurtul roman **Ochesi albi de ieri** al lui Horia Ungureanu pare că aspiră la demnitatea unei cronici epice menită a fixa, în succesiunea lor, momente dintre cele mai reprezentative din istoria unei așezări rurale ardelenești, pe nume Ridiș, aflată undeva la hotarul dintre munți și Cîmpia de Vest, în ținutul Aradului. Așa cum începe scrierea îndreptățește atari presupuneri. În linia obișnuită a unei tradiții a prozei ardelenești, romanul debutează [illegible] printr-o descriere [illegible], chemată a delimita topografia și geografia locurilor, după cum și a anunța personajele despre care va fi vorba în continuare : „Cu mult înainte de a se ridica școala veche, dărîmată acum aproape cu totul, mai înainte chiar de venirea străbunicului lui Hurony, a lui Arpad cel schiop, care a pus apoi stăpînire pe toată localitatea, satul era înconjurat din trei părți de pădure și numai spre nord, în dreapta și în stînga drumului ce duce la Tîrnova, se înșirau ogoare și finețe, iar în dreapta creșteau și vii. Codrii se revărsau peste sat aproape înghițindu-l cu ramurile arborilor uriași, dar mai ales spre sud se întuneca, deasă, pădurea bătrînă" ș.a.m.d. Iată însă că lucrurile nu se întîmplă cum ne-am fi așteptat. Chiar după primul capitol, autorul nu dovedește prin aproape nimic interes pentru reconstituirea riguroasă, cronologicește ordonată epic, a istoriei satului Ridiș, cu oamenii lui, cu viețile acestora. Atît cît se constituie, acestea ies la lumină incidental, prin [illegible] și „mărturii" [illegible], depinzînd de [illegible] momentelor afective a [illegible]. Firește, am fi nedrepți dacă din acest punct de vedere nu l-am recunoaște lui Horia Ungureanu reale însușiri de povestitor sensibil la elementele de atmosferă, dăruit în același timp cu un bun simț de a „înscena" materia epică evocată. Există astfel, în scrierea sa, cîteva momente asupra cărora planează binefăcător realismul dens și pitoresc din nuvelele lui Slavici, mai ales din **Moara cu noroc**. Deocamdată, însă, am încheia spunînd că tipologia memorabilă a prozei lui Slavici, în ce-l privește pe Horia Ungureanu, este doar mimată și nu studiată cu detașarea creatorului epic edificat asupra virtuților și mijloacelor sale.

● Un caz tipic de autor ce caută cu omenească îndreptățire șansa de a-și face cunoscute în scris „poveștile" de viață trăite direct sau auzite de la alții, dar fără a se întreba nici un moment în ce anume constă semnificația literară (implicit umană !) a acestor „povești" bune de spus doar în momentele de sporovăială destinsă, este, desigur, acela al Dinei Balș, cu volumul ei **Zborul vieții**. Așa stînd lucrurile, sigur, cititorul mai puțin pretențios se poate lăsa prins de ritmul anecdotic al unei bucăți precum **Bătaia**, în care este relatată cu multă însuflețire dragostea dintre „starostele" unei șatre de țigani și mai tînăra țigancă Leana, dragoste a cărei istorie este presărată cu petreceri de pomină și cu încăierări de toată frumusețea. La fel, [illegible] în treacăt, [illegible], cînd vorbește despre o întîmplare cu un [illegible] orb ce era s-o [illegible] într-o excursie, sau [illegible] la București și prin [illegible] pe la mănăstirile din Oltenia și Moldova etc. N-am putea [spune] însă că intenția transfigurării, prezența imaginarului [illegible] cu desăvîrșire în volumul **Zborul vieții**. De pildă, în **Dinozaurul de zid** se dă curs unei întîmplări învăluite în mister ce ar fi avut loc în timpul războiului. Eroii sînt un brav ofițer, supranumit Vienezul, și o enigmatic-voluptoasă [illegible] Cella, al căror „roman" de dragoste se petrece într-o noapte de groază și într-un soi de conac gotic, nelipsind nici obsesia pieții de flori Rambla, Kilometrica din Barcelona, nici vraja pianului, nici „dansul ametitor" declanșat de valsurile lui Strauss (Johann, probabil) etc.

● Reportajele lui Sergiu Andon din volumul **În căutarea salamandrelor** rețin atenția mai ales prin densitatea materialului informativ. Sub acest raport, autorul dă o bună lecție publicistului de ocazie care — „artist" cum se crede — consideră realitatea palpabilă drept un pretext pentru subtilele lui divagații lirizanto-meditative. În consecință, spre a-și argumenta ideea reportericească, autorul nu se sfiește a da curs unor pasaje ca acesta : „Putem face și un mic calcul. Dacă socotim că în tura unui operator circulă 50 de trenuri, înseamnă că îi subestimăm munca. Dacă admitem că are cuprinse la „firul" său numai 10 stații de cale ferată — de asemenea, îl subapreciem. Dar să socotim 50 de trenuri care intră și ies (deci cel puțin 2 operații cu fiecare) prin 10 gări. Asta înseamnă minimum 1 000 de comunicări în 8 ore, adică mai mult de 2 comunicări pe minut".

Reproșul ce se poate face genului de reportaj cultivat de Sergiu Andon vizează alt aspect; anume, excesiva confundare a insului cu profesiunea, în dauna efortului de surprindere a individualității, a ceea ce omul real are ca posibil personaj literar. Și mai e ceva : eroul privilegiat al reportajului literar este, de fapt, însuși autorul. El este acela care, angajat în aventura cunoașterii de sine prin confruntări decisive cu datele realului, propune cititorului un punct de vedere revelator asupra existenței. Or, sub acest aspect, volumul **În căutarea salamandrelor** suferă de prea multă impersonalitate.

Nicolae Ciobanu

poezie

Periplu ironic și polemic

Unul din textele esențiale despre (nu **pe marginea** !) poezia lui Petre Stoica a fost scris, și nu întîmplător, de un poet pentru care exercițiul critic nu s-a constituit niciodată într-o simplă cochetărie „de creator" : Dan Laurențiu. Foileton din care, declarat ori nu, s-au inspirat multe din comentariile asupra poeziei lui Petre Stoica, **Deriziune și miracol** a numit, cu fină exactitate, **genul proxim, diferența specifică, necunoscuta** și **modernitatea** acestei poezii. Un atent „inventar" al ei a scos în prim plan elemente precum : **deriziune, miracol, realitate-fabulos, inocență imaginară, lume familiar-obiectuală**. Absolut toate formează și acum *) substanța și „aparența" poeziei lui Petre Stoica. Fără a fi devenit manieristă, această poezie este aceeași și în acest ultim volum. Totuși, deși nu s-a schimbat, ceva nu mai este tocmai... ca înainte. Și anume : de sub carapacea acestei poezii (strat protector format dintr-un aliaj în care, în proporții bine „jucate", au intrat disimularea, inocența, tandrețea) a răzbătut azi o sevă, care mai mult bănuită decît descoperită, a hrănit, probabil, totdeauna poezia lui Petre Stoica. Este vorba de **fibra polemică** a acestei poezii, pe care poetul nu și-a reprimat-o, dar folosind-o într-un accentuat regim de **blîndețe**, a reușit să ne-o ascundă, făcînd din ea apa vie a poeziei sale : nevăzut, dar permanent izvor cu virtuți regeneratoare.

Fără a schimba tonul, atît de cunoscut și personal, al emisiei sale lirice, poetul a modificat, „din mers", cadența accentelor și dintr-o dată tăietura versului a căpătat alt unghi ; parcă mai incisiv. Fin tehnician al poeziei, Petre Stoica n-a creat însă și acel spațiu rebarbativ prin care, în asemenea cazuri de modificare a straturilor lirice, se strecoară ostentația, ca un „fenomen secundar". Poeziile de-acum par a fi niște „revizuiri" ale ipostazelor de pînă azi. Noile accente sînt ușor detectabile, fie că e vorba de poezii în care Petre Stoica reia „tema" realității-supranaturale, **Aceste mîini**, pe cea a călătoriei în jurul propriei camere (care nu exclude tocmai ideea comunicării), **Senin**, ori cînd își exprimă, din nou, credința că orice experiență poate deveni fundamentală, dacă i te abandonezi cu desăvîrșire, **Știu**. Nu altfel stau lucrurile atunci cînd poetul „reconsideră" jocul fragil al aparențelor, **O certitudine**, cînd aduce laude inocenților (falșilor inițiați).

Primul resort al stării polemice din poezia lui Petre Stoica este... autoironia — **în egală măsură**. Ultimul, **Decizie** („eu m-am decis pentru lupta fără sfîrșit / împotriva noilor tipuri de arme / epuizat adorm în livada mărarului / dar mînzul vecinului nechează într-una / cerînd îndurare"). Poetul resimte rugina deriziunii în care „se complace" și atunci scrie astfel : „Atîtea cioburi de sticlă în nisip / atîtea cutii de conserve pe țărm / atîta spray și atîtea cărți pe cearșaf // și nici o corabie venind dinspre Atica" dovedind că nostalgia marilor întîmplări nu-l ocolește. În felul acesta pare a biciui acel alter ego sub stăpînirea căruia a scris orgolios : „Eu nu scriu poeme cu biscuiți / nu scriu poeme cu substrat hegelian / nu scriu poeme înaripate de mitologia grecească /.../ scriu despre solnițele și viorile din bodegile aglomerate / scriu despre puii de pisică pe care îi aruncați în baltă / scriu în așa fel încît poezia să fie pusă sub semnul întrebării". Nu-i pot scăpa unui lector atent nici deosebirile, nici identitatea celor două poziții pe care poetul le rezumă, reconciliindu-le, în versuri precum „Scriu și scriu / ca să-mi distrug posibilitatea de-a primi o cunună de lauri", versuri înrudindu-se, într-un fel, cu acela, atît de frumos, al lui Gellu Naum : „Ca să-mi anihilez prea marea puritate".

Sigur, spune poetul, ironie și polemic, aș putea demitiza la infinit, dar... „Aș putea să vă spun și alte lucruri dezagreabile / despre Scufița roșie și chiar / despre celelalte basme cu care / vă întrețineți suplețea intelectuală // prefer însă tăcerea și bucuria pe care / mi-o oferă înotul / spre celălalt țărm". Tot în acest volum găsim și una din cele mai frumoase piese antirăzboinice ale lui Petre Stoica, **Noaptea războiului**, cu mult peste nivelul multora din „variantele" pe aceeași temă pe care ni le-a oferit poetul.

Asumat de mult (și cu mari reușite) jocul cu maximele riscuri ale banalității se produce și aici sub ochii cititorului, ca un spectacol de prestidigitație. Aș zice însă că, de această dată, Petre Stoica... riscă prea mult ! Și nu mă gîndesc la elementele prin care trăiește poezia sa, ci la o chestiune „tehnică". E vorba de finalurile voit explicite, aplicate deseori, ca o stampilă, de poet, pentru a risipi orice mister ce nu convine tocmai aurei banalității întreținute de el. Aș cita aici poezii ca **Desen de copil**, **Încotro**, **Un copil**, **Odă sonită**, **Stampă veche**, ale căror finaluri destramă parcă farmecul poeziilor.

Poet important al liricii române de azi, spirit modern, Petre Stoica adaugă, cu acest volum, noi instaze poeziei sale, fără a-i trăda substanța și farmecul inconfundabil.

Dorin Tudoran

*) **Petre Stoica, „Iepuri și anotimpuri". Editura „Cartea Românească", 1976.**

proză

Jurnale de călătorie

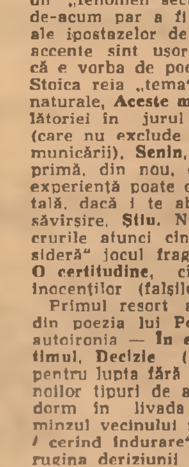

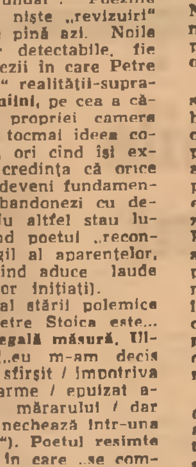

Jurnalul *) lui Mircea Zaciu se înfățișează pornind de la o intenție polemică. Suspectînd genul, fie de compilație și parafrazare a unor ghiduri turistice, fie de artificiu livresc sau sentimentalism retoric, autorul își propune să scrie un „anti-jurnal". Conceptul nu este însă destul de clar definit (de la noul roman încoace, termenul cu „anti", anti-roman, anti-literatură etc., exercită un fel de fascinație sonoră, chiar dacă sensul lor rămîne ambiguu), dar înseamnă probabil negarea de la început a pretențiilor de sinceritate desăvîrșită și autenticitate ce se atribuie confesiunilor, recunoașterea influențelor multiple, subiective sau obiective, care deformează mai mult sau mai puțin adevărul.

Acest program teoretic este respectat de Mircea Zaciu care transformă aproape fiecare însemnare a călătoriei sale într-un fapt de memorie, ceea ce îi dă o binevenită libertate în manevrarea materialului literar, a impresiilor și asociațiilor celor mai neașteptate, fără a pierde însă echilibrul și simțul realității. Notația directă sau, cel mai adesea mediată, se îmbină cu incursiunile (subtile și competente, fără prețiozitate) în literatură și artă, documentul, scrisorile și statistica, cu citatul poetic sau evocarea lirică. Iată cum funcționează [illegible] astfel de lanț asociativ al „teritoriilor" memoriei. Un drum prin Renania cu o familie germană declanșează acest itinerar de astă-dată în spațiul imagistic. În cîteva linii este caracterizată situația socială și economică a familiei, pentru ca apoi să se treacă la portretizarea fiecărui membru, încadrîndu-l într-o tipologie („Doamna M. e modelul femeii germane" etc), pentru a se ajunge apoi la modul preparării băuturilor germane. Masa la un restaurant în incinta castelului Schlosse Rheydt îl trimite, prin intermediul reflecțiilor asupra unui ritual de tradiție, la o cină într-o casă țărănească din Săpînța. Iar un citat din La Rochelle este urmat de astfel de fulgurații poetice. „Acasă, am aprins două lumînări pentru morții mei și m-am gîndit că la noi cimitirele sînt grele de flori și flăcări acum, că și acolo departe la Săpînța, printre crucile colorate ale lui Ion Stan Pătrăuș ard lumînările mici de ceară, cu flăcări timide și fără amintiri".

În general, ochiul lui Mircea Zaciu este însă ironic și critic, puțin sensibil la culoare sau pitoresc. Autorul face cu mult mai multă plăcere o teorie despre condiția literară a jurnalului, decît un portret sau o descriere de peisaj. În orice situație caută să surprindă semnificația, interesîndu-l mai puțin prezentarea, expresia, care de obicei constituie obiectul unui memorial de călătorie. De aici și o oarecare uscăciune, compensată însă de spectacolul inteligenței.

Jurnalul lui Mircea Zaciu (denumirea mai potrivită ar fi „caiete") cu excepția unei anume ostentații se impune ca una din reușitele indubitabile ale genului.

Dacă însemnările de călătorie ale lui Mircea Zaciu se desfășoară în nuanțate tonuri de gri, în schimb, cele ale lui Anghel Dumbrăveanu din **Chemarea Mărilor** *) sînt pline de culoare și temperament. Periplul cuprinde, ca etape, Cuba, Iugoslavia și Gruzia, memorialistul fiind, de fiecare dată, copleșit de poet. Oamenii, locurile, peisajele sînt acoperite de un val de lirism, de efuziuni patetice fără a cădea însă în retorism. Anghel Dumbrăveanu este mai sensibil la priveliștea exterioară, înregistrînd și fixînd obiectul în chip cinematografic. Din această cauză și cel mai realizat episod al călătoriei îl constituie popasul în Cuba, unde paleta cromatică a scriitorului se poate desfășura în voie. „Ut pictura poesis" este emblema cea mai potrivită pentru a caracteriza acest volum. Cuba trăiește, în evocarea lui Anghel Dumbrăveanu, în ritmuri de sambă. Celelalte crochiuri, păstrînd aceeași atmosferă poetică, adaugă o notă de temperanță descrierii. Mișcarea aparatului de filmat este mai lentă, amănuntul cîștigă în importanță. Dar se pierde parcă ceva din dinamismul și viitoarea de culori a primei părți. În ansamblu, însă, jurnalul de călătorie al lui Anghel Dumbrăveanu este un pictural poem în proză, recomandabil mai degrabă amatorilor de poezie decît celor interesați de date și comentarii tipice genului.

Paul Dugneanu

*) **Mircea Zaciu : „Teritorii", Editura „Dacia", 1976 ; Anghel Dumbrăveanu : „Chemarea mărilor", Editura „Dacia", 1976.**

critică

Mobilitatea comentariului critic

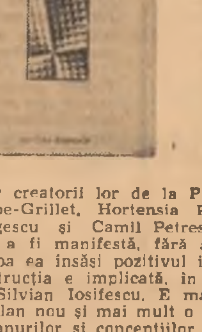

Schimbările suferite de punctul de vedere al naratorului, modificările optice, flexibilitatea și viteza deconcertantă cu care alternează unghiurile privirii în proza ultimilor trei sferturi de veac, infirmînd orice orgoliu al sistematizărilor absolute, fac obiectul ultimei cărți*) publicate de Silvian Iosifescu. O carte, în primul rînd, a **delimitărilor**, o trecere în revistă liberă și necrispată a fenomenelor epice, care nu se lasă orbită de caruselul modificărilor ce pulverizează și remodelează ficțiunea, naratorul, timpul și spațiul în proză. Punînd în lumină „mobilitatea privirii", ca un „factor comun" al mutațiilor ce caracterizează universul epic contemporan la oricare din nivelurile sale — voce, cadru, timp, martor, monolog, scriitură —, Silvian Iosifescu pledează în același timp pentru mobilitatea privirii critice, demonstrînd rigiditatea, fixismul, lipsa de acoperire reală a unor instrumente și etichete lansate de exegeza narațiunii contemporane. Gestul diferențierii, delimitarea nuanței subliniază refuzul de a identifica actul critic cu un utopic tablou al lui Mendeleev dedicat prozei. La prima vedere, construcția critică e absentă într-un demers care mai mult infirmă decît confirmă teze critice de largă circulație de la Thibaudet la Barthes sau relativizează formule artistice lansate cu obstinație de chiar creatorii lor de la Proust la Robbe-Grillet, Hortensia Papadat-Bengescu și Camil Petrescu. Dar fără a fi manifestă, fără a-și developa ea însăși pozitivul imaginii, construcția e implicată, în studiile lui Silvian Iosifescu. E mai puțin un plan nou și mai mult o retușare a planurilor și concepțiilor arhitectonice propuse de alți critici. Obiecțiile aduse edificiilor prea greoaie, prea simetrice și oarecum lipsite de „aer", în sensul de mobilitate și viață, deplasarea unor puncte de vedere, confruntarea și completarea lor nu au la bază atitudinea celui ce demolează ci dimpotrivă sînt tipice restauratorului. Cartea lui Silvian Iosifescu sacrifică sau judecă actul critic din perspectiva apărării și eliberării creației. Criticul e mai puțin interesat de certurile metodologice, de emblematica metalimbajelor la modă. Nu aspiră la o „tipologie a narației care s-ar dori cît de cît completă" și care „ar fi obligată să străbată tot cîmpul esteticii contemporane", pentru că, pe bună dreptate : „un astfel de zgîrie-nori ar fi un instrument de lucru puțin eficace". Opțiunea criticului merge spre o strategie și tactică vie, axată pe o înțelegere **integrală a textului**. Rezultă că interpretarea nu poate fi subordonată unilateral psihologiei sau psihanalizei, lui Bergson sau lui Einstein, formalizărilor de orice natură : „Ar fi cu totul irelevant să căutăm un semn algebric pentru ansamblul fenomenului"...

Dincolo de **reîntoarcerea la text**, descoperim la Silvian Iosifescu și o adeziune pentru logica polivalentă, pentru logicile naturale, în toate aceste obiecții pe care le aduce etichetelor critice și relațiilor univoce, și nu „încrucișate" din arsenalul lui Jean Pouillon, Todorov, Wayne C. Booth, Claude-Edmonde Magny ș.a. Atitudinea aceasta provine și dintr-o neîncredere în logica bivalentă. Silvian Iosifescu e un **dialectician** în critica criticii.

Fiecare din cele șase secțiuni ale cărții sînt tot atîtea răsturnări ale perspectivelor metafizice, absolutiste cu care critica a privit proza contemporană. Critica dialectică nu înseamnă însă nici relativism critic și nici fragmentarism sau mozaic al lecturilor. Scrisă cu multă libertate, din memorie, fără cenzura fișelor și a bibliografiei, **Mobilitatea privirii** e un eseu. Eseu al concentrării, extrem de concret, saturat de exemple, din care lipsește vagul critic. Inotezele nu sînt deloc noi. Silvian Iosifescu redeschide ferestre închise, drumuri bătătorite și procese critice de mult clasate. Eseul devine astfel un recurs. Criticul face din nou viabile și stimulatoare o serie de mai vechi perspective. Sînt puse față în față cît mai multe idei despre proză. Criticul conferă **dimensiunea sociabilității și a dialogului** tezei critice individuale, solilocviului critic și scrie o carte incitantă despre proza contemporană din care nu lipsesc numele lui Ion Budai-Deleanu, Caragiale, Eminescu, Odobescu, Negruzzi, Camil Petrescu, Hortensia Papadat-Bengescu, Sadoveanu, Marin Preda, Eugen Barbu, a multor prozatori contemporani. O carte în care e prezentă și critica românească prin Ibrăileanu, Vianu și Călinescu, redimensionată datorită acestei confruntări de la egal la egal cu alte meridiane critice.

Doina Uricariu

*) **Silvian Iosifescu : „Mobilitatea privirii, Narațiunea în secolul al XX-lea". Editura „Eminescu", 1976**

Modernitatea metaforei

Mai mulți critici au încercat să-l comenteze pe Virgil Teodorescu în afara suprarealismului. Faptul este fals căci autorul, așa cum a arătat-o în selecții, nu-și reneagă cituși de puțin această perioadă. E drept că poetul nu respectă, așa cum n-a reușit niciunul dintre suprarealiști, niște principii abstracte. Chiar aderind la un manifest poeții adevărați și-au păstrat trăsăturile personale.

Să ne oprim deci la timpul său suprarealist. Anumite trăsături distinctive se pot desprinde clar încă din această perioadă. Libertatea „dicteului", proclamată de suprarealiști drept lege supremă, se manifestă în conformitate cu legile lirice ale fiecărui poet. Pentru Virgil Teodorescu libertatea poetică — nostalgie ascunsă a tuturor poeților — este manifestă și are la origine reacția față de rigoarea expresiei (rigoare pe care o stăpînește de altfel foarte bine). Nu vom face aici o trecere în revistă a diferitelor modalități prin care autorii de avangardă au încercat să scape de sub tutela clișeelor. Pentru Virgil Teodorescu acțiunea de „eliberare" din obișnuințe ni se pare destul de precis detectabilă.

Se poate observa mai întîi că poeziei sale de avangardă îi sînt cunoscute elementele de primă importanță din poezia tradițională și mai ales metafora și imaginea. Marca principală a poeziei de la începutul secolului, metafora, e deseori prezentă la Virgil Teodorescu. Ceea ce este inedit e contextul în care această unitate tradițională e prezentă. S-ar putea face — și oarecum s-a și făcut — o teorie a felului cum poezia tradițională se transformă în poezie modernă. Oricită originalitate își dorește o nouă mișcare lirică ea este, implacabil, prin chiar gestul negației, legată de tot ce-a fost înaintea apariției ei. La Virgil Teodorescu surprinde, ca o notă specifică, — chiar dacă prezentă, mai puțin pregnant, și la alți poeți — folosirea unor metafore și imagini lucrate în spiritul vechii poetici încadrate într-un ansamblu categoric antitradițional. Poetul atacă structurile tradiționale, dar le cunoaște și le stăpînește foarte bine. Mișcările sale „de atac" nu sînt furibunde ci calculate și între ele se pot întîlni zone de calm, de liniște, de echilibru: „Rochia ta seamănă cu un ciine de vînătoare care aleargă prin oraș" — imagine proaspătă pe tipare tradiționale. „lucrată" atent, urmată, în aceeași poezie (**Miinile libere**) de „Oamenii adună pietre rotunde inverzite de salivă / Și își astupă gura pînă la sufocare". **Cămășile de flăcări**, unde întîlnim o imagine echilibrată — „Corpurile oamenilor dispar în ziduri pentru totdeauna / Și în locul lor rămîne iedera", sugerare intensă a transcederii regnurilor și proiecție a condiției citadine — începe prin cîteva versuri aparținînd unei cu totul alte estetici, dar urmărind aceeași idee. Despre poezia lui Virgil Teodorescu din prima perioadă putem spune că e și poezie suprarealistă. Poeții suprarealiști (poeți de vocație) sînt însă tot atît de diferiți între ei ca oricare alții — Aragon și Breton, Desnos și Eluard au foarte multe puncte în care se despart. Autorul **Poeziei neîntrerupte** apare cititorului, în primul rînd, dincolo de eticheta critică, prin această construcție de edificiu la care s-au folosit materiale din arhitectura unor culturi anterioare. O motivație a acestui gest estetic există și ea ar fi aceea a poetului stăpîn pe mijloacele sale care constată însă că aceste mijloace bine stăpînite îi îngrădesc libertatea lirică. Virgil Teodorescu fiind „constrîns" la o asemenea poziție nu poate decît oscila între lirism și antilirism. Aceasta e și motivul pentru care stau alături poezii de o transparență deosebită cu altele, aglomerînd întuneric și zgură. Poziția teoretică pe care noi o deducem apare aproape explicit, uneori, în versuri: „Aș vrea să fiu groparul absurdului banal / obișnuit cu brana deprinderilor vechi: / zadarnică podoabă ce-atîrnă la urechi / în apa de cristal. // Aș vrea să-ngrop durerea făcută din nimic / și-aș vrea, peste țărîna bombată ca un piept, / copacul reveriei eterne să-l ridic / cu trunchiul drept." (**Cu o cazma de tinci**). Cele două „extreme" între care există condiția unei anumite modalități lirice se pot remarca foarte repede: „Nimeni nu rupe trestii în timpul visului în afară de un personagiu mascat / Pe spatele unui enorm pește zburător / El își atinge în treacăt părul despletit care răsună încet ca o vioară / Părul tău e bun pentru înbălsămat cadavre / Părul tău e bun pentru șters pahare / Pentru împletit glugile stravezii cînd plutesc pe deasupra ta / Ca pe deasupra unei mlaștini secrete / În timpul visului nimeni nu rupe trestii / Dar mîinile lui îmi caută cu înfrigurare vinele pentru a le arunca în cazane aprinse / Și masca pe care niciodată nu și-o ridică / E făcută din apă și dintr-un fir palid de spermă / Pe farfurii eu îți aduc proprii mei ochi între bucăți de gheață / Ca să pot privi prin tine cum curge singele cînd dormi / Cînd somnul te înghite ca pe o pradă" (**Nimeni nu rupe trestii**). E un exemplu de violență lexicală. Cuvintele și expresiile prudente sînt repudiate și locul lor este luat de acelea îndeobște eliminate din orice spunere poetică obișnuită. Alteori lexicul rămîne tradițional, dar structurile în care sînt supuse cuvintele sînt noi, nemaifolosite. Nu mai este violentată percepția imediată, senzitivă, ci se trece la discreditarea sensului. „Cum dorm pîlniile în valvele scoicilor alături de cearcănele tale / Și în ierbare cum dorm fulgii murdari ai memoriei tale / Prin care tentativele mele trec și se pierd ca un filon de aramă / La cină ne cheamă un clopot surd și ușile se deschid ca într-un transatlantic / Buzele tale sînt la o distanță enormă / Sînt boabe de cafea dintr-o plantație îndepărtată / Și în timp ce exploratorii biciuiesc scafandrii care vin fără perle / Buzele toate complică buzele tale răstoarnă la fund coșurile de plută / Poate acum sînt pe nisip și așteaptă / Fluxul de seară al mării de sud". (**Nimic nu e de neînțeles**).

Vom remarca cele două modalități de a fi noi ale poetului. Una din ele este aceea amintită la început. Metafore, simboluri, imagini tradiționale sînt montate într-un context distructiv, acid, brutal, făcînd un contrast neașteptat cu acesta. A doua modalitate este folosirea concepției formale tradiționale a poeziilor, figurilor etc., dar termenii din care sînt alcătuite sînt neobișnuiți. Procedeele descrise aici au o arie de cuprindere destul de mare și pot fi aplicate, într-o anumită măsură scrierilor de avangardă. Poetul alcătuiește un adevărat „tabel al lui Mendeleev" de unități metaforice și imagistice, exemplare în spiritul poeziei pe care fare efortul de a o depăși. Dar, așa cum majoritatea elementelor chimice se găsesc relativ rar în stare pură, tot așa aceste elemente nu apar decît în substanța unor poeme care la o privire grăbită pot fi numite suprarealiste. Iată, în exemple, cîteva dintre „elemente": **umbra** („...la mijlocul nopții iese o umbră stropită de un grădinar / Și umbra e un cerb acoperit de răni" — **Poți călători zile nesfîrșite**), **florile** („...cînd toate florile vor fi niște cești de sînge" — **Obrazul surprins**), **vîntul** („...mîna străină a vîntului de nord" — **Cervariile de lemn îngroașe arborii**), **vocea** („...vocea ta ca o zăpadă liniștită" — **Ghimpii adoră** și „Corespondența vocii tale e un liliac izbindu-se de ziduri"; „planele se prăbușesc în vocea ta" — **Substanță**), și, corelat, **cuvintele** („...aventura (...) cuvintelor cu noduri de bătrîne" — **Viitoarele mele aventuri**), și **limbajul** („Limbajul a fost ucis de vînt" — **Călătoriei**), **oglinda** („Mă sperie oglinda ca o privire moartă" — **Netasi**) și ceea ce poate oglindi în ea — **obrazul** („În obrazul de sîrmă ard varuri așa cum trec stoluri de vulpi / Cu aripile întinse cîteva ore în șir" — **Apropierea nopții**), **absența** („Absența ta să fie paharul neînceput" — **Noaptea meduzele își destrac voalurile**), **zăpada** și **focul** („transparența balanță a zăpezii și a focului" — **Negru oranjului**), **singele** („Dacă aș cădea singele tău m-ar prinde ca o plasă bine întinsă" — **Sub linia de plutire a vapoarelor**; „Singele meu e un canal larg în care meduzele se descompun" — **Un poem de beatitudine**), **cifrele** („În cifra cinci somnambulii își pierd echilibrul dar somnul continuă înăuntru ei"; „În cifra aceasta se varsă trei fluvii cu totul altfel decît în mare" — **Echilibrul instabil**), dar și termeni mai abstracți ca **viteza** („Nu vă grăbiți viteza s-a-ghețat" — **Metodă**) sau **intransigența** („intransigența însăși am cocoți-o-atunci — / o umbră infernală cu aripile lungi / în care zîna sapă" — **Am concurat pe vremuri**). Prezența unor asemenea „nuclee" este de remarcat mai ales în poeziile unei prime perioade, dar ea se păstrează ca o caracteristică a tuturor etapelor (citatele sînt din mai multe volume). De remarcat, repetăm, că imaginile subliniate sînt toate construite în spiritul poeziei tradiționale.

S-ar putea face desigur observația că ceea ce numim noi **elemente** sînt noțiuni eterogene, denumind de la obiecte la stări sufletești sau calități ale materiei! Ne vom mărgini să spunem că într-o asemenea clasificare nu locul în vorbirea cotidiană sau valoarea gramaticală a termenului contează, ci poziția lui în ordinea poetică. Pentru poezie toate aceste elemente se supun unei aceleiași ordini, sînt relativ egale și la fel de necesare. Ar mai fi de spus că imaginea „statică" prezentată de noi aici nu trebuie să înșele. Mișcarea, existentă în această configurare de tablou, este o mișcare secretă, lăuntrică, nu una declarată. Este o transformare a unor proprietăți vechi — puse în circuite, în conexiuni inexistente pînă atunci.

Ajuns în acest punct Virgil Teodorescu trece la o poezie ordonată formal, „recîștigată" după intensa ei punere sub semnul întrebării. „Noua" poezie „tradițională" e folosită după „curățirea" și împrospătarea posibilităților ei de expresie. Este greu de presupus că autorul ar fi putut renunța, subit, la propensiunea sa pentru inovație. Ceea ce trebuie însă să subliniem este transmutarea tendinței din planul formal în cel al semnificației. Se vor căuta nu noi forme poetice ci noi mesaje. „Trecerea" se face treptat, uneori coexistînd acțiunea novatoare pe amîndouă planurile: „Și dacă fruntea mea aparține proletariatului / cu mîinile de jeratec ale lopeții, / și dacă poemul meu e pentru ei / vultur piepuș sau aripi foarte albe, / pentru voi, dușmani scelerați și dialecticii, / e un venin, / e o rindea, / un fus — / sau o neîntreruptă explozie de muguri / deasupra stîrvurilor voastre" — **Poemul inițialelor**.

În general poezia lui Virgil Teodorescu din ultima vreme e gravă, voit monocordă, urmărind inculcarea adevărurilor. Se întîlnesc însă și zone de destindere, de apetit al „jocului": „Două cimpoaie inocente / pîndeau să-și vîre sula-n coaste / pe cînd un fluture mimp / stă ca bimpesa într-un vîrf de plop. / Evenimentul s-a precipitat (...) și întîmplarea ca o farandolă, (...) căzu în apă, bîldîbîc. // Cimpoaiele, plesnind, și-au dat cu ele." — **Vasilica**.

Drumul parcurs în poezie de Virgil Teodorescu este oarecum asemănător cu cel al lui Paul Eluard și Aragon. O perioadă mai nouă de creație, respectînd sistemele poetice repudiate cîndva și recîștigate după o aventură lirică personală, este dedicată cîntării unor noi realități sociale. Aparițiile susținute din presă ni-l arată pe poet participant activ, prin creația sa, la noua ordine, socialistă, a lumii noastre. Acțiunea sa originală de înnoire a limbajului a fost continuată și deseori se văd semnele continuării organice a pasiunii sale originare. Pe o traiectorie poetică atît de variată este exclus să nu apară, din cînd în cînd, poezii care nu se încadrează în proiectul ambițios al poetului.

Afirmînd un mecanism poetic original, precizat, în liniile sale secrete, chiar din începuturile poetice, completat apoi cu atenție într-un firesc proces de evoluție, Virgil Teodorescu marchează personal poezia noastră modernă.

Constantin Pricop

cărțile anului 1976

Confluențe

Z. Ornea avea desigur, dreptul, după îndelungatele sinteze despre junimism, sămănătorism, poporanism și țărănism să-și dezvolte unele idei, teze și portrete, în mod separat, să-și valorifice fiecare care, prin natura structurii tomurilor amintite, rămîneau pe dinafară. Presupunem însă că cea mai mare parte a studiilor și articolelor din sumar ilustrează preocupări alternante. Și într-un caz și în celălalt, Confluențele se cer citite ca un volum complementar celorlalte cărți ale autorului și nu ca unul suplimentar. Deși s-ar putea să ne înșelăm și volumul de față să devină o avanpremieră la altul, sau la altele, excepțind, desigur, cea de a treia surpriză, Literatură și semnificație, care are caracter mai degrabă aleatoriu. Argumentul cărții ne și previne asupra unei monografii despre curentul de la Contemporanul „aflată în faza avansată de pregătire".

Punctele de rezistență ale Confluențelor sînt, după opinia noastră, Tradiționalism și evoluție în confruntările ideologice din deceniul al treilea și cel pentru studiu despre Gherea. Bune, utile, ni se par și paginile consacrate lui Virgil Madgearu și Petre Andrei, deși am fi vrut mai multe date de ordin biografic. Ceea ce caracterizează aceste contribuții ca și întreaga activitate critică a lui Z. Ornea este voința autorului de a descifra mobilurile politice ori de ideologie politică în nașterea curentelor, momentelor și personalităților de care se ocupă. Criticul este un cunoscător temeinic al vieții publice românești și cei care-l cunoaștem mai de-aproape, știm bine că nu există publicație mai importantă care să fi rămas în afara lecturilor sale atente și vigilente. Cercetarea directă, nemijlocită a surselor, informația de primă mînă, exhaustivă, asigură viabilitatea și dau sentimentul de încredere în ipotezele și concluziile formulate. Evident, criticul poate avea prejudecăți, simpatii ori idiosincrazii, dar găsește întotdeauna un minimum de probe credibile; nimic nu se plăsmuiește din gol, nu se inventează și, chiar dacă opiniile noastre pot să nu adere la ale sale, ori pot chiar să li se opună, vom recunoaște totdeauna în autorul Poporanismului un interlocutor serios și un partener redutabil. Nu știm dacă Z. Ornea s-a gîndit — bănuim că da — la o lucrare amplă, ce s-ar putea numi Istoria doctrinelor politice românești care s-ar dovedi extrem de necesară tuturor celor ce se preocupă de viața noastră spirituală. Adevărata sa vocație, așa cum s-a ilustrat și în cărțile de pînă acum, o vedem tocmai în slujba acestui domeniu atît de important și, din păcate, atît de timid abordat. Este inutil să adăugăm cît de folositoare sînt asemenea lucrări pentru cercetătorul literar înclinat, din orgoliu, să citească textul scriitorilor în sine, fără determinările de rigoare din afară și care, la un examen critic riguros, sînt mai revelatoare decît bănuim. O critică completă și care, orice am spune, este forma superioară a disciplinei, are nevoie vitală de asemenea lucrări. Putem afirma chiar că în absența lor e imposibilă. Cît serviciu aduc, prin urmare, istoriei literare și culturale cărțile și studiile lui Z. Ornea, nu mai e nevoie să subliniem.

Dar, cum din fericire nu avem de-a face cu un cercetător și un critic din categoria celor idilici nu-l vom dezmăgi recenzîndu-l noi înșine, la manieră idilică, recentul volum. Observațiile noastre privesc, mai întîi, o problemă metodologică și pentru a fi înțeleși vom exemplifica tocmai prin contribuțiile cele mai relevante. În Tradiționalism și evoluție în confruntările ideologice din deceniul al treilea, *schema problematicii este completă și convingătoare, dar forțele care se înfruntă sînt eșalonate în funcție de teza pe care autorul vrea s-o demonstreze, omițîndu-se, din motive tactice, pentru că ar complica lucrurile, combatanți de anvergură al căror rol, în tabloul epocii, este mai important decît al altora, evocați insistent, și aceasta pentru că exegetul are, de la început, un punct de vedere foarte ferm, ca să nu spunem rigid, acordînd termenului de evoluție un conținut eminamente pozitiv, echivalîndu-l cu noțiunea de progres, iar termenului de tradiționalism, cu toate precauțiile luate, un conținut negativ, asimilîndu-l cu regresul, ca un factor frenativ, ca să folosim un cuvînt des utilizat de autor. Este, de aceea, de înțeles de ce aproape nu sînt menționați — dacă nu ca promotori teoretici ai tradiționalismului — cel puțin ca susținători, cum au fost, în fapt, creatori ca Nicolae Iorga, Mihail Sadoveanu, Lucian Blaga, Liviu Rebreanu ș.a., dar se acordă un spațiu disproporționat tinerilor zgomotoși de la Crinul alb, a căror influență asupra spiritului epocii a fost nulă tocmai prin excesul tezelor emise. Z. Ornea îi „extermină", însă, cu voluptate după ce ei au fost reduși la tăcere încă din epocă (ar unul (e vorba de Pandrea) a evoluat într-o direcție neașteptată. În ce-i privește însă pe marii autori tradiționaliști menționați, influența lor a fost considerabilă și criticul știe bine acest lucru, dar implicarea lor nu servea demonstrației, fixată, cum am văzut apriori și nu, cum era mai normal, aposteriori. S-ar fi putut, atunci, observa că, prin critica adusă societății capitaliste, opunîndu-i virtuțile trecutului și ale țăranului, acești creatori au servit cauza progresului națiunii într-o măsură ce trebuie mereu rezolvată. Și e de mirare că Z. Ornea n-a valorificat mai deciș acest aspect al lucrurilor care-o duce spre o viziune mai completă asupra epocii. Criticul respinge, însă, atr.... tradiționalismul, și chiar dacă de multe ori e constrîns să-i recunoască merite importante, reflexele apriorismului de care vorbeam se trădează îndată tocmai atunci cînd nu te aștepți, adică în ocazii în care este vorba despre altceva. Fidel unei mentalități mai vechi, după care sămănătorismul era redus la autori minori, excluzîndu-se tocmai cei care-l reprezentau la cel mai ridicat nivel, acest curent devenise un adevărat cal de bătaie pentru critica „științifică".* În Confluențe *tratamentul nu e fundamental diferit. Spicuim la întîmplare dintr-un studiu despre Gherea: „Cum sonurile orientării sămănătoriste începuseră să-și iradieze undele încă de prin 1895, iar lumea rurală era înfățișată idilic în cusături strălucitoare de chermeză..." (pag. 168). O pagină mai departe se vorbește despre „un alt motiv ideologic fundamental pentru sămănătorism" și anume: „extazierea stărilor revolute din viața satului, cînd iobăgia era o realitate împovărătoare, de loc demnă de elogiul ce i se rezerva". Dar cine, stăm și ne întrebăm, aducea elogii iobăgiei? Coșbuc? Vlahuță? Sadoveanu? Goga? Agârbiceanu? Iorga? Adică reprezentanții de marcă ai curentului? La pagina 209, vorbindu-se despre Lovinescu se aruncă noi săgeți împotriva „intoleranței din vremea sămănătoristă", reiterată la sfîrșitul deceniului al patrulea, ceea ce ni se pare absolut excesiv. Într-un eseu fără obiect precis („Arta — expresie a semnificației umane") i se atribuie, (tot sămănătorismului firește) confundare a esteticului cu culturalul, epoca dominată de acest curent fiind „vidată de opere majore". Așa să fie, însă? N-au dat, tocmai atunci, „opere majore" scriitorii mai sus enumerați? Și încă nu puține. S-ar putea spune, că tot ceea ce s-a creat, durabil, atunci trebuie pus obligatoriu în legătură cu sămănătorismul. Ovid Densușianu, la „Viața nouă"?, deși se înscria pe linia „evoluției", a „citadinizării" literaturii n-a dat mai nimic comparabil cu adversarii săi de la* Sămănătorul. *La altă pagină. (242), în care-i vorba de Pompiliu Constantinescu, se amintește de producțiile „mediocre și submediocre" sub „însemnele" sămănătorismului și gîndirismului. S-ar mai putea adăuga și alte exemple. Nu insistăm însă spre a nu crea, cumva, impresia că asemenea aprecieri sînt dominante. Căci ceea ce într-adevăr este dominant și caracteristic* Confluențelor *lui Z. Ornea este rigoarea și exactitatea, atît în ansamblu cît și pe detalii.*

Desen de Mihai Gheorghe

Pompiliu Marcea

Sensul moral

Lirica lui Ion Horea, orientată către un timp psihologic al evocărilor blînde, operînd în această perspectivă o selecție tematică și stilistică suficient de clară pentru a impune o imagine constantă, diferențiată a poetului, ni se relevă, cu unele note specifice, și în volumul **Măslinul lui Platon** publicat anul trecut la editura „Dacia". Alcătuită din trei secțiuni, puse bine în valoare și prin machetarea și prezentarea grafică a lui Romulus Vulpescu, cartea își păstrează unitatea morfologică, chiar dacă registrele sintactice ale discursului pot fi diferite. Astfel, o trăsătură generală, comună celor trei cicluri ale volumului ar fi aceea că evocările tandre sau ușor melancolice, reiterările în spațiile predilecte ale memoriei, crîmpeiele de pastel domestic ori sălbatic nu funcționează în sine, în pură gratuitate estetică, ci se integrează unui sens moral. Voluptatea peisajelor în strălucirea lor frustă a trecut într-o altă vîrstă, aceea a scrutării responsabile de sine, a contemplării golurilor și aderențelor dintre ființe și lucruri nu atît în ordinea lor de simultaneitate spațială cît în aceea de succesiune în istorie și în timp.

Făcînd parte din acea rasă de poeți pentru care evocarea peisajelor nu are neapărat o funcție magică de reevaluare la alte dimensiuni a unei etape din existență, Ion Horea își circumscrie fragmentele de biografie personală unor date mai largi, de geografie și istorie transilvană, tocmai pentru a evita riscul tonului minor, nu lipsit de sens în astfel de împrejurări. Reîntoarcerea pe meleagurile natale, evocarea părinților și a istoriei, iată, de altfel și cadrul primului ciclu al volumului, **Cearcăn**. Poetul adoptă aici tonul ceremonios, cum i se cuvine fiului întors printre umbrele străbunilor: „Vălmășirilor nu-s / Potrivit după fire, / Și străbat mai presus / Doar tărîmul Iubire, // Și pornesc înapoi / Către timpuri neclare, / După-un zeu, Litovoi, // După Gelu călare. // Ispitind cîte-un semn, / Mă opresc pe la vetre / Sub odăjdii de lemn / Unde-a stat Sfîntu-Petre. // Din poveste e tot / Și sînt cel al poveștii, / Dintr-un neam, cum socot, / Al țărînii aceștii... // Și mă-ntorc la ce sînt, / La lumina de țară / Să mă rog la pămînt / De din zori pînă-n seară"... (**Un salcîm de-o mai fi**). Solidaritatea cu generațiile trecute, reale și legendare, are inflexiuni de înflăcărare eminesciană: „...Prin Cîmpia Transilvană se mai vede-o umbră mută / Cum se-apleacă pe pămîntul de cînd lumea și-l sărută; / Domnul Șincai pătimirea și-o trecu de nouă sate / Cu Scriptura țării scrisă, în desaga jumătate; / Sălciile-s dezgolite-n bîntuiri tîrzii de brumă, / La Papiu Ilarianul șiruri de salcîmi îndrumă / Peste dealuri unde coama-i miezuină de hotare / Și de unde vîrfuri albe deslușești în depărtare: / Multe veacuri de pe-această vale-a trecerii afla-i-or / Semnul binecuvîntării Sfîntului Părinte Maior; / Lîngă marginea pădurii întîrziu și-ncet îngînu-l / Blestemul ce-l tot mai zice cînd și cînd Urcan Bătrînul..." (**Lîngă un păr sălbatic...**). Mai toate poemele acestui ciclu respiră aerul unor clare imperative etice și poartă amprenta dramatică a timpului istoric.

A doua secțiune, **Elada**, este alcătuită din „douăsprezece inscripții închinate lui Francisc Păcurariu" (**Capul Surion, Mikene, Corint, La Eleuzis, Spre Cytera, La Delfi, Atena, Agora, La Epidaur, La Maraton, Dafne, Măslinul lui Platon**) și evocă o călătorie a poetului într-o Grecie modernă văzută pe fundalul unei Elade istorice și mitologice. Pentru a ne face o idee despre aceste stampe cu inflexiuni de fine înscenări pedagogice, să reproducem, dintre ele, **Atena**: „Pe-o uliță coboară-n Agora Dioscurii, / Țin Corele păcatul zeiesc în colțul gurii / Și timpu-i prins în blocuri de marmoră ce-nclină / O mărturie-a lumii rămasă în ruină. / Areopagu-așteaptă sub zodii mai curate / Să-ntoarcă judecata din urmă lui Socrate, / Și filosofi se plimbă sub pinii solitari. / Spre Tezeion amurgu-i aprins și bat fierari / Din legea nu știu cărui om iscusit ori zeu. / Așteaptă Temistocle la zidul din Pireu, / Și negustori în pivniți pustii mai cară marfă. // În pîlpiiri stelare, Acropole-i o harfă".

Ion Horea își pune în valoare în modul cel mai clar latura de moralist, de gînditor asupra semnificației etice a habitudinilor și acțiunilor omenești, bune și rele, generoase ori meschine, în ciclul ultim de **Rondeluri**. Forma fixă a poeziilor se potrivește aici cu rigoarea spiritului univoc în care autorul urmărește evoluția semnificației într-un plan secund, deși planul secund se metamorfozează brusc în primul nivel al discursului. Melodioase, curățate de obscuritatea și sugestiile multiple ale limbajului nereferențial, **Rondelurile** lui Ion Horea țin să edifice, să atragă luarea aminte ca orice mic îndreptar gnomic folositor în ocazii majore. Claritatea și eleganța fac nota comună a acestor poeme.

Dan Laurențiu

Virtuțile pămîntului

Urmare din pag. 1

uriaș a cărui mișcare în spațiu ne așează pe cel mai statornic meridian. Forme de lut, litere de lut ori oase de lut — suport al unei meditații în lut — adevărată filosofie mai presus de cuvinte...

Am pășit, așadar, prin lumina inspirată și rafinată a opt milenii de înțelepciune creatoare. Pămîntul — în subsolul căruia s-au depozitat mesaje pentru poporul care avea să se nască, să se înțeleagă și să se prețuiască — lua chip mereu mai apropiat de vrerile sale, reverberîndu-și măștile metamorfozate pînă la fereastra luminii care ne naște pe noi, astăzi.

Lutul ars păstrează, înghețat într-o stare pură, zvonul tuturor vremilor petrecute. Imaginația lui se exprimă în forme definitive, iar rostirea lui nu înșală niciodată. Un muzeu de semințe ale simțirii plastice și ale gîndirii riguroase. Dovada virtuții unui sol pe care aveam să ne naștem, să-l cultivăm și să-l nemurim. Un muzeu tulburător, o expoziție fără precedent, o aulă a unui pămînt care arde creator de cel puțin opt mii de ani. România este un muzeu viu și activ, o țară solară, iubitoare a gîndului drept și curat ca un vas în care zodiile nasc izvorul unei lumini românești, a adevărului.

Aflați la confluența mileniilor, punem și noi sigiliul tinereții noastre pe buza unei amfore în care timpul curge continuu, nerisipindu-ne.

Politică, morală socială, cultură

Urmare din pag. 1

din această cauză aspectul unei „pilde", făcînd în schimb reflecții în legătură cu natura relațiilor dintre împărăteasă și supuși, de îndată puse într-un elocvent contrast cu situația din Valahia: „pe la noi, la acest feli de paradie, unii înjură, alții scuipă, și muierile blestemă; căci nu numai nu au pricină pentru care din tot sufletul să ureze bine stăpînitorilor, ci împotrivă". Urmează, prin acea tipică stilului său generalizare, o observație ce depășește cadrul concret al relatării: „Foarte mic lucru este și făr'de mulțumire sufletească, făr'de laudă și cinste, de a stăpîni un om măcar multe împărății cu a sa numai tiranicească putere și prăpădeniia norodului. Și iarăși mare fericire, mulțumire sufletească, laudă și cinste este cînd un stăpînitor este încredințat că acel puțin norod pe care el îl ocîrmuiește, că îl iubește, și de aceia nu are nici pricină a să teme de al său norod, ci în veci este pintre ei, făr'de nici o pază". Aceste reflecții sînt reluate de mai multe ori în cuprinsul **Însemnării...**, fiind posibil a se scoate de aici un curat „manual al bunului ocîrmuitor", fără a lipsi ideea, cu totul revoluționară pentru acea vreme, după care un „norod" nemulțumit are puterea, dacă vrea, să-și înlăture „stăpînitorul", insinuată în descrierea „lăcașului împărătesc" din Viena, a cărui curte este „ca o piață slobodă", „căci (împăratul — n.n.) nu are trebuință de a să împrejura cu ziduri, nici cînd să culcă a să închide cu lacăte multe, fiindcă cunoaște întru adevăr iubirea norodului și a tuturor celor deobște pămînteni și streini, căci singur să simpte că-i sînt urmările către norod, întocmai ca ale unui părinte către fii. Și mai vîrtos, că **cînd norodul nu-l va iubi, acele lacăte să poi socoti ca niște nodături de panglici**". (s.n.)

În deprinderile curente din Valahia Golescu vede, întemeiat, o expresie a oprimării: „O! Cît ne-am folosi toți de obște cînd și lingușirea către cei mai mari măcar oareșce s-ar mai împuțina, de nu va fi mijloc cu totul să lipsească! Și răsteala către cei mai mici, măcar de s-ar înjumătăți, căci atunci s-ar mai cunoaște bunul din rău, prietenul din vrăjmaș și curatul din prefăcut. Care toate aceste prefaceri să vădesc cînd vreunul ce este în nalta treaptă scade din putere-i, fiindcă atunci acea mincinoasă plecăciune și prefăcut prieteșug și, în scurt, lingușirea ce să arăta către cel mai mare sau bogat, și numai în vremea ce avea trebuință de acela, să preface în răutate, obrăsnicie și necunoștință. **Acestea toate nu fac mărturie de om slobod, luminat și cinstit, căci aceia să poartă cu acea firească slobozenie**, ce mai sus am cuvîntat, să arată în toată vremea tot cu un mijloc către toți, cinstind pe fieșcare pe cît să cuvine" (s.n.).

La fel de aspru cum este cu „înjuguirea" se arată Golescu și față de „neînvățătură"; el descoperă strînsa relație dintre lipsa de libertate și înapoierea spirituală, avînd chiar intuiția că menținerea poporului său în ignoranță este deliberată și nu se datorează doar factorilor externi, otomanilor mai precis, ci și interesului unor „pămînteni". În concepția autorului **Însemnării...** progresul social este irealizabil fără cultură: „...cu neștiința vom și intra în pămînt. Și copiii noștri, neavînd de la cine să învețe și a să îndrepta, asemenea ca noi vor și urma, de nu și mai rău; căci învederat lucru este că noi am rămas în urma tutulor neamurilor, în vreme ce în anii cei vechi au fost începere de deșteptare prin mulți care au dus la lumină, alții tălmăcind cărți, cum și grămatica, tipografia, școale, spitaluri, care să coprind la întîiiaș cuvîntare. Și în loc să să înmulțească cu cursul anilor, nu numai că nu s-au înmulțit, ci nici acelea nu au stat în ființa lor, și mai vîrtos cea spre mai mare pagubă și rușine este, căci s-au și împuținat, cum școalele, care, **sub cuvînt de mai bună prefacere, s-au stricat în anii trecuți, spre a nu sa lumina neamul. Pentru care aș fi pus condei asupra streinilor, de nu aș ști ca aceia au avut ajutoare de la pămînteni**" (s.n.).

O mare încredere în cuvîntul tipărit, în învățătură și în cultură îl susține de altfel pe Constantin Golescu în însăși scrierea **Însemnării...**; scrisul, pentru el, este o formă de acțiune, idee avînd semnificația unei rupturi față de mentalitatea curentă, căci anunțai intrarea într-o epocă nouă: „**condeile nu vor mai fi uscate, și asemenea urmări nu vor mai fi cunoscute numai duhovnicilor și suferite de pătimași, ci condeiul va da în veleagul obștii atît urmările cele spre folosul neamului, cît și cele spre prăpădenia lui**" (s.n.).

La scurtă vreme după întoarcerea în țară, el organizează o Societate literară ce-și are sediul în marea casă de pe Podul Mogoșoaiei pe care o cumpărase încă din 1812; aici își citește fratele său Gheorghe (Iordache) gramatica pe care o întocmise și tot aici își citește și Heliade Rădulescu gramatica lui și traducerile din Lamartine; aici se plănuiește scoaterea unei gazete, dar, „fiindcă guvernul de atunci, deși național, de la 1822, nu îndrăzni să-i dea voie", cum zice Herva Hodoș, marele logofăt trimite pe I.M.C. Rosetti în străinătate și acesta tipărește efemera publicație **Fama Lipscăi**; mai tîrziu, în timpul ocupației rusești din 1828, Constantin Golescu obține de la Kisseleff încuviințarea de apariție a unui periodic și-l însărcinează pe Heliade să scoată **Curierul românesc**. În aceeași casă — situată pe locul unde astăzi se află Palatul Republicii — se va deschide o librărie și se va înființa, de către neamțul Walbaum, un cabinet de lectură, „un ce cu totul nou pînă atunci la noi — unde se primeau gazete franțuzești și nemțești, reviste și diferite cărți franțuzești".

La 7 august 1830 **Curierul românesc** anunța apropiata apariție a unei noi lucrări a marelui logofăt: o „hartă statistică" a Țării Românești însoțită de o „prescurtare a Istorii patrii, începînd cu 200 de ani înaintea Mîntuitorului pînă în zilele noastre"; dar la 5 octombrie, în același an, gazeta ce-și datora apariția „ostenelilor" autorului **Însemnării...** vestește „moartea păgubitoare" a lui Constantin Golescu, datorată epidemiei de ciumă și holeră, la numai 53 de ani.

viața

Constantin Piliuță :
„Portretul scriitorului Marin Preda"

Fragmente din romanul cu același titlu de

marin preda

Într-o zi frati-meu Nilă îmi spuse în timp ce ne pregăteam de culcare (eram numai noi doi, soția lui, însărcinată, o trimisese la țară să nască ; aici cine s-o ajute ? în timp ce acolo erau moașe și rude care se pricepeau) :

— Du-te și tu pe la Ilie !... Al năbi, nu știu ce-a făcut !

N-aveam nici-un chef ! Nu-mi mai plăcea de el. Era cel mai mare dintre cei trei copii cu care venise tata de la prima lui muiere după ce lucrase un timp la U.C.B. stirnind disprețul nostru, al tuturor (la U.C.B. adică Uzinele Comunale București), fusese măturător de stradă, intrase la S.T.B., Societatea Tramvaie București unde se calificase sudor-autogen. Ar fi trebuit, după această victorie, să fie mulțumit și să se împace cu familia. N-aș fi putut zice că se purta urit cu mine, dar nici bine nu se purta, ceva turbure îi apărea in ochi cind îmi vorbea, că, imi spunea el cu un scepticism agasat, ce cred eu că o să ajung dacă sint la școală ? Și ăsta, ca și alții, din sat și mai tirziu din București, vedeau pentru mine cu ochii minții un sfirșit lamentabil. Era o dorință a lor obscură, dintr-o aversiune inexplicabilă ? Ceva din mine nu le inspira simpatia ? Ceva subteran, fără nume, de care eu nu știam, o lua inaintea dorinței mele de apropiere prin simpla mea prezență, și năștea pofta să ajung rău, să sfirsesc „pe sub poduri" cum imi spusese acest frate cind il vizitasem prima oară in acea toamnă ? „Sint elev", ii spusesem. „Ei și ce dacă ești elev ? Cîți bacalaureați n-am văzut eu cu tîmul in mină ?" El scăpase de acest tirn, era mindru și acum ii intrase in cap ideea funestă, care avea să-i scurteze viața la cincizeci de ani, să-și facă o casă in București „să le arate el lor"... Cine erau acei lor nu înțelegeam.

Un singur lucru mă impiedica să-l urăsc și eu : fata cu care trăia. Era o Florica frumoasa, care il iubea, mică de statură, cu ochii limpezi, subțirică și cu trăsături neobișnuit de delicate. Era fată in casă undeva (acolo ii vizitasem, in odăița ei, unde trăiau impreună).

— Da ce-a făcut ? il intreb eu pe Nilă, nu prea curios, cu gindul să nu mă duc.

Nilă parcă nici nu mă auzi. Somnolent și cu un aer pierdut, copleșit de ginduri, uită să-mi răspundă.

— Ce-a făcut, mă, Nilă ?

— El, ce să facă, spuse el deodată îmblînzit. Înțelesei. Ilie era frati-său, nu făcuse nimic, il ierta. Totuși ceva se intimplase.

— ...S-a mutat, murmură el in prada unor ginduri care nu se exprimau.

— Da ? zic. Și ?

El dădu din cap cu ceva in el care se îndoia : făcuse sau nu făcuse bine Ilie că se mutase ? Da, părea el să spună, oamenii se mai mută...

Și își luă din cap șapca lui pe care scria **portar**, o puse pe masă cu mișcări incetinite și incepu să se dezbrace.

A doua zi făcui un pachet din cărțile pe care le citisem și plecai la anticar să le schimb (plăteam numai cititul, anticarul imi dădea banii de garanție inapoi și din ei luam altele). In hol, Nilă stătea măreț in spatele biroului său de portar. Îmi dădu să mănînc un sandvici cu șuncă și o sticlă de bere. Cîștiga bine Nilă pentru serviciile lui aduse locatarilor, dar nu știam de ce avea mereu acel aer impovărat. Nu era trist (fiindcă la un pahar avea un surîs de încîntare fermecător și fruntea lui lata și încrețită de o liniștită nedumerire se descrețea in sfirșit) dar lupta parcă mereu cu ginduri care nu căpătau glas. Ducea o luptă cu sine sau cu cine ? Nimeni nu știa, fiindcă stimat de frati-său nu se desvăluia, chiar dacă acela îi spunea lucruri mușcătoare, de altfel in legătură cu nevasta-sa, căreia îi cam plăcea să bea și nici prea vrednică nu era, sau in legătură cu viitorul lor, nu prea sigur, după părerea lui frati-său. Dar și in Nilă zăcea un ins care știa să devină mușcător. „Taci că ai ajuns tu mare, mormăia el, ai tăiat Bucureștiul pe din două".

Erau vorbele tatălui nostru, de o ironie pe care Ilie o suportase greu cit stătuse acasă. „Ilie al meu, spunea el oamenilor, a tăiat Bucureștiul pe din două : jumate e al lui". Ce să răspunzi la asta ? Nimic !

— Vezi, zise Nilă, că stă acum in Colentina, pe strada... Iai tramvaiul... Te dai jos la capăt, unde întoarce. Tu mai ai bani ?

I-am răspuns că nu prea mai aveam și mi-a întins citeva sute. In timp ce încolăcam cărțile anticarului mi-am dat seama că totuși se intimplase ceva cu frati-meu Ilie și n-am mai luat alte cărți, hotărît să mă duc și să văd.

Am găsit greu strada, dacă stradă se putea numi, citeva case raslețe la jumătate de oră de mers pe jos de la capătul tramvaiului 1. Am intrat in curte unde o țigancă groasă și unsă scubura ceva și am intrebat dacă acolo stătea Ilie Călărașu.

— Aicea stă, imi răspunse femeia cu o voce izbitor de mieroasă, față de urîțenia bolovănoasă a chipului ei. E la servici, dar trebuie să pice. Tu cine ești ?

I-am răspuns că sint fratele lui.

— A, trebuie să fii Mărin, zise.

De ce trebuia să fiu chiar acel Mărin ? De unde dracu știa ?

— Hai în casă.

— Da tu, zic, cine ești ?

— Sint muierea lui !

M-am posomorit. Vasăzică asta era. Ilie se despărțise de Florica și luase țiganca asta. Am avut o ezitare. Să mai intru sau să plec ?

— Intră, zise ea, că Ilie trebuie să vie și el acuma. Săptămîna asta lucrează noaptea, de la unsprezece la șapte, dar după ce iese din schimb se mai duce și el cu alții să-și dreagă gîtul in vreo bodegă. Muncitorul, adaugă ea, ce plăcere să aibă și el după ce iese de la muncă ? Să stea la un pahar cu alții, mai vorbesc și ei de-ale lor...

Am intrat. Urîta femeie nu era și nărodă, dimpotrivă, o mare știință a vieții se ghicea din spusele ei. Era domoală, odihnitoare iar mierea in care își învăluia cuvintele atrăgea.

— Ce să-ți dau eu ție ? mă intrebă ea după ce intrai in odaie. O cafea, o dulceață ?

— Și una și alta, îi răspunsei.

Odaia avea pămînt pe jos, dar era curată, cu calendar in perete și nelipsitele fotografii. Se duse in odaia de la intrare, care era bucătărie și îmi pregăti, la lampa cu gaz, o cafea. De acolo îmi vorbea. Ce mai face tata (adică taică-meu !) dar surorile, ce mai zice Nilă... Ne știa pe toți ca și cind am fi fost rude de ani de zile. La cafea se așeză pe pat lingă mine cu niște cărți in mînă și îmi șopti :

— Să-ți ghicesc...

O lăsai să-mi ghicească. Că, incepu ea să-mi spună toate acele lucruri care te intrebai de unde dracu le știa o ghicitoare, (fiindcă erau adevărate) mie nu mai mi-era gîndul la școală, aș vrea să plec, dar o să mai stau totuși un timp... O damă de tobă îmi purta gîndul, un crai de... Un drum cu un dor de bani... Aiurea, care drum și de unde bani ? O intrerupsei.

— De cind te cunoști tu cu nenea ?

— Păi de prin primăvară !

Nu aveam, pe atunci, grija de-a nu vorbi cu oamenii despre lucruri care constituiau secretul existenței lor. Mă interesa acel secret și vroiam ca pe un drept al meu, să-l aflu. Poate de aceea îmi doreau unii să ajung rău ?

— Și i-a plăcut lui de tine ? i-am intrebat-o și am izbucnit in rîs.

Dar țiganca a zîmbit și ea, deloc turburată.

— I-a plăcut, Mărine, mi-a răspuns senină. De ce să nu-i placă ? Sint muiere tînără și știu să am grijă de-un bărbat. De Ilie trebuie să ai grijă. Așa e el.

Așa deci. Ce vroia să spună ?

— Florica l-a lăsat, sau a lăsat-o el pe ea ?

— El a lăsat-o !

— De ce ?

— Păi de unde să știu eu ? Crezi că știu ?

Îmi răspundea cu blîndețe. Ar fi putut s-o ponegrească pe cealaltă. Oricum, părăsind-o pe Florica nenea o fi ponegrit-o fără doar și poate, îl cunoșteam bine și gîndeam că in orice caz n-a lăsat-o el degeaba. Țiganca știa, dar spre deosebire de altele din rasa ei, nu-i mergea gura la rele.

— Și bordeiul ăsta, zic, plătiți chirie...

— Plătim.

— Și tu lucrezi undeva ?

— Lucrez. Sint muncitoare la o fabrică de mobilă. Săptămîna asta sint după masă.

— Ai frați, surori ?...

— Am o grămadă.

In clipa aceea auzirăm o tuse afară. Muierea îmi șopti cu nespusă duioșie, aproape umilință :

— E Ilie.

Într-adevăr, el era. Intră și nu se mină că mă găsea acolo. Mă bătu, poruncă, ca mai face Nilă. Și mi spuse ceva ironic. Că dacă ... de ce nu mă duceam acasă ? Îi înțelesei gîndul, că adică stăteam pe capul lui frati-său. Mi-l confirmă el însuși.

— Crezi că Nilă e bancher ?

— O să-l dau eu, adică, banii înapoi. Îl răspunse ... un gînd pe care îl aveam, să nu ... adică ... banii pe care Nilă mi-i făcuse.

Fuma ca sete, nu mai zise nimic, ceru de mincare și spuse că vrea să se culce.

— Legionarii toți, spuse deodată privindu-mă țintă. I-au omorît pe Iorga. Nici trei luni nu le dau și se duc dracului. Așa că vezi, mai adăugă, ca un avertisment pentru mine.

Uitai că legionarii erau „ai săi", aflai de știre. Îl intrebai :

— Cind l-au omorît ?

— L-au omorît, răspunse el sec, aruncînd țigarea și scuipind peste ea.

Cu ăsta nu se putea vorbi. Mă ridicai și plecai. La primul chioșc cumpărai un ziar, îl răsfoii chiar acolo, dar nu se găsea in el nici-o știre despre Iorga. E adevărat, îl intrebai pe omul din chioșc, că Nicolae Iorga a fost omorît ? Omul confirmă, auzise și el dar adăugă că in ziare nu apăruse nimic, sau îi scăpase lui. Cind se petrecuse ?... Dădu din umeri. Zilele astea. Mă indepărtai.

Nu știam despre Iorga cu mult mai mult decit tatăl meu : că era un mare cărturar. Nu citisem de el prea multe lucrări in afară de **Istoria românilor**, iar in **O viață de om, așa cum a fost** căutasem elementul senzațional, cum promitea titlul și nu găsisem nimic deosebit. Îmi dădeam seama că nu trebuie să fie un roman, dar oricum, cite nu se intimplă intr-o viață de om mai ales **așa cum a fost**. Rousseau, care ni se recomandase la cursuri pentru **Emile** ca viitori dascăli, in **Confessions** își povestea intr-adevăr viața **dans toute verité**, sporindu-ne nemăsurat ochiul mirării pentru sinceritatea totală pe care autorul o promitea și nu se trăda. Mai tirziu aveam să aflu că autorul român se teme să fie sincer pină la capăt ; dacă se va zice : l-auzi, a furat, a înșelat, a fost viclean, a făcut școala de jandarmi, a primit ouă, găini... avem altă fire, ne place să ridem de natura umană, e marea noastră distracție. Atit ar trebui, să incerce cineva să-și exploreze sufletul sub ochii tuturor, am avea de ce ride... Gindiți-vă ce-ar fi să vină un ins corupt, să facă mărturisiri ? Un tip bășinos, a purcea sifilitică ? El trebuie să ne arate că e cult, are acest complex, murdăriile propriului suflet le varsă in capul contemporanilor. Bineînțeles că tot nu scapă, vine unul care tot îi schițează adevărata biografie. Cind, un an mai tirziu, avea să apară **Istoria literaturii române**, de G. Călinescu, aveam intr-adevăr să fiu uluit. Viața autorului român, avea să apară in scurte portrete geniale, unele nedrepte, era adevărat, altele șarjate, dar cit de necesare pentru cititorul fascinat de biografia adevărată. Nu cum și-o dorea autorul (care își ferise opera cu indirjire, cu referiri aureolate, sau cu tot atit de vagi aminitiri menite să-i confere o lumină care nu era nici măcar o aspirație), ci aruncind fulgere de lumină revelatoare, și nu călăuzit de dorința de a scandaliza, și de a surprinde contradicția dintre viață și operă, pentru a o descifra mai bine cititorului pe cea din urmă, și mai ales pentru a oferi o viziune totală.

Despre Iorga aflam prea puține din mărturia sa. Aveau insă alții grijă s-o facă oral. Auzisem că in timpul cit fusese el odată prim-ministru nu plătise lefurile funcționarilor statului trei luni de zile. Învățătorii din sat il injurau și povesteau că o delegație de profesori din București se dusese cu o jalbă după el, la mare. „Domnule prim-ministru, dacă nu ne plătiți salariile, îi spuseseră ei, nu ne rămine decit să ne spinzurăm !" Cărturarul tăcuse citeva clipe, reflectind, apoi avusese un gest : „De ce, le răspunsese el, să vă spinzurați ? Mai bine aruncați-vă in mare !" Erau, fără îndoială, cuvinte născocite de dușmanii lui, căci nu ducea lipsă, îi avea, numeroși, necruțători și in politică și in cultură. Cei mai orbiți erau legionarii, care credeau că el era vinovat de moartea Căpitanului lor. O spuneau și cei din sat, cei mici, cu luciri de ură fanatică in priviri. „De ce nu fugise din țară imediat după 6 septembrie ? mă intrebam. Protectorul său, Carol al II-lea, fusese detronat, la ce se mai putea aștepta ?" Nu înțelegeam... Știam, din istorie, cum domnitori sau șefi de oști, in loc să se păzească, mergeau drept spre cursele pe care li le intindeau dușmanii lor, cum erau prinși și călăul le tăia capetele. Mă opream din citit, prins de nedumerire. In luptă trebuie să te aperi, să-ți cunoști adversarii, sau să nu ți-i faci, să nu intri in acea luptă dacă nu ești inzestrat cu inteligența necesară pentru a dibui firele comploturilor și răsturnărilor. Marele Mihai părăsise Muntenia și se aliase cu un oarecare Basta. Ucigașii il găsiseră singur in cortul lui, nepăzit, departe de tabăra sa, care trebuia să-l apere. Il crezuse prieten, pe „acel Basta ? Și Brâncoveanu ? De ce se dusese el la Istanbul cind știa ce joc dublu făcuse ?...

De ce intrase Iorga in politică, un cărturar, cind știa care erau moravurile partidelor politice din timpul său ? Venise el cu un partid mai bun ? Nu venise. De ce nu-și văzuse de cărțile lui ? Era puțin lucru să scrii cărți ? Rousseau, Voltaire, Diderot, Montesquieu, fuseseră mai puternici decit regii scriind cărți. Nu ei îi inspiraseră pe Robespierre și Danton, revoluționarii care aveau să schimbe destinul Franței ? Era adevărat că nici scrierea cărților nu era o indeletnicire pașnică, fără riscul de a fi exilat, urmărit, inchis. In Rousseau se aruncase cu pietre, unele din cărțile lui fuseseră interzise și i se pregătea **une lettre de cachet**. Dar de atunci moravurile societăților evoluaseră. Așa credeam... Știam că marele cărturar iubise neamul românesc, dar iată cum alții, care și ei ziceau că iubesc neamul românesc, il omoriseră...

În aceiași zi am căutat-o pe Florica. A ieșit o doamnă care mi-a spus că nu mai e la ei de citeva săptămîni. Am intrebat-o dacă nu știe cumva unde e.

— Nu știu unde e, dar mi-a spus că o să lucreze la **Filatura românească de bumbac.** Caut-o acolo...

Am găsit ușor Filatura, dar cind portarul m-a intrebat, Florica și mai cum, mi-am dat seama că nu-i știam numele de familie. M-am hotărît să aștept ora trei. Dacă lucra dimineața avea să iasă, dacă lucra in schimbul doi, avea să vină, mi-a explicat portarul. Nu mi-am dat seama nici cind s-a făcut ora trei, nici cind a venit. M-am pomenit apucat de braț. I-am văzut chipul îngrijorat :

— Ce e cu tine, zise. Nu mai trăiesc eu Ilie. S-a intimplat ceva ?

— Nu s-a intimplat nimic, i-am răspuns eu ferm, ințelegind intr-o clipă că își inchipuia că m-o fi trimis frati-meu.

A ințeles și ea in același clipă din glasul meu că nu eram mesagerul unei impăcări, pe care poate o dorea, ci venisem... El, de ce venisem ?!

— Ai fost și ai văzut-o ? zise ea intuind că știam eu ceva, nu venisem de-a surda.

— Da, am fost chiar azi.

— Cine e ?

— O țigancă, zic.

— Și pentru o țigancă, Marine ?

Pusese intrebarea ei spontan și cu un patetism simplu, ca și cind era pentru ea un adevăr de nezdruncinat că o țigancă nu putea lua decit tot un țigan... și iată, tocmai ea fusese schimbată astfel. ...Dumnezeu l-a făcut pe oameni diferiți, de ce să se amestece intre ei ?

Valul de fete și muieri care intrau și ieșeau din schimb se subțiase. Ne îndreptarăm spre stația de tramvai. Nu mai arăta atit de frumoasă Florica. Loviți, oamenii se intunecă, ceva strain pune stăpinire pe ei, le spulberă frumusețea privirii, le ia surisul, le chircește sufletul și le desfigurează chipul. Aș fi vrut s-o văd că arată ca înainte și i-am răspuns :

— Și ce dacă e țigancă ? Parcă dacă ar fi fost o prințesă ți-ar fi părut mai bine ?

Ne-am urcat in tramvai și ne-am așezat. O tristețe gravă, care îi mai armoniza chipul ei pe care il știam frumos, i se așternuse peste trăsături. Era îmbrăcată sărac, intr-un palton vechi, dar cu ghete curate în picioare. Nu ințelegeam. Astfel de suferințe, erau departe de mine. De ce să părăsești, mă intrebam, starea anterioară? Glasul era vesel, jocul privirii atit de atrăgător... Chiar atit de... Bănuiam că sufletul nostru nu e înconjurat de ziduri de netrecut, că alții, perfizi și puternici, ne puteau surprinde și sări peste el și să producă in noi ravagii, dar pe urmă îi gonești de-acolo și redevii stăpin. Asta cind n-o dorești, in conflictele noastre cu alții, dar de bună voie să lași pe cineva să intre fără să știi cine e ? Frati-meu nu-și ascundea firea vindicativă, lipsa de respect pentru orice fel de oameni... Pentru el nimeni nu era bun. Nu iubea pe nimeni, nici măcar pe sine, mersul său legănat se armoniza cu grimasa chipului, veșnic iritat și nemulțumit. Clipe senine petrecuse doar la țară, dar scurte, cind fuma rînjind și îi spunea cite unei tinere și frumoase muieri : „...bine fă, Marițo, te măritași și nu mă pusei și eu odată pe tine"...De, Ilie, dacă te puneai pe altele, ce să-ți fac ?" Avea un cinism degajat și parcă asculta și el adesea un cintec in el, al tinereții in floare, cind se credea, poate, nemuritor. Acum, deși nu trecuse cu mult de treizeci de ani, pentru mine era bătrin.

— Și ce faci tu la Filatură ? Cum te-ai angajat ?

— Am citit in ziar, la stăpin... Fiindcă de la început am vrut să intru intr-o fabrică, dar el m-a băgat la stăpin, era șeful lui de la S.T.B., un inginer.

— Cind ai venit tu in București ?

Știam că venise de la țară, dar nu știam de cind și cum il cunoscuse pe frati-meu. Mi-a răspuns că pe primăvară și că tot atunci il cunoscuse și pe el, dar că nu trăiau demult împreună.

— Bine că nu m-a lăsat insărcinată. Rămineam cu copilul in brațe.

— Păi vezi ? zic.

— Ce să văd ?

— Că ai noroc... Zic, tu ai pe cineva pe-aici, vre-o rudă...

— N-am pe nimeni.

— Și acum unde stai ?

Stătea prin apropiere de Filatură, pe Pantelimon. Ne dădurăm jos, oprirăm la o brutărie de unde ea cumpără o franzelă, pe urmă intrarăm intr-o curte. In odaia ei intrai direct de pe pămint. Proprietarul stătea in față intr-o casă adevărată, iar de-a lungul curții întinse, făcuse aceste cămăruțe de închiriat. Singurul geam era cel al ușii. Sobă n-avea, dar avea o plită, sub care aprinse focul cu lemne și aerul se mai desmorți. Scoase dintr-un mic dulap salam, sparse citeva ouă intr-o tigaie și ne așezarăm la mica măsuță de lingă plită și mincarăm. Avea și cafea.

— După ce mă calific mă mut din odaia asta.

— Merge greu cu calificarea ?

teatru

t

Fortul

După o activitate destul de întinsă ca dramaturg (a tipărit două volume de teatru, multe piese i s-au transmis la radio), ca adaptator și exeget (**Dramaturgia lui Cehov** — 1972) Leonida Teodorescu debutează pe o scenă bucureșteană cu **Fortul**, una din lucrările sale mai recente. E vorba de o dramă ce întrunește într-o singură tratare două teme grave : tema eroismului și tema omologării ulterioare a acestuia de societate. Act simplu și clar ca lumina zilei în momentul cînd se săvîrșește, eroismul poate deveni ambiguu și cu neputință de dovedit atunci cînd intervin factori complecși, unii din ei îndreptățiți, majoritatea însă numai rodul suspiciunii. Fără să am impresia că-l răstălmăcesc pe autor aș spune că în discuție nu e atît chestiunea perspectivei cît riscul moral (consecutiv celui fizic, imediat) pe care-l presupune orice act eroic. Parabola lui Andrei e formulată de dramaturg într-un registru și el ambivalent, de realism scenic strict mai întîi, de viziune simbolică și lirică mai apoi. Desigur, planurile se întrepătrund, dar fără a lăsa pretutindeni impresia de fericită organicitate. Deși premisele piesei sale sînt puse cu bărbătească asprime, Leonida Teodorescu cade uneori cu inocență (reproșabilă unui scriitor matur) în plasa literaturizării, fenomen ce se observă fie în dialog fie în conturul personajelor.

Spectacolul de la Teatrul **Ion Vasilescu** oscilează sesizabil între formula narațiunii dramatice și cea a procesului-dezbatere. Fiind însă mult mai bogat din punct de vedere expresiv ca altele, contează, după părerea noastră, drept cea mai interesantă realizare a teatrului din ultimul timp. Regizorul George Teodorescu a pus la contribuție o seamă de tropi care, chiar dacă n-au fost croiți anume pentru lucrarea în discuție, sînt în orice caz bine aleși, o „îmbracă" și cîteodată o nuanțează pe aceasta. În ordinea interpretărilor actoricești, l-aș remarca în primul rînd pe Mihai Dobre în rolul necunoscutului. Afectînd inițial o comportare absurdă, personajul, de altfel cel mai izbutit al piesei, se relevă pînă la urmă, printre celelalte, drept exemplu convingător de umanitate. Ceea ce îl caracterizează e un fel de căutare febrilă a sensului clipei pierdute, nu pentru a recupera irecuperabilul, nici a voi să demonstreze ceva, ci din neputința de a-și refuza participarea. Interpret de finețe, Mihai Dobre exprimă toate acestea cu vădită sinceritate. Bun fiindcă și-a impus sobrietate este și Sorin Postelnicu, actor înzestrat, în căutare de roluri pînă acum și tributar ostentației superficiale. Fără a străluci într-o galerie de tipuri asemănătoare, Andrei al său e totuși plauzibil și, pe alocuri, emoționant. Reținem, de asemenea, pe Sanda Maria Dandu într-o scurtă apariție perfect concepută și numai parțial pe Adina Popescu, mai degrabă în virtutea altor roluri, diferite de acesta din urmă.

Marius Robescu

film

f

Legea morală în coordonatele violenței

Țară întinsă ar fi fost un western excelent dacă s-ar fi terminat cu un sfert de oră mai devreme. Implicațiile morale și mai ales angajarea personajelor în acțiunile de impunere ale legii morale, într-un spațiu în care atotputernică este violența, sînt foarte bine dozate în compoziția filmului, dîndu-i captivant și calitate, pînă în final, cînd începe, aproape inexplicabil, o diluare obositoare și lipsită de sens. Tot ceea ce spectatorul a intuit și voia să rămînă insinuat devine o explicație intinsă în imagini derulate greoi, legea morală se impune prin scene care plictisesc.

Regizorul William Wyler pare prins de eroii săi, de actorii săi, nu-l vine să-i părăsească. E și greu, distribuția fiind una dintre cele mai evidente calități ale filmului. Jim Mackay — purtătorul mesajului nobil, eroul înzestrat cu curaj și simț justițiar, este interpretat de Gregory Peck, acest actor formidabil, pentru care fiecare rol se pare că a fost un prilej de demonstrație ale multiplelor posibilități filmice, de la **Moby Dick** și **Jucătorul**, la acest western. Compania lui Charlton Heston (Steve Leach) și a tulburătoarei Jean Simmons (celebra actriță căreia Laurence Olivier i-a încredințat în Hamlet-ul său rolul Ofeliei) este la înălțime.

Cunoscuta poveste a eroului de la oraș care nimerește în vestul sălbatic și are de înfruntat legea nescrisă a pămîntului și a puterii haitelor de cîini nici nu mai contează. Tiparul a fost folosit adesea, ceea ce mai poate impresiona e nuanța. **Țară întinsă** este un film al nuanței și al desvăluirii unor substrate sociale în mod discret. Este un film parcă anume făcut pentru actorii aleși, parcă anume făcut să le scoată în evidență strălucirea.

Există în această privință scene bine filmate : cavalcada grupelor de călăreți în drum spre Black Cannyon, demonstrația virtuților hipice de la început, înaintarea oamenilor maiorului prin trecătorile șerpuitoare, urmărirea tensionată de pe marginea țarcului a calului Fulger — calul nărăvaș care n-avea cum să lipsească dintr-un asemenea film.

Un film plăcut, pe înțelesul tuturor, care, așa cum am mai spus, putea să-și concentreze învățătura cu mai multă atenție în economia filmului. Gregory Peck rămîne însă un actor care merită să fie văzut în orice film.

Corina Cristea

televiziune

tv

Istoria văzută de aproape

● Un reporter al **„Orei tineretului"** stă de vorbă cu doi bătrîni din Salcia, satul desculților lui Zaharia Stancu, despre răscoală. Camera de luat vederi se apropie de fețele lor ascuțite, dar ei n-o văd, nu se sinchisesc de lumina puternică a proiectorului care aruncă umbre prin încăpere. O, atunci eram tînără, spune bătrîna cu privirea scufundată în memorie, eram tînără și frumoasă atunci cînd am pus foc conacului. Aparatul de filmat face un ocol și bătrînul apare în prim-plan, cu fața tăiată în piatră, cu zbîrciturile una lîngă alta, cu venele gîtului ca un mănunchi de frînghii. Bătrînul o întrerupe din cînd în cînd, o aprobă („da, așa a fost") și ea povestește înainte dusă, senină, aproape apatică, împăcată cu sine, cu vocea puțin răgușită de parcă straturile de ani s-ar fi așezat peste vremurile acelea grozave, straturi uriașe de zăpadă pură prin care imaginea și sunetele acelor zile (strigătele țăranilor, înaintarea lor îndîrjită, răpăitul armelor ucigașe) ar veni de foarte departe.

Cum zic, acest bătrîn și această bătrînă din Salcia lui Zaharia Stancu călătoreau prin memorie și din amintirile lor parcă răsăreau trandafiri. În rest, satul acoperit de zăpadă, oameni muncind, fumul caselor urcînd spre cer : o așezare de oameni înaintînd prin istorie.

● **Flăminzi — 1907** reportaj de Dionisie Șincan. Imagini de iarnă din Flăminzi, lumină plumburie, zăpadă care cade egal peste cer, tractoare, răscolind zăpada și lăsînd urme în infinitul anotimpului. Vocile blînde ale bătrînilor povestesc : ne sîngerau mîinile, seceram pogoane de spini, am văzut multă lume adunată la casa notarului. „Dacă nu ne dați pămînt ni-l luăm singuri", povestește un bătrîn învățător din Flăminzi. Și deodată, în prim plan copiii flăminzenilor de azi, chipuri obișnuite de copii în clasă : unul privește pe fereastră, unul stă cu creionul suspendat deasupra hîrtiei, altul notează febril, altul urmărește neclintit lecția profesorului. Imaginația noastră livrescă ne face să căutăm pe chipul lor trăsăturile țăranilor de altădată, urmele acelei îndîrjiri cu care bunicii și străbunicii lor au dat foc nedreptății, urcînd dintr-o dată pe orbita de sînge a istoriei. Ce s-a păstrat, în matricea acestor copii, din viața, din sîngele și din sufletul răsculaților de la 1907 ? Poate ambiția, setea cu care învață, curajul de-a intra în viață, așa cum bunicii lor intrau în istorie purtînd pe cap o coroană de flăcări.

● Concursurile pentru tineret se numără printre preferințele telespectatorilor. **„Drum de glorii"** — emisiunea concurs care a antrenat în fața micului ecran impresionante forțe artistice și a pus la încercări inteligența, pregătirea și perspicacitatea tinerilor care s-au întrecut sub emblema județelor lor. Acum cînd prima etapă a concursului se apropie de sfîrșit (și cînd echipa județului Vaslui rămîne neîntrecută) aprecierea noastră este că **„Drum de glorii"** este o inițiativă întru totul reușită. La fel și concursul **„Cel mai bun continuă"**, interesant, antrenant și educativ. Felicitări reprezentantei județului Suceava, o tînără țesătoare care a întrecut, pe rînd, doi tineri profesori, un inginer și un student șef de promoție.

Mircea Florin Șandru

ca o pradă

— Nu, dar leafă mai bună nu-mi dă decît după trei luni. Nu e grea calificarea, maşinile merg singure, dar sînt supravegheate pînă mi se dau mîinile... Trebuie să scoţi în viteză fusele, să legi repede firul cînd se rupe. Am avut noroc cu o maistoriţă care s-a dus la inginer şi i-a spus : „de ce să mături fata asta pe jos degeaba cînd te uiţi la ea şi vezi că îi merge mintea, n-are nevoie să stea atîta vreme pînă se învaţă cu maşinile". Fiindcă aşa era obiceiul acolo, cîteva luni să mături atelierul... Mi-a dat un halat alb, mi-a spus să viu îngrijită la lucru, să fiu curată şi pieptănată... În trei zile a început să mă lase singură, dar se cam supăra : „de ce nu eşti atentă, n-ai văzut că s-a oprit un fus ?" Nu vedeam... fusele se învîrtesc de-ţi iau ochii, ai zice că nici nu merg. Şi atunci cum să-ţi dai seama că unul s-a oprit ? Trebuie să te uiţi bine !

Şi pe Ilie unde l-ai cunoscut ?

— La S.T.B... Mă dusesem tot aşa, după ziar, să intru funcţionară la registratură. Dar mi-au spus că nu mă pot angaja, trebuia să am patru clase de liceu. La ieşire am stat şi eu pe la poartă... Ce să fac, ziceam, unde să mă duc... Acasă sîntem şase fraţi pe şase pogoane de pămînt, nu pot să mă întorc... Şi atunci l-am văzut pe el, mergea agale, ştii cum calcă el, aşa în dorul lelii şi cu capul sus, ai fi zis că e mare şef acolo. „Nu ştiţi, zic, unde pot să lucrez şi eu ?". „De unde eşti, fă ?" zice. Era să mă supăr şi să plec, dar zic, stai Florica, ăsta o fi şi el de pe la ţară, de-aia vorbeşte aşa, şi pe urmă ţie îţi mai arde că-ţi zice fă ? I-am spus eu de unde sînt şi am plecat amîndoi. Am intrat într-un birt şi am mîncat ciorbă împreună. Pe urmă el a cerut o sticlă de vin. Nu vorbea nimic, dar după vin s-a deschis la faţă şi mi-a spus că o să vorbească el cu inginerul, poate îmi găseşte ceva... „Unde stai ?" zice. I-am spus că dorm pe jos la cineva de la noi din sat, că nu e loc, au şi ei o odaie cu trei copii... Lucrează la Depozitul sanitar, încarcă, descarcă... „Găsim noi", zice. Mi-a plăcut de el că nu pălăvrăgea... Sta, aşa, pe gînduri şi bea tutun. Îi plăcea să-şi răsucească încet foiţa şi să trosnească tabacherea. Mă aşteptam să mă cheme la el, cum auzisem că se întîmplă şi ştiam că trebuie să mă feresc. Nu m-a chemat, m-a dus la Obor, să-mi arate tiribombele şi am intrat şi într-o baracă, cu unul care ridica o muiere în aer fără să se atingă de ea, cu o nuia în mînă... Am stat pînă pe seară, am băut ţuică fiartă şi am mîncat mititei. Ne-am şi pozat... Cum să-ţi spun, mi-a plăcut de el, era potolit, un om serios... Ne-am despărţit şi mi-a spus să viu poimîine, tot aşa, la poartă şi să-l aştept. Am venit şi mi-a spus că a vorbit cu inginerul, că să mă duc la el fată în casă pînă una alta, să nu mai dorm pe jos... M-am gîndit. Avea dreptate. Pînă găsesc ceva mai bun ce rost are să dorm pe jos şi să mănînc mîncarea altuia, şi-ăla sărac. Inginerul a fost mulţumit că ştiam să spăl şi să calc, că vai, zicea, fetele astea de la ţară sînteţi bune la toate dar nu ştiţi să călcaţi o cămaşă. Aşa şi era, dar eu am un frate mai mic la liceu, foarte baieros, învaţă bine, are bursă, şi cînd venea în vacanţă, vroia să aibă cămăşile albe ca o colilie şi bine călcate, că se ducea şi el cu domnişoarele să se plimbe... Împrumutam maşina de călcat de la un croitor vecin cu noi şi nu mă lăsa pînă nu-i făceam gulerul ţeapăn, fără nici-o dungă... Şi într-o zi vine Ilie pe la mine şi-mi spune : „Fă, zice, tu eşti fată mare ?" „Nu sînt Ilie, da' ce-ţi veni ?" „Ai vreun băiat pe-acolo prin sat care te aşteaptă ?" „N-am nici un băiat !". „Hai să ne luăm !" zice „Cum să ne luăm, zic, aşa fără forme ?". „Facem noi şi formele". Am stat şi m-am gîndit. De două luni de cînd ne cunoşteam, tot bine se purta, venea şi mă lua cînd eram liberă, se îmbrăca îngrijit, cu cravată frumoasă la gît, cu un fular de mătase... Ne întîlneam cu Nilă... Îmi dădeam seama, sîntem ţărani, nu mahalagii... N-avea nici el pe nimeni, îmi spusese odată Nilă că nu era încurcat... Nilă ţinea la mine şi credea că ne-am şi luat, îi părea bine de Ilie, uite bă, al nabi, zicea, găsi şi el o fată tinerică şi frumoasă... Parcă îi părea rău. A lui nu era nici prea tinerică şi nici frumoasă, am găsit-o odată acasă, cu claia de păr neţeselată... Dormea, era beată turtă, nici n-am putut s-o trezesc. Era o minune, Nilă clătina din cap şi l-am descusut. Că înainte de mine Ilie nu arăta aşa. Bea, înjura pe ăia din sat (n-a vrut să-mi spună pe cine), avea o otravă în el, şi pe el, pe Nilă îl lua peste picior... acum... hm !... Al nabi, ştii cum zice Nilă şi rîdea şi el blînd, se dădea pe spate şi zicea : „Bea, bă ! Hai bă să bem !" Ce să înţeleg eu ? Că Ilie nu mai înjura pe nimeni, că bea cu măsură, că îi plăcea să stea cu mine... O fi ! mi-am zis. Omul singur... Era la noi unul în sat pe care nu vrea să-l ia nimeni, nu ştiu de ce; nu numai o fată, dar şi un flăcău poate să rămînă neînsurat... Am stat şi m-am gîndit. De ce nu se însurase el pînă atunci ? De ce ! Cine ştie de ce, o fi aşteptat şi el să-şi facă un rost... Şi-l făcuse ! Şi în seara aia cînd mi-a spus să ne luăm, bine, i-am spus, ne luăm, eşti om mare, ştii ce faci, am încredere în tine... Dimineaţa i-am făcut un ceai, a plecat la servici şi seara s-a întors. Îmi spunea din ziua-aia, nevestică.

Florica se opri şi dădu din umeri. Asupra acelor amintiri se da martoră pe sine că totul a pornit de la el şi nu de la ea.

— Crezi că am pomenit eu de casă, Marina ? A început să-mi spună că noi trebuie să ne facem o casă în Bucureşti, şi eu să nu mai lucrez nicăieri, să ne-o zidim noi singuri, cu mîinile noastre dar că trebuie să ne cumpărăm întîi un loc, să strîngem bani... Cum să nu ! facem Ilie, orice fată vrea casa ei, aia nu e viaţă să plăteşti mereu chirie. Nici nu ştiu cum a trecut vara. Şi pe toamnă aşa îl văd că începe să vie acasă posomorît. Nu mai zicea nimic de casă, iar de forme parcă uitase ce zisese. Era supărat parcă cine ştie ce i-aş fi făcut. M-am supărat şi eu. Nu vrei să te însori, treaba ta, dar nu da vina pe mine. Nu i-am spus nimic, am aşteptat. Cine ştie ce-o fi, îi trece lui. Şi acum două săptămîni îl văd că îşi ia hainele, îşi face geamantanul şi cu mine în casă pleacă fără să-mi spună şi el o vorbă. Florica, mie nu mai îmi place de tine, am găsit alta, mă duc...

— Şi parcă dacă ţi-ar fi spus era mai bine ? am zis eu.

— De ce, sîntem cîini ! ? zise ea indignată.

Desene de Mihai Gheorghe

— Adică la ce ţi folosea ţie să-ţi spună ? Să te vadă plîngînd ?

— Eu să plîng ? ! zise ea cu o mîndrie neaşteptată. Dar trăieşti cu cineva, îi spui c-o iei, că vrei să-ţi faci casă... De ce ? De ce îi mai spui ? Mai bine taci !

— Da ce s-a întîmplat cu el ? zic. I-ai făcut ceva ?

— Nu l-am făcut nimic !

— Ţiganca nu te-a vorbit de rău, dar mi-a spus că ea ştie să aibă grijă de-un bărbat. Ca aşa e Ilie, trebuie să ai grijă de el.

— Eu n-am avut grijă ?

— Eu ştiu ? Aşa i s-a fi părut lui.

Florica rămase tăcută.

— Nu l-am gîdilat la tălpi, spuse ea deodată, sarcastică şi frumuseţea pe care i-o cunoşteam străluci intens pe chipul ei. Ţineam la el, dar aşteptam să facă pasul. De ce nu-l făcea ?

— Ţiganca e foarte mieroasă, rîsei şi izbucnii în rîs.

Dar ea avea lacrimi în ochi şi rămăsei şi eu tăcut. Intru tîrziu o întrebai :

— Şi tu ce ai acuma ?

— ...Am plecat din sat tot din pricina unui nătărău, zise ea deodată. Că te iau aşa, că te iau mîine, dar tacă-tău, zice, nu poate să-ţi dea două pogoane de pămînt ? De unde să-mi dea ?

Şi nu mai zise nimic. Iar eu înţelesei : cînd era aşa ca mine, cînd nu te înşelase nimeni, puteai să rîzi. Dar ea fusese înşelată de două ori.

— Cel mai bine, zisei eu, e să nu te laşi înşelat.

— Şi cum să trăieşti ? tresări ea.

— Poţi să trăieşti şi singur.

Da, dar fata asta era stăpînită de un gînd : un bărbat al ei, o casă... Cum să i-l smulgi ? Şi dacă ar fi fost urîtă sau o neroadă, ai mai fi putut zice că asta e soarta neroadelor şi a urîtelor, să rămînă singure.

— Parcă ai fi o babă, îi spusei rîzînd din nou. Ai să te califici şi o să-ţi găseşti tu un băiat cu care să te înţelegi.

— Dar cum, zise ea, chiar cu o ţigancă ? !

— E, asta e acuma, hohotii eu. Asta te doare pe tine ! Dacă o să-ţi spun că e groasă şi urîtă, te pomeneşti că nu mai dormi trei zile...

Izbucni şi ea în rîs.

— Cum aşa, groasă şi urîtă ? Eu credeam că trebuie să fie una de-alea arătoase şi afurisite...

— Nu e !

— Bine ! Pe ! exclamă ea atunci nedumerită. [illegible] Mai rău e să fie dacă o să-i pară rău, fiindcă eu cu el nu mai mă împac.

— Fii fără grijă, o-o să-i pară. Dacă vrei să ştii, [illegible] Acum ai înţeles ?

Nu înţelegea.

— Marina, ce spui tu n-are nici un rost... Ilie ţinea la mine şi eu nu pot să înţeleg ce l-a apucat de-a fugit...

Nu mai puteam însă nici eu să-i repet ceea ce îi spusesem. Gîndul trecuse prin capul meu ca un fulger, se nu-l prinsese şi îmi dispăruse şi mie din minte. Am rămas amîndoi tăcuţi şi nedumeriţi.

— Zici că eu sînt de vină, [illegible] De ce ?

[illegible] la o fată, o urmă fără greş, mai puternică decît experienţa tatălui şi încrederea. Încît am tăcut mai departe stingherit.

Ea reluă încăpăţînată :

— Zici că n-a mai putut să mă iubească. Dar la început cum a putut ? Era om în toată firea.

— Să nu crezi, îi răspunsei, că i-a făcut ţiganca farmece.

— Nu cred în farmece. Dar atunci de ce s-a dus la ea ?... Unde Dumnezeu o fi găsit-o că am stat aproape tot timpul împreună...

— Şi ţie nu ţi-e frig aici ? schimbai eu vorba.

— Nu mi-e frig, mă bag sub pătură.

Mă ridicai să plec. Dar rămăsesem cu sentimentul că îi adîncisem o îndoială, faptul că ea ar fi vinovată. Şi ideia care mă fulgerase îmi reveni pe neaşteptate :

— Eşti vinovată că nu ţi-ai dat seama de un lucru simplu : frate-meu nu era de tine.

— Cum să-mi dau seama ! Ţi-am povestit, îmi plăcea, se purta bine...

— Îţi plăcea, se purta bine, rîsei eu. Uite că nu s-a purtat bine !

Asta era dovada, se purtase bine un timp. Tăcurăm iarăşi. Se gîndea, părea să înţeleagă. Îmi îmbrăcai paltonul. Îmi puse mîna pe braţ.

— Am bănuit eu, zise, că e aşa cum spui tu, dar credeam că... nu stam...

Nu ştia ce ? Că rivala ei era groasă şi urîtă ? o întrebai. Ea rîse, apoi adăugă că îi părea rău de el. Mă aşezai pe scaun cu paltonul pe mine. De pe atunci îmi plăcea să mă despart bine de cineva, să nu tulbur un om şi apoi să-l părăsesc.

— Da, zic, şi mie îmi pare rău, dar nu mai e nimic de făcut. Nilă avea dreptate cînd dădea din cap că era o mare minune ce se întîmpla cu Ilie. Sigur, ne pare rău că minunea asta se termină. Şi lui îi părea rău, nu înţelegeam, cînd mi-a spus să mă duc pe la el, de ce arăta aşa de... cum să-ţi spun... parcă era un bou care trage la coă şi zăvorul, în loc să-l lase, îl înjură şi dă cu ciomagul în el. I-ar fi plăcut şi lui să aibă o cumnată ca tine, aşa frumoasă. Dar ce să-i faci dacă nenea a tras în altă parte. Acuma totul s-a stricat. Nu e din vina ta.

— Bine, Marina ! Tu cum stai cu şcoala ?

— Merge ! E în reparaţie din pricina cutremurului. Stau la Nilă.

— Bine...

Deci era bine ! Puteam să mă duc.

M-a condus pînă la tramvai, m-am urcat şi l-am făcut un semn nedefinit cu mîna, adică n-o să ne mai vedem... sau poate... cine ştie... la revedere... Dar nu era bine deloc. Urmărind-o cu ochii prin geam am văzut cum, rămasă singură în staţie, deodată o spaimă bruscă i-a acoperit chipul. Nu se mai gîndea la mine, mi-am dat seama, dar rămăsese cu ea însăşi şi cu o întrebare, pe care nu reuşisem să i-o alung şi nici s-o lămuresc : de ce fusese părăsită ? Zadarnic îmi povestise, degeaba încercasem să-i explic... Am vrut să mă dau jos la staţia următoare, dar simţeam că nici resursele mele nu erau mari. Ce puteam să-i spun ? Abia mulţi ani mai tîrziu aveam să înţeleg că singurătatea celor

părăsiţi nu e chinuitoare din iubire, ci din pricina chiar a acelei singurătăţi. Şi că e bun în acele ore grele oricine e alături de noi şi că atunci se fac şi cele mai mari greşeli : nu suporţi acest gol care se face în suflet şi nu alegi pe cel care vine să-l umple.

Am căutat-o pe Florica nu mult timp după această întîlnire şi am găsit-o cu un om pipernicit, [illegible] Mi-am dat seama repede că între ei nu era dragoste, ci unire între doi nefericiţi. Adică ea era nefericită şi el păcătosul care se agăţase de ea şi [illegible]. Era atît de pricăjit la minte, nu numai la trup (fiindcă [illegible]) încît tot timpul cît am stat cu ei de vorbă, el n-a scos un cuvînt, deşi părea să aibă treizeci de ani, era, adică, un bărbat format, iar în meserie era electrician, deci ceva tot ştia. Pe lîngă el, frate-meu Ilie, cu gama lui de ură nedefinită împotriva satului pe care îl părăsise, de ranchiună nedomolită împotriva tatălui şi a mamei vitrege, de ambiţie să le arate el lor de ce e în stare, de faptul că ştia cine e Iorga şi legionarii (afară nu le dădea nici trei lei : nu le dădea, înseamnă că îi judeca) era o puternică personalitate. Numai Florica avea în ochi o strălucire de mîndrie care însă nu-mi plăcea. De ce ar fi fost ea aşa de mîndră ? Individul de lîngă ea nici măcar nu arăta acea supunere faţă de o fată care îi era superioară, supunere, să zicem de cîine, dar care îşi iubeşte stăpînul. Era terţ, insignifiant, tăcut fără să ascundă un gînd, o intenţie şi nici măcar nu prea călăuzit de un instinct oarecare : va trăi cu această fată, va întemeia o familie, va fi un sprijin pentru ea şi copiii care vor urma... Dimpotrivă, fără să pară neajutorat, nu inspira totuşi siguranţa că nu va fi pentru ea o povară. În natură însă sînt ierburi pe care nu le mănîncă nici oamenii, nici animalele, nici păsările. Au un singur merit : cresc din pămînt, [illegible] să n-o ia ploaia. Individul ăsta semăna parcă cu o astfel de verdeaţă : a [illegible] pe Florica de viaţă, să n-o ia apele, de care însă, credeam eu, n-ar fi trebuit să se teamă...

poeme la 1907

ION MURGEANU

Livezile de gloanţe-s împuşcate

O mie nouă sute şapte !
Îţi fată vaca însă nu-ţi dă lapte
O mie nouă sute şapte !
Copiii de la ţară nu au lapte

O mie nouă sute şapte !
Acceleratele ce trec prin sate
O mie nouă sute şapte !
Moşii se vînd iar domnii cară acte

O mie nouă sute şapte !
Buboaie vechi acuma gata-s sparte
O mie nouă sute şapte !
Cînd au plesnit răbdările în sate

O mie nouă sute şapte !
Ce storcătură ca de mere coapte
O mie nouă sute şapte !
Livezile de glonţe-s împuşcate

O mie nouă sute şapte !
De ciumă se vorbeşte şi de moarte
O mie nouă sute şapte !
N-a fost de cînd e ţară, — atîta moarte

O mie nouă sute şapte !
Al-te şap-te sa-pe la-te
O mie nouă sute şapte !
Ţăran lîngă ţăran întinşi pe spate

O mie nouă sute şapte !
S-a tras şi-n Dumnezeu dar pe la spate
O mie nouă sute şapte !
Se strînge cavaleria-n armate

O mie nouă sute şapte !
Şi încă alte sape late
O mie nouă sute şapte !
Şoapte şapte şoapte şapte

acceleratele ce trec prin sate...

NICOLAE ARIEŞESCU

Elegia fîntînilor

Au mai rămas fîntîni înstrăinate
cu cumpenile scîrţiind de vînt
ca nişte umbre arse în cîmpie
pierdute printre haturi de pămînt ;

turme de vite-aici s-au adăpat
din limpedea, răcoritoarea apă,
o, cîţi drumeţi îşi potoliră setea
şi cîţi ţărani lucrînd din zori la sapă ;

azi doar un scîrţîit prelung, tîrziu
abia de mai răzbate dus de vînt,
se-aud încă istorii de demult
vuind în mari răscoale sub pămînt,

şi focuri, vîlvătăi arzînd în noapte
atunci, în anul nouăsute şapte !

VALENTIN DEŞLIU

Sămînţa

În vremi mai grele, -n vremi de pace,
sub brazda răsturnată iară,
ce-n fiecare primăvară,
de mii şi mii de ani încoace,
e şi cenuşă din conace
şi-avem, mereu să ţinem minte,
şi unsprezece mii morminte
săpate de aceiaşi „vraci"
ce mai împarte lumea încă
în mari bogaţi şi mulţi săraci,
în puşi pe trai şi buni de muncă.

În dimineţile cu rouă
sub brazda răsturnată iară,
ce-n fiecare primăvară
azi aruncăm sămînţa nouă,
de grîu, de orz, ovăz, secară,
las în pătule şi hambare
o hrană pentru-ntreaga ţară
cum munca-i pentru toţi chemare.

radio

r

Diverse

Renunţăm pentru un moment la comentarea într-o singură cronică a unui eveniment radiofonic, acordînd credit acestei formule pentru că am observat că, uneori, ne scapă emisiuni, anunţuri importante. De altfel, rubrica nu are obişnuita nuanţă peiorativă : „treburi mai puţin arzătoare", ci este o încercare de a surprinde esenţa radiofonicului.

Formula diverse (cu mai elegantul „diversificare") pare condiţia de bază a oricărei emisiuni (şi, deci, a radiofonicului). Aşadar :

— „Fonoteca de aur" a cinstit memoria lui Caragiale. Ecaterina Logadi şi Cella Delavrancea au depănat emoţionante amintiri.

— „Biografia unei capodopere" a prezentat filmul „O noapte furtunoasă" de Jean Georgescu.

— Din „Semnale cu adresă" :

● echipa de control obştesc, un colectiv de înaltă răspundere cetăţenească ; 3 500 de astfel de echipe (adică 18 000 de oameni) îşi aduc o contribuţie însemnată la îmbunătăţirea aprovizionării şi deservirii populaţiei ;

● În Constanţa semafoarele se schimbă (funcţionează după legi bizare) : da, cînd nu prea e nevoie, ba, atunci cînd e foarte mare nevoie ; să tot ai drum şi maşină...

● o gospodină se scoală în fiecare zi la 5 pentru a putea spăla cu apă caldă, situaţia la blocurile din cartierul „1 Mai" durează doar de... 3 ani; între timp s-au făcut cîteva dosare de promisiuni, dar apa caldă continuă să curgă nestingherită (şi ilegal) către unii particulari ;

— dacă aş fi fost elev de clasa a IV-a şi dacă reporterul ar fi fost atît de (ne)inspirat încît să mă întrebe de ce-mi iubesc eu tovarăşa învăţătoare eu aş fi răspuns : pentru că e bună, sau pentru că seamănă cu bunica, sau pentru că scrie frumos, dar cred că în nici un caz nu aş fi putut răspunde ca elevul dintr-o emisiune pentru elevi (ce fel de elevi ?) : iubesc profesorul drept, cinstit, sever cu cei leneşi, dar înţelegător, părinteşte cu cel ce învaţă. Uite-aşa, pe mine nu m-ar fi dus mintea la 10 ani să spun asta !

— de luni seara a început pe programul II (orele 17,30) serialul „Să nu uiţi, Darie". Să lăsăm consideraţiile pe seama compatibilităţii radiofonic-literare, serial-roman, roman liric-dramatizare (oh, şi cîte alte probleme nu se mai ivesc în astfel de cazuri) şi să regretăm că anunţul va apărea cînd serialul acesta se va fi sfîrşit. Dar, Zaharia Stancu este aşa de prezent în inimile ascultătorilor (cititorilor) noştri încît sperăm că va fi ascultat şi fără îndemnul nostru.

Constantin Stan

plastică

p

Pictura contemporană

În „Pictura românească în imagini" (Ediţia a II-a revizuită, Editura Meridiane, Bucureşti, 1976), volum îngrijit, frumos ilustrat, după capitolele „Pictura veche. Antecedente. Evul mediu", de Vasile Drăguţ, „Pictura în secolul al XIX-lea" de Vasile Florea, „Pictura în prima jumătate a secolului al XX-lea", de Dan Grigorescu, urmează, încheind ciclurile, cel intitulat „Pictura contemporană", semnat de Marin Mihalache. Este, fireşte, din pricini lesne de închipuit şi contextul care ne interesează cel mai mult. Cu atît mai mult cu cît redactarea lui se izbeşte de obstacole reale. Pe de o parte, lipseşte încă acea distanţare temporală, necesară actului critic capabil de o largă generalizare, pe de altă parte, e totuşi greu să scrii cu deplină detaşare despre cei în viaţă. Cu alte cuvinte, preferabilă sintezelor pripite, s-ar impune analiza atentă, mai ales în cazurile artiştilor care sînt încă atît de departe de a-şi fi definitivat personalitatea şi opera. Temeritatea întreprinderii, pe care o subliniem şi noi, a resimţit-o din plin autorul, încît alături de constatarea : „Marea experienţă a impresionismului, ca şi a celorlalte tendinţe fundamentale ale epocii moderne, a continuat să rodească în pictura românească într-un fel propriu nouă, absorbită cu prudenţă şi discernămînt : partea lor de noutate a fost filtrată prin sensibilitatea specifică oamenilor acestui spaţiu carpato-dunărean, armonizată cu fondul autohton, cu felul nostru de a simţi şi a ne reprezenta lumea", găseşte necesar să noteze : „Dată fiind interferenţa tendinţelor, ca şi trecerea rapidă a unor artişti, îndeosebi mai tineri, de la o viziune la alta, în căutarea unor noi mijloace de expresie, nu am putut rămîne la o riguroasă încadrare pe tendinţe şi curente". Este aleasă deci metoda analitică despre care vorbeam. Şi într-adevăr, autorul se referă cu pricepere şi sensibilitate la operă mai mult decît la autori, schiţînd desfăşurarea în spaţiu a picturii noastre contemporane. Avem astfel posibilitatea unui contact aproape direct cu tot ceea ce s-a creat mai bun în cele cîteva decenii de artă actuală, într-un proces comun cu cel al marilor prefaceri sociale. Ierarhizările nu lipsesc. Este discutabil însă, cred, să mai vorbim astăzi, decît integrîndu-le într-un context mai larg, despre „şcolile" de la Iaşi, Cluj-Napoca sau oricare alte centre de cultură din ţară. Cît priveşte subcapitolul de „pictură feminină", nu-i mai vedem rostul, cele mai multe din autoarele pomenite situîndu-se pe coordonate mai sigure ale picturii. În introducerea capitolului, esenţială, alături de foarte bine citaţii Camil Ressu, Henri Catargi, Dumitru Ghiaţă, Lucian Grigorescu, pleiadă descinzînd din plinul picturii interbelice şi hotărînd într-un fel dezvoltarea celei strict actuale, trebuia amintit şi Pallady. În aceeaşi ordine de idei, Ion Ţuculescu, alt punct de referinţă, trebuia mai degrabă trecut, în fruntea oricărei introduceri, drept un mare continuator şi deschizător de drumuri decît numai un pictor excepţional inspirat de arta populară. Încheiem aceste sumare sugestii, remarcînd încă o dată temeritatea criticului Marin Mihalache, autor ce reuşeşte să treacă dincolo de inerente obstacole, alcătuind în bună măsură un tablou plauzibil al picturii noastre contemporane.

Grigore Hagiu

muzică

m

Fişier

Avalanşa de prime audiţii româneşti produse în ultimele zile ne obligă la drămuirea atentă a vorbelor. Într-un cadru aparte, s-a putut audia „Vibraţii" de Mihai Moldovan. Petre Bocşan, în fruntea orchestrei de cameră a R.T.V. ne-a descoperit această piesă mai veche, pe care aş situa-o, altfel decît s-a spus, mai aproape de vecinele ei în timp. Lirismul ei nu mi se pare a fi altul decît cel pe care Mihai Moldovan îl are întotdeauna. Este parcă o autobiografie poetică, unde compozitorul insistă asupra emoţiei intervalice, silindu-ne să-i recunoaştem autoritatea semnăturii.

Toate celelalte lucrări despre care avem a vorbi s-au dat în cadrul unei forme de concert inaugurată în urmă cu vreo cinci ani, ale cărei rezultate acum putem să le apreciem mai exact — concertul urmat de discuţii (concert-dezbatere la R.T.V., Dialog cu publicul la Societatea „Muzica"). Acum, spun, apreciem ca indiscutabil pozitive urmările iniţiativei, în apropierea publicului de muzica românească, în abolirea unor prejudecăţi, a tabu-ului concertistic, muzeistic, al „operei" ce nu poate fi palpată cu vorbe, pusă în discuţie. Astfel muzica a venit mult la îndemîna masei de nespecialişti, se constituie în prilej de meditaţie schimbînd receptarea senzorială cu una intelectivă, grăbeşte deschiderea şi potenţează impactul moral al frumuseţii sonore. Faptul esenţial este modificarea tipului de participare a publicului devenită activă, conştientă, combativă.

În Sonata K. N. de Nicolae Brînduş se face cu evidenţă simţit un al doilea nivel, superior, al prezenţei componistice. Compozitorul nu rămîne între sunete, subjugat lor, ci le comandă ideatic exemplar, le înlătură rezistenţa, inoculîndu-le substanţă şi sens. Forţa gîndirii şi ingeniozitatea ei autorizează acest nou succes al lui Nicolae Brînduş. „Cicloide" de Sorin Vulcu, singura reaudiere a serilor, s-a citit mult sporită în coerenţă şi logică internă, în mare măsură şi datorită prezenţei strălucitoare, captivante a clarinetistului Florian Popa, excepţional şi în precedenta.

Iancu Dumitrescu („Jocul genezei") îşi cunoaşte perfect registrul şi scopul expresiv, este de admirat pentru modul în care scrie, azi cînd compoziţia este minată uneori de livresc, avînd în faţă nevoia de trăire prin scris. Întrucîtva asemănător, Vlad Ulpiu („Mozaic") este un liric, iubeşte şi trăieşte materialul muzical, îl supune unei abstractizări a formei fără să-i secătuiască seva, potenţele emoţionale.

Treptat am ajuns la cei mai tineri emisari ai componisticii actuale, şi Horia Raţiu („Cvartet"), absolvent recent, este unul dintre cei mai promiţători. Ce a arătat acum este siguranţă, însuşire fermă a modelelor, credinţă convingătoare şi viguroasă în muzica pe care o face. Şi, în cele din urmă, doi studenţi : Mihaela Gavrilă-Sturza — într-o continuă comunicare liric-constructiv, amîndouă de bună calitate, şi Vincenţiu Coban — îndeplinindu-şi exerciţiul impus de programă dar vădind mult mai mult decît atît : imaginaţia de a-şi încadra tema într-o linie procedurală actuală, eleganţa racourci-ului.

Costin Cazaban

r e m e m b e r

Braunschweig

IV

Atmosfera e rarefiată. Mari scriitori, mari gînditori, mari muzicieni nu par a fi trăit aici. N-am întîlnit case ilustre. Doar teatrul unde s-au reprezentat în premieră Emilia Galotti a lui Lessing, acum două sute de ani și apoi în 1829, prima parte din Faust, în timp ce Goethe bătrîn și bolnav trona la Weimar, printre admiratori și pelerini. Altminteri comerțul și industria își împart suprafața de azi a orașului căutîndu-și confortul printre insulele nobleței lui medievale, încercînd să-și însușească blazoane vechi și să beneficieze de legendele domesticite ad-hoc, ca și peisajul de la nord de Braunschweig. Nici prezența universității nu se simte prea mult, tipul ostentativ al studentului fiind rar și chiar grupurile ce-și supralicitează dezinvoltura la modul studențesc, prin alte orașe germane, par aici mai potolite și mai rezonabile. Dacă mari spirite n-au viețuit la Braunschweig, s-a întîmplat în schimb să moară unul dintre cei mai impunători clasici ai literelor germane : Lessing al cărui mormînt la Magnifriedhof continuă a fi loc de pelerinaj. El și-a petrecut ultimul deceniu de viață — și poate cel mai dramatic — ca bibliotecar al Ducelui de Braunschweig dar cum prețioasa și renumita Bibliotecă nu se afla aici ci în fosta reședință a ducilor Wolfenbüttel, aflată la vreo zece kilometri distanță, a trăit în micul oraș unde stăruie o casă memorială între ai cărei pereți a fost scrisă piesa Nathan înțeleptul. Întemeietorul literaturii moderne germane — în sensul că lecția lui de demnitate națională se implică axiomatic în existența însăși a acestei literaturi — ar putea fi foarte actual astăzi cînd fauna parazitară proliferează sub semnul unei avangarde mereu mai decolorate și un vînt de alienare interlopă se lasă adulmecat cu inexplicabilă voluptate... dacă aș fi literat vest-german, aș propune organizarea unui Congres Național al Scriitorilor aici în Braunschweig, la mormîntul lui Lessing... deși, de pe soclul lui, așezat între cele două maimuțe, Till rîde homeric de ingenuitatea mea...

* * *

Am rămas legat sentimental de acest oraș atît de sobru, atît de lipsit de exuberanță între tonurile lui de cotofană septentrională sau de trunchi de mesteacăn deasupra căruia trec uneori culori suave. Sub cerul lui rece și clar zidurile vechi își sporesc parcă masivitatea și oamenii trecînd pe străzi par cu atît mai comunicativi cu cît sînt mai reticenți, mai tăcuți, mai incărcați de gînduri. Prin generoasele spații verzi care mărginesc incinta medievală se aud păsări, cîntînd și ele fără prea mult aplomb, mai curînd cu o delicatețe sfioasă ca și cînd ar asculta de bagheta unui vrăjitor fără grai. undeva trece o apă lină de culoarea ochiului mort... îmi vin în memorie versuri de Georg Heym și de Gottfried Benn. Atmosfera Braunschweig-ului e înrudită oarecum cu aceea a orașelor Danemarcei dar fără țipătul interior și convulsiile sufocate ale Peninsulei dominate de viziunea lui Kierkegaard. Aici clopotele au glasul [illegible] de bronz, umbrele sînt mai verticale și mai înalte iar lumina albă și crudă care vine din stepele Luneburgului se întîlnește cu brumele stinse ale munților Harz ce-și arată spre sud crestele colindate odinioară de tînărul și impenitentul Heine.

Am nimerit și într-un fel de City cu agitație, magazine elegante, baruri etc. dar nu la Braunschweig ești ispitit de asemenea plăceri mondene, mai ales cînd poposești pentru puțină vreme și te lași cucerit de irezistibilele lui vestigii. În cele din urmă părăsești și frumoasele monumente de piatră ale gotícului care te-au încîntat și ramii, printre acele incomparabile case atît de caracteristice cu lemnul lor negru plin de sculpturi, cu madonele lor minuscule, cu acoperișele enorme pline de întuneric evocator, de timp condensat și de păsări... e cea din urmă imagine a orașului pe care o iau cu mine, convins că nu mă va părăsi niciodată.

a. e. b a c o n s k y

Fragmente critice

cultul clasicilor

G. Călinescu lua în rîs, în 1937, pe acei recenzenți obstinați care se foloseau de clasici ca să lovească în literatura contemporană. Împotriva fanatismului, spiritului de agresivitate ce se manifesta în cultul pentru scriitorii vechi, criticul lucid și constructiv recomanda „moderațiune", zicînd că adevărata, singura formă de iubire în literatură nu se poate manifesta decît prin mijlocirea spiritului critic. Atitudinea lui este, indiscutabil, justă și cine deschide **Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent** sau monografiile despre Eminescu și Creangă poate observa că G. Călinescu renunță la sentimentul mai vechi în critică, de pioșenie față de scriitorii clasici, punînd stima lui pe singurul teren posibil pentru un critic : acela al adevărului estetic. Opera, clasică sau modernă, trebuie să satisfacă, dacă este o creație cu adevărat vie, exigențele unei sensibilități ce se modifică odată cu rotirea generațiilor. [illegible] place pentru că spune mereu ceva generațiilor ce îl citesc, mitul lui conține să creeze pentru că opera susține o biografie exemplară, iar biografia vine în întîmpinarea unei mari opere. Rar caz în care omul și opera formează un tot inseparabil, fericită întîlnire între o creație și un destin ce se sus[illegible] reciproc. De aceea, pentru noi, românii, Eminescu este mai mult decît un mare poet, [illegible]

[illegible]

[illegible] ma este de a face obiecții (aceasta este o propoziție mai veche).

Pentru ce, mă întreb, i-am face lui G. Călinescu injustiția profundă, impolitețea de a nu-i respecta îndemnul ? De a nu pune, cu alte cuvinte, între admirația noastră puternică și opera lui vastă cumpăna dreaptă a spiritului critic ? Critic fiind, am privit totdeauna cu ochi răi pe cei care îl contestau pe G. Călinescu pentru neglijabile erori de gust și, în genere, detest pe cei care, din ignoranță sau snobism, se năpustesc împotriva clasicilor cu atîta absurditate reproșîndu-le îngustimi, scăderi ce aparțin istoriei. Dar nici transformarea clasicilor într-un obiect de cult orb nu-i bună ; clasicii, ca să trăiască estetic și să se bucure de prețuirea noastră cea mai adîncă, trebuie să se supună examenului nostru critic, singura formă de omagiu. Luăm cazul lui Alecsandri. Poetul infumurat și ignorant de azi poate să-l disprețuiască găsind că versurile sînt prea clare și puterea lui de transfigurare prea simplă. Însă Alecsandri este o prezență culturală impunătoare, el domină, realmente, mijlocul secolului al XIX-lea, făcînd legătura între primii romantici și Eminescu, într-o formulă în care intră și elemente de clasicism. Opera lui nu-și mai păstrează, în totalitate, valoarea estetică, o parte din ea s-a datat, menținîndu-și numai însemnătatea culturală. Nici aceasta nu-i de ignorat, dar atitudinea nediferențiată, encomiastică față de o operă intrată în istorie și, în același timp, marcată serios de istorie, este un semn de imaturitate în critică. Opera, în latura ei cea mai rezistentă, iese purificată, întărită din asemenea cercetare fără părtinire, fără încrîncenare. Fanatismul nu protejează, nu distruge și nici nu impune o operă, fanatismul creează doar o stare de iritare în jurul unui autor, îndepărtînd — prin negație absurdă sau laudă jignitoare — opera de publicul său. Macedonski, ca să luăm un alt exemplu, este un liric fundamental cu imprevizibile căderi. Ce ar deveni el dacă reliefurile variate ale operei ar fi îmbrățișate cu o intoleranță, fanatică devoțiune ? Nu știm ce ar deveni, dar pentru oarecare vreme piscurile mîndre ale poeziei sale nu s-ar mai putea vedea de ceața acestei regretabile confuzii.

Literatura română este, cred, suficient de puternică, matură pentru ca scriitorii ei, clasici și moderni, să nu fie rușinați nici de spiritul apologetic, nici de tăgăduința invariabilă a scepticilor. Există, în fond, o singură categorie de scriitori, într-o comuniune secretă. Clasicii participă aproape cu regularitate la bătăliile literare contemporane, **scriitorii contemporani** deschid, adesea, o fereastră spre înțelegerea unui autor din trecut. Bacovia, care nu reprezenta, pentru generația dintre cele două războaie, un mare poet, a început să fie înțeles ca atare odată cu afirmarea tinerilor poeți în jurul anului 1960. Ei l-au „descoperit" pe Bacovia într-un chip mai profund, tipul de sensibilitate al poeziei lor a făcut posibilă înțelegerea de către marele public a poeziei din **Plumb** și **Scîntei galbene**. Așadar : nu numai vii sînt guvernați de morți, dar și morții resuscitează, în literatură, prin alianțele spirituale pe care reușesc să le încheie cu noile generații. Pentru ca alianțele să fie posibile, trebuie, încă o dată, ca opera clasică să se bucure, ca și opera modernă, de libertățile spiritului nostru critic.

Între atitudinea sceptică, clasicofobă, a lui Paul Zarifopol și intoleranța pe care o arată unii față de orice obiecție adusă clasicilor, noi trebuie să alegem calea dreaptă a stimei pline de adevăr estetic. Clasicii nu trebuie bătuți protector pe umăr, nu trebuie nici transformați în [illegible]. Ei trebuie să circule [illegible] alături cu scriitorii contemporani, exigențele epocii noastre.

Eugen Simion

Ferestre

Prin Maramureș

Troița de la Berbești. Trecusem de ea — e greu de observat, confundîndu-se cu o poartă, rugăm să întoarcă mașina. Da, o minunăție. Se spune că a fost lucrată de niște robi originari din Săliștea Maramureșului, care munceau la Berbești pe moșia boierului Rednic. Au vrut să facă o cruce „să nu mai fie alta ca ea pe apele acestea" („Apele acestea" adică Iza și Mara). Robii au fost eliberați după aceea de stăpînul care a fost mulțumit de troiță. Acum e într-o stare cam proastă — neîngrijită (cred unii că operele de artă ar trebui să se îngrijească singure ?). Au dispărut icoana Sfîntului Gheorghe, chipul morții, scara, sulița, cocoșul, ciocanul și cleștele.

Trifoi pe garduri (podine) ca pieile unor animale întinse la uscat. Clăi de fîn — soldați de paie (de fîn) în dispozitiv. Cinepa uscîndu-se pe porți, scoasă din Iza. Satul Oncești. Trecem prin satul Oncești. Dacă intri într-o casă, vezi cam aceleași obiecte : laițele dejurîmprejurul unei odăi, culmea cu scoarțe (aici se numește rudă). Paturile înalte, cu saltele umplute cu iarbă, ori frunze. Icoane pe sticlă. Cîntecul unui maramureșan ajuns în America :

„Iar acolo ce să vezi ?
Numai negri și englezi".

Nănești, sat. Bîrsana, sat. Bisericuța de la Jbăr (comuna Bîrsana) e pomenită în documente din 1310. În altar se află ceata îngerilor cu ochi mulți (ca la Țuculescu). Ceata heruvimilor celor cu ochi mulți. Ceata celor cu șase aripi. Scurt popas la casa bătrînească a prietenului nostru D. Ni se arată o diplomă din 1607 de recunoaștere a nobleței familiei Pasca de Ieud și de întărire a domeniilor pe care le-a avut. S-a acordat această diplomă de către Sigismund Racozi, anul 1607. Citesc cu voce tare, scuzîndu-mă că sînt la ora de silabisire.

Mîncăm pită cu slană, bem cîte un pahar de vin. Bătrînii sînt foarte bucuroși să aibă musafiri, prieteni de-ai băiatului lor. „Poftiți mai" ne spune la plecare doamna (Rețin expresia „poftiți mai").

Strîmtura — loc unde au fost bătuți tătarii în 1717. Duceau cu ei peste 12 000 oameni, care au avut norocul cu acești maramureșeni de isprava ce i-au pîndit pe tătari la strîmtoare și i-au împuținat foarte. Debitul Izei a scăzut la jumătate în ultimii ani din cauza despăduririi.

Rozavlea, sat. De la Rozavlea valea Izei se lărgește. Privesc spre culmile despădurite. Femei cu furci în brîu și zăvelci vîrstate cu negru. (Se mai păstrează încă aici, ceea ce la mine la Bulzești a dispărut în ultimii ani. Dacă nu apucam să văd acolo în copilărie portul, obiceiurile, lucrurile vechi, credeam că nici n-au existat). Case acoperite cu șindrilă. Numai femei pe drum. Bărbații sînt plecați : „pe lume". (Duși la lucru prin țară, în special la coasă, ori pe la construcții, la Galați, București, Cluj-Napoca. Sînt foarte muncitori și sînt căutați).

Biserica din Rozavlea. Zugrăvia e mai bine conservată. Locașul a fost adus aici din altă localitate în 1817 (majoritatea bisericilor au fost atunci arse de tătari). Construită din lemn de brad. Nu se foloseau cuiele. Aceasta a fost pictată în timpul lui Francisc Iosef. Crîsnic, înseamnă paracliser. În biserică femeile stau în spate, bărbații în față. Biserica e oarecum a bărbaților. Înăuntru cupolele sună reverberate de pictura pe pînză aplicată pe scînduri. Pictura pe pînză e, de fapt, numai la locurile de îmbinare, în rest e direct pe lemn.

Sieu, sat. Aici se vorbește cu a în loc de ă. Merg pe cărare. Cojelcă, furcă de tors. La Ieud e obiceiul numit „adunarea nepoatelor". Odată pe an se duc femeile la moașa satului toate odată la cea care le-a fost moașă. Îi duc daruri. Există și un ritual : trec prin fața moașei și rostesc (sau aceasta rostește ?) : „Să ai parte de sănătate, dumitale și cea care te-a făcut pe dumneata". O spală apoi (deci ele îi spun așa moașei) cu apa dintr-un blid în care e un ban și darurile aduse i le vîntură de trei ori peste creștet (O spală cu daruri). Moașa le dăruiește ceva și joacă toate „De-a babele prin casă". un joc numai de femei. Interesant acest cult al moașei la Ieud. De altfel este satul unde există cei mai mulți copii pe cap de locuitor — media fiind cam 7—8. Unele femei nasc și cîte 12, pentru că aici se consideră cel mai mare păcat să nu aduci pe lume copii. Vedem copii mulți prin toate curțile și femei tinere foarte chipeșe. Biserica din Deal, ridicată în 1364, este cea mai veche din Maramureș. Trec gîrla, urc un povîrniș. Biserica e închisă cu gard, un cimitir cu cruci de piatră. Tot din lemn de brad, geamurile sînt foarte mici. De ținut minte : scara dintr-un lemn. Biserica a fost trăznită anul acesta (1975) în iulie 16. Isac, Avram și Iacov țin în burtă (poala sufletului) iadul. Aici s-a păstrat „Zbornicul de Ieud" (cel mai vechi). Ieudișorul, așa se chema apa. Femei spălînd pînză. Bat rufele pe piatra cu pranicul. Biserica din Ieud/Vale e făcută după 1717. Pictura din 1841. Mai sosește un grup de turiști străini. O doamnă c-o maimuță. O fi voie să intre maimuța în biserică ? E foarte sperioasă, sare pe umerii doamnei și dă semne c-ar vrea să se urce pe pereți (cu stăpînă cu tot) să vadă pictura mai de aproape. La Ieud bătrînii poartă alb, de aceea albia Ieudișorului e mereu plină, ca o albie de rufe. (La Săpînța mai mult galben).

Marin Sorescu

Sub simbolul creației

Urmare din pag. 1

și sociale a României de astăzi. Cele șase tablouri pe care le expun („Natură și industrie", „Sondă I", „Sondă II", „Autoportret", „Apus de soare" și „Iarnă") încearcă să dovedească faptul că arta plastică pe care o practic este adînc ancorată în contemporaneitate atît în ce privește stilul, modalitatea de expresie, cît și tematica».

GHEORGHE PANTELIE : «Sînt în această expoziție lucruri de calitate, nu sînt copii servile ale realității, sînt creații realizate în baza unui limbaj cultural precis formulat. După părerea mea cei ce expun astă seară sînt net detașați de ceea ce se cheamă „amatorism". Pictura lor pornește dintr-un unghi contemporan, modalitatea de expresie se apropie de concepția picturii de muzicalitate, de armonie ; ei pun accentul pe elementul cromatic și pe lumină. Pînzele sînt în totalitatea lor numai bucurie, numai optimism. Într-o tonalitate sănătoasă, lipsită de tragism, nu sînt expresii ale unei arte de refulare. Evident, aceste realizări sînt și rezultatul indirect al condițiilor pe care le au astăzi tinerii pictori din Pitești. Există astăzi ateliere, săli de expoziție, există chiar un magazin specializat în care tablourile pot fi puse la dispoziția publicului interesat. În orice caz, acum 10—15 ani orașul ar fi fost încîntat să aibă o asemenea expoziție și realizarea ei dovedește o evoluție ascendentă a fenomenului de creație plastică în oraș și în județ».

FLORIN DUMITRU : «Prin pînzele pe care le expun încerc pe de o parte să realizez punți de comunicație cu generația din care fac parte, pe de altă parte să mă integrez în procesul continuității cu arta înaintașilor, și poate că este o coincidență semnificativă faptul că expoziția noastră se desfășoară paralel cu cea a profesorului nostru Gheorghe Pantelie, aflată la galeriile Metopa, tot în cadrul aceluiași generos și amplu festival „Cîntarea României". În orice caz festivalul care se desfășoară și în care se încadrează și această expoziție de grup are o importanță covîrșitoare [illegible] pentru [illegible] și pentru lărgirea [illegible] pentru viitorul evoluției societății umane. Orice s-ar spune arta este [illegible], este o privire responsabilă aruncată în viitor».

MARIUS [illegible] : [illegible]

MIRELA CORNELIA [illegible] : [illegible]

cenaclul revistei „luceafărul"

A 40-A ȘEDINȚĂ

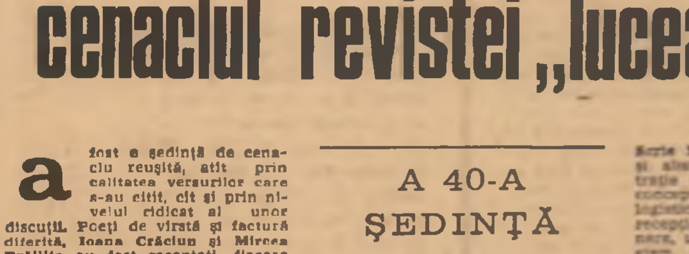

A fost o ședință de cenaclu reușită, atît prin calitatea versurilor care s-au citit, cît și prin nivelul ridicat al unor discuții. Poeți de vîrstă și factură diferită, **Ioana Crăciun** și **Mircea Brăilița** au fost receptați, fiecare în parte, pe măsura talentului lor.

Foarte tînără, abia elevă în clasa a XI-a, Ioana Crăciun a făcut totuși dovada unui „debut de bun augur", după cum s-a exprimat poetul Mircea Dinescu. „Este foarte bine ca în cenaclul nostru să vină autori tineri, neîmbătrîniți prin cenacluri. Poeta care a citit în seara aceasta este un asemenea exemplu. Poezia ei este frustă, vehiculează imagini pregnante, netocite, este o poezie ușor suprarealistă, în marginea accesibilității, totuși". Mai temperat, entuziasmul lui Radu Stoenescu n-a depășit recunoașterea unei poezii „tipică vîrstei adolescenței, cu o naturalețe și o candoare firească". Mult mai interesant i s-a părut Mircea Brăilița, în care întrevede un poet „ale cărui versuri deschid perspective și pun întrebări grave asupra meniril artei. Este o poezie mult mai bogată în conținut și de aceea și mai greu accesibilă". Consecvent hitru în afirmațiile sale, Florian Grigoriu a precizat că : „n-aș vrea să mă simt ca un orb într-o cameră întunecată și care-și caută pălăria, dar în legătură cu cele citite trebuie multă atenție. Poezia Ioanei Crăciun mi-a adus aminte de o carte de cugetări universale. Fiecare vers încearcă să fie un raționament. O anume sălbăticie a limbajului mă face să văd influențe argheziene". Citează ca izbutite poeziile „Coborît-din-scrînciob" și „Eu și ai mei". Poezia lui Mircea Brăilița îi pare, în schimb, vorbitorului „deja vue", cu toate că „Ștefan între anotimpuri" este un poem remarcabil. Valter Cristescu aplaudă, și el, poezia Ioanei Crăciun care „își face un autoportret în adolescență fără aură peiorativă" Poetul i se pare „cam lung, cu toate că lungimile astea cu speculații posibile e (!) o tehnologie actuală" „Remarcabilă" i se pare poezia Ioanei Crăciun și lui Cazimir Ionescu Maria Cristina Moisin declară că „deși am venit la cenaclu după o zi lungă de lucru, mă bucur. Am fost martora unei manifestări de talent". Entuziasmul lui Neagu Vulcănescu a fost în privința poetei nemărginit : „Este un creator tînăr, enorm de tînăr" a afirmat vorbitorul. „Ioana Crăciun se joacă cu poezia" Poetul, în schimb, nu i-a plăcut. Iată și spicuiri din intervenția lui Vasile Andronache : „Din versurile citite de

Ioana Crăciun „Fotografii" mi-a părut producția literară a unui poet format. În ce-l privește pe Mircea Brăilița, el este un poet format. Remarcabilă în versurile sale este știința prozodiei. Este o creație în marginea poeziei eseniene".

Nicolae Ciobanu a precizat din capul locului : „Cei doi autori nu se pot compara. Nu există nici o linie de contact. Ioana Crăciun scrie o poezie de confecțiune ingenuu-teribilă, cu sinceritate specifică vîrstei pe care o are, salvată de exclamația puerilă prin candoare. Sperăm că versurile vor evolua către o autocenzură în așa fel ca erupțiile exclamative să fie conduse de un flux ideatic. Deocamdată, poezia se situează într-o stare de spirit specifică vîrstei și care pe ici-colo cristalizează în versuri, nu încă în poezii. La polul opus se află poezia lui Mircea Brăilița, cu o poezie de o foarte riguroasă elaborație dar care nu-și refuză un anume romantism al ideilor. Are ceva din sonul discursurilor eminesciene. Este un neoromantism contemporan așa cum îl descoperim la Philippide dar și intruziuni blagiene și, poate, ecouri din baladele lui Doinaș. O anume solemnitate implică conferă acestor versuri o valoare distinctă. O poezie cu miză foarte mare, de unde și dificultățile pe care poetul și le asumă cu discreție.

Scrie în două registre : baladesc și abstractizant, punct de penetrație a ideilor, a formulărilor conceptuale, o poezie aproape silogistică, de unde și dificultatea recepției. În cîmpul poeziei [illegible] [illegible] Mircea Brăilița vine cu gravitate, cu un punct de vedere liric care se constituie în pledoarie pentru întoarcerea la sursa primordială a poeziei care este cunoașterea poetică". În intervenția sa, Aurel-Dragoș Munteanu a declarat că „Ne aflăm în pragul apariției unui poet, Mircea Brăilița. O spun cu cel mai pur [illegible] Creează sentimentul profund de comunicare cu un om care gîndește, care se caută, care are curajul de a-și „murmura" sălbăticia, de a fi el însuși. Cuvintele au mister, au o viață esențială, au realizat o comunicare depilnă". A recitit poezia „Remember", relevînd prin lectură sensul ei grav și tulburător. Ioana Crăciun i s-a părut vorbitorului „discordantă. Spirit rebel caracteristic vîrstei". Lui Valentin F. Mihăescu i-a plăcut mai mult poeta, care „Amîndoi trebuie o seriozitate. Nu putem vorbi de un univers constituit, dar semne că se va întîmpla așa există". În schimb, Mircea Brăilița face „o încercare de atitudine poetică care se oprește la stadiul de frondă. Nu-ți dă senzația nemărginirii la care aspiră". Păduraru Constanța a ținut să precizeze lapidar că : „Poetul al doilea este un adevărat poet" în timp ce Horia Zilieru, oaspete de la Iași al cenaclului nostru, a afirmat că : „Poezia nu se poate judeca cu [illegible] Este o stare de grație care se comunică. Ioana Crăciun are toate șansele de a urca în templul poeziei, are o trăire autentică, meditativă". În ce-l privește pe Mircea Brăilița „el este o garanție să poezia noastră de azi continuă". Luînd cuvîntul în continuare, Marius Robescu a spus : „E un efort să pătrunzi într-o atmosferă curat-lirică. Acesta este cazul lui Mircea Brăilița care se edifică existențial prin fiecare cuvînt. Aceasta și este marca poetului adevărat" Ioana Crăciun i se pare „promițătoare în unele versuri, dar fără urmarea așteptată. Nu se edifică interior". Grigore Hagiu a spus, între altele : „A fost o seară de poezie adevărată : o debutantă și un poet format, nepublicat din păcate pînă acum sau publicat prea rar. Păcat că anumite discuții din cenaclu au fost sub nivelul poeziilor, dar și foarte bine că intervențiile lui Nicolae Ciobanu, Aurel-Dragoș Munteanu și Marius Robescu au fost un model de cum ar trebui să se vorbească în cenaclu". El a apreciat că Ioana Crăciun „este foarte talentată și va face sigur poezie. Versurile ei arată o privire a realității în esență". În ce-l privește pe Mircea Brăilița, consideră că a ajuns la o „maturitate poetică. Practică o poezie a posibilității de a crea un mister prin poezie". În încheiere, Teodor Balș a salutat „cu bucurie poeții și comentariile care au fost la nivelul poeziilor".

Cronicar

Mircea Brăilița

Poeza prin lumină

[illegible]
și-ntr-o seară
veacuri se-adună plutind ca un nor
peste grădinile melci înfioară
și iată venind și acești hamerizi
cu guri aeriene bolborosind încă

greu
e să spui cum dispare o stîncă
atinsă de zefir
mai greu : să deschizi
mormintele care ascund doar nume
să negi la aceeași sălbatică floare
pînă cînd umbra se scufundă în stratul roditor
și grădinari de mîine se-ntorc să te îndrume
și-s oameni
doar oameni în aerul tremurător
ceva mai sus e aură
și mai sus e boare
și țara
intră în roirea întîmplărilor
ca stupul celest.

Ștefan între anotimpuri

Umbla
în aerul fumegător de vară (poate-ntr-o zi
cum n-am închipui-o noi nicicînd)
cîmpul trecut în călărire
da rod mai grabnic (nicăire
s-au dus prin el secerătorii ca în imensul lor mormînt).

Veghea
așternerile frunzei (cu vînt din codrul nespus
atinge toamna ca și-atunci Țara de Jos Țara de Sus).

Lumina iernilor cumplite
spunea că e bătaia stelei
pe fruntea cerbului din basm Moldav.
Cetăți biserici smălțuite
străfundul ochiului ce miră
au imprimăvărat dorința ascunsului în Domn zugrav.

Și-n anii curși atunci ai țării
vezi flacăra neînchinării
pe Ștefan om în zale grele tăind în timp sfințită spiră.

O ! Vreme ! cum i-ai petrecut
răsufletul prin colb curat
dă spaimă vînturilor apei
acum cînd se urnesc vedenii
de pe cîmpia-însîngerată
sub ochiul lui înourat ;
că pentru singur om puterea tărîmului e copleșire
și fiind ales mai grea îi este și dezlegarea de odihnă

(la Putna nu s-a stins lumina ci arde ca o grea privire
pe culmile Moldovei umblă
un duh prea mare fără tihnă !)

Ioana Crăciun

Coborît-din-scrînciob

Pămîntul și-a zvîrlit opincile în soare !
„Mai meargă și mezinul la cules ciuperci !
Pe mine cu pluguri încalță-mă,
ci hai pe malul frumos".

Ci hai pe malul frumos.
Pîinea stă chircită în scrînciobul grîului.
În cîrpe de piatră a-nfășat-o mezinul.
Ană, copilă, venit-am să-ți ar mănăstirile.

Ci nu-mi mai alăpta ridurile.
Coborît-din-scrînciob pășește pe ape,
pășește pe grîu Coborît-din-scrînciob,
cu picioarele goale.

Cimpoiul

Pădurea nesomnului am cărat-o la vale
buștean cu buștean pe rîuri furate.
Cirezii domnești cuvenitu-i-s-a
grajd din lemn de măslin.

Vara sînt iarbă grasă.
Iarna sînt fîn.
Vara sînt apă de rîu.
Iarna sînt apa din jgheaburi.

În uger, bivolița pîinii poartă sîngele meu.
Din bivolița morții mi-a rămas doar cimpoiul.

Eu și ai mei

Moașa ripelor a mituit vrăbiile :
„Vere drum, ea e Roua. Copila lui Ploaie.
Am adus-o din rai. În plimbare".
Așa să-i spuneți.

Și a descălecat.
Și m-am născut floare.

Paralelisme

Urmare din pag. 1

cînd se oprește în vîrful piramidei și devine cîntec pur.

Ține de firea poetului de-a străvedea afinitățile graduale din sînul naturii pentru că a bate laolaltă realități ce nu se lămuresc reciproc, la voia întîmplării, nu ține de insuflețirea unui grai. Mereu se cere din această privință o cît mai pasionată și exactă cunoaștere a firii lucrurilor lumii în lumina chipului omenesc. Acolo unde există o ierarhie a valorilor, apare în mod firesc și acest paralelism gradual care poate fi și invers gradual precum în aceste versuri :

Voi imne, stăpînele murmurelor,
Cine-i zeul, cine-i eroul, cine-i bărbatul
Pe care-l vom slăvi ?

Ierarhia elină apare limpede aici începînd însă de sus în jos nu de jos în sus precum în exemplul precedent. Există un paralelism spațial și unul temporal corespunzînd contemplativității statice eline și respectiv dinamismului istoric semit. În analiza poesiei graiurilor respective învățații arată aceasta.

Și în acest caz se adeverește absoluta coeziune între formă și conținut.

atelier literar

poșta redacției

M. C. ROMANOVSKI: E ceva „păunescianism" — cum ziceți — dar mai mult în aparență. În fond, sună adesea a gol, sub rostogolirea oratorică, grandilocventă, a vorbelor (printre ele, frecvente formule perfect opace, fără transfer, fără „singe", de tip „zăpadă de privighetori", „ferestre de paseri", etc. etc.). Cîteva lucruri mai reușite (mai puțin hăulitoare și mai cu miez): „Privirea prin lupă", „Monologul ghilotinei". Și printre celelalte mai există idei, zvonuri și semne interesante, care ne lasă să așteptăm rezultate viitoare mai bune. În piesele cu versificație tradițională (cu ritm și rimă), se cere o mai mare scrupulozitate și rigoare, evitarea ritmurilor șchioape, „hurducate", a rimelor aproximative, neglijente etc.

A. BODNAR: Poezia vădește sensibilitate, dar și lipsă de experiență, naivitate. Dar, dintr-o singură pagină, nu putem trage toate concluziile. Celălalt mod de a sluji poezia, de care ne vorbiți, e plin de noblețe și gîndul de a-l adopta vă face cinste. Mulțumim pentru amabila invitație: într-o bună zi, sperăm să-i putem răspunde cu toată plăcerea.

BOGART W.: Poeziile sînt mai slabe și mai tulburi ca altădată (ceva mai bine, în „Poem"). Dacă profesorul dv. a reușit să vă facă o oră atît de frumoasă și emoționantă, cum ziceți, merită, desigur, toate felicitările și, mai ales, merită cît mai multă atenție (permanentă) din partea dv. (în sensul că, după cum se vede, aveți ce învăța de la el și vă poate ajuta, între altele, să eliminați și numeroasele nesiguranțe, erori și lacune în materie de limbă și stil, care mai există în manuscrisele dv.). Manualul școlar reprezintă, în toate cazurile și în toate sensurile, un punct de plecare; pornind de-aici, un elev dornic de a-și îmbogăți cunoștințele și de a le aprofunda (și acesta trebuie să fie, în primul rînd, cazul unui aspirant la poezie, ca dv.), va găsi oricînd la îndemînă fel de fel de istorii și dicționare literare, studii și monografii etc., care să răspundă la toate întrebările și nelămuririle.

R.M.I.: În general, lucruri mai slabe, inconsistente. „Riscul", confuză, expediată, re-

editează neglijențe și imprecizii mai vechi. Ceva mai înfiripată și mai semnificativă, „Lăstunii" (dar nu prea departe de reportaj).

EMMANUEL: Pare să fi crescut întrucîtva îndemînarea și siguranța expresiei. Spunem „pare", pentru că lectura noastră a fost plină de lacune, datorită scrisului adesea necitreț. De aceea vă rugăm să recurgeți pe viitor la o mașină de scris.

TRUȚĂ GHEORGHE: V-am răspuns în nr. 1, din 1 Ianuarie a.c. (nu rezultă că ați fi citit acest răspuns). „Strada la ora 4" confirmă în parte zestrea pe care am sesizat-o în „A doua povestire". Acum, însă, lucrurile nu mai ajung la aceeași tensiune, ochiul-sensibil, scormonitor — e solicitat mai mult în suprafață, de culori și mișcări exterioare, ca o peliculă documentară (cam aglomerată, prelungită) cu un neinspirat decupaj și montaj. Singurul eveniment din ea (accidentul) e tratat cu oboseală, „la botul calului", cu pierderea totală a implicațiilor dramatice (ca și, de altfel, a celor exterior-spectaculare, de pitoresc etc., urmărite pînă aici cu atîta sensibilitate și apetit). Firește, proza e și o problemă de experiență, de acumulări, de muncă intensă și, în acest sens, indicațiile de data trecută rămîn cu totul valabile. Țineți-ne la curent.

BOCA MIHAI: Ceva mai bine, parcă (dar nu fără un rest de discursivitate retorică), în „Încurcă lume", „O luminare", „Iubirea ta".

I. CRAIOVA: Cînd nu amintește de Ion Pillat și de alții, cînd concesiile față de prozodie și convenționalism nu sînt prea flagrante și prea numeroase, pagina tinde să sune convingător și să făgăduiască mai mult („Bunicul meu", „La hanul").

V. CROITORU: Din ultimele plicuri, „Tu, spirit al meu", „Vis cu cai", „Stare de vis, de coșmar, de casă" (aceasta, cu finalul nu prea reușit). Ar trebui, poate supravegheat mai bine fluxul grafic, care uneori antrenează elemente parazitare, repetări, reluări, monotonie etc. Proiectul poemului amplu, de care ne spuneți, e desigur binevenit și poate fi, între altele, în lumina observației de mai sus, un exercițiu și un test util.

A. DERLEA: Nu sînt noutăți, din păcate. Pagini domoale, modeste, fără „zvic". Ceva mai bine, în „Ție, prietene", „Singurul loc".

Geo Dumitrescu

N. R. — Manuscrisele nu se înapoiază.

Versuri de Valeriu Pruteanu

Prin această grădină

Ridică-te și umblă
prin această grădină
nimeni nu se teme de iarbă
în miezul zilei culorile se-amestecă,
linii cad fulgerate
spre a alcătui
portretul în mișcare al omului.
și lingă securi ruginite
pacea măslinului,
respirația suavă a unei flori
în palmele femeii —
timpul oprit cînd nopțile lui
au statura luminii.
ridică-te și umblă
poetul are grijă să-ți
înnobileze cîrjele, felul ciudat
de-a privi cerul
pe care nu-l poți umple
decît cu dorința.
migrează spre osia lumii
vertebrele timpului
pe nisip nici un fluture rănit de aer,
nici un ou care să nu fie de vultur
ridică-te și umblă, omule
prin această imensă grădină
a ta

Cînd părul tău mă sărută

Prin sîngele meu
statuia timpului curge
are un braț de foc,
sîni de madonă
și ochi de luceafăr.
mai ales noaptea aud
foșnetul cuvintelor
ce-i alcătuiesc soclul —
cînd trec prin dreptul mării
mai am ceva de spus
în această toamnă albastră
arborii îmi fac semn să vorbesc
în șoaptă: doarme cîte-un prunc
în fiecare lucru.
insule visează corăbii
de-abia întors din flautul visului,
plec să aduc amintirea
unei iubiri întregi
și luna seceratâ ca un spic
îmi cade la picioare.
nu-i ușor să-ți plutească
o statuie prin sînge, iubito
cînd părul tău mă sărută,
ochii se tulbură o clipă
ci zăpezile gîndului ard mai departe
imperturbabile
sub piramidele vagi ale timpului

Umbra zăpezii

Umbra zăpezii vei ști-o
cînd peste arbori
o stea prăbușită mai fumegă:
văi ale gîndului prin
care curg
fluvii de păsări
(frunze ale unui anotimp veșnic)

Desene de
Mihai Gheorghe

nici loc de mănăstire, nici
cîntecul de fiecare zi.
tu treci strada cu ciorchini
iubirii storși în clepsidre
de amețeală marea îți întinde
o mînă de apă
intri într-o floare, privești
fiecare fibră a luminii
și nu ți-e teamă de vînt.
din cuvinte răsturni
imaginile fixe ale lumii
pe oglinzi de iarbă
și din fragmente
acest foc aspru al lucidității

Aripa de ceară a visului

Numele tău se pierde
în fața fiecărei rădăcini
nu înflorești decît o dată
și fîntînile dorm în gîndul tău.
niciodată singur
atît timp cît crinii și fluturii
vor ninge peste lume
în preajma lor
nici o fiară mai blîndă ca
lupul nu va fi,
nici o lumină nu va fi tulburată.
a ta e neliniștea perpetuă —
te naști și mori în fiece cuvînt
martor anonim al respirației
lucrurilor
cînd nici nu se bănuie măcar
sufletul pietrelor, ochii de un
roz-violaceu ai cîmpiei.
și cazi acolo unde e necesar
să crească un izvor
setea va fi împlinită
niciodată singur rupînd crengile
cerului pentru adăpost,
niciodată mistuit de propria ta frumusețe
ci martor al timpului
despicînd văzduhul tăcerii
cu aripa de ceară a visului...

Note de toamnă

Sub ploaia de frunze
vertebrele orașului par obosite
lumina se prelinge ca a
miere tîrzie pe degete
și noaptea,
carnea blondă a dragostei
ca un sîmbur de candelă.
regatul de apă se-ntinde
cum deschizi ușile
tîmpla visează mai departe
alcătuirea firească a lumii
(gînduri tremurătoare abia)
și pleoapele deschid în lucruri
universuri —
în această toamnă
cu soare flămînd
și ciulini răstigniți pe șosele.
tulbure gură, desigur
cînd liniștea-i au de rostogolit
printre pietre,
cînd tălpi suave calcă
pe cioburi de suflet
și nesfîrșit de lungă întrebarea
fără cuvinte, ce-nflorește pur
din căderea albastră a stelelor...

O poezie compactă și severă

Urmare din pag. 1

limba vorbită și elementele ei: „Iar se zbat pe creștete fire de iarbă / iar uităm ce să facem să le îmblînzim, / păianjenii în cărți cu miros vested de iarbă / și iarba încăodată ne poruncește să fim, / s-ar putea din aburul ei să ardă alături opaițul / nechemat s-ar putea vînzătorul de iarbă să fi venit / pentru judecata dinții sau socoteala să o ceară, de ce / prea repede iarba încolțește pe cheile vechiului schit /" **(Lament pentru iarbă)**. E vorba de o poezie compactă, de o notă modernă originală, menținută departe de orice incantație intelectualizantă, pe terenul direct al vieții. Este o poezie severă, în care cuta existenței face volute foarte subțiri de suavitate feminină, ca în poezia „Cît despre acei fragi", în care rîsul și plînsul se ascund și se păstrează într-o rigurozitate care ne surprinde. Este o poezie în care simțul grav al vieții este cules cu un fel de asprime: „Cît despre acei fragi sălbatici / ni se pare că încăodată nu-i voi clinti / din regnul lor neîncoronat, / acolo este veșnică vară / ca aburi de pîine / sticlesc staminele arbuștilor, / cei plecați și fără greșeală / visează domoale focuri / aprinse în lungile pocale, / struguri striviți atîrnă / în buzunarele vechi / pe de rost, urmele vindecate / milos se umplu / de apă dulce, de pergamente / zgîriate cu miros de fum, / nici o gară pe aproape / umflat întuneric pe plajă, ceața cere dezlegare / legii ei strivite, biruitor / te întorci, dar / lanțurile corăbiilor / nu ți se aștern în cale, / pietrele ascuțite mă ajung — nu pot opri / tălpile dezvelite de drum; / — nici o gară aproape, / zbor lînced peste timpane moi / ca aerul fără sfîrșit curge laptele / lui însuși închinîndu-se, / hrană, desigur, pentru / jivinele care au născut / hrană de adormit fii". Ne uimește desigur această asprime de viziune care nu are nimic forțat dar care aduce o percepere a vieții realistă și foarte susținută în diapazonul ei, ca pe o notă specifică, respectînd plasticitatea viziunii vieții și anunțînd o poezie personală, distinctă. Este un material care anunță multe lucruri. Ne amintim că, poezia unui Ion Gheorghe a început la fel, punîndu-ne în fața unui vers pînă la urmă dintre cele mai viguroase ale actualității. Ni se pare că această poezie nouă este vrednică de toată atenția, ea descoperind în peisajul nostru un mod de a simți original, care va sublinia o transfigurare a realității dintre cele mai frapante. Lucia Negoiță vine cu un mesaj care în adevăr ne izbește și ne pune în fața unei creații ce va constitui poate în poezia noastră o nouă apariție în măsură să accentueze originalitatea ei funciară, ca semnal al unei naturi predestinate, subliniind posibilitățile liricii românești.

Privind o fotografie a lui Brâncuși

Urmare din pag. 1

tot atît de străină de propria ei înfățișare concretă și de propriile senzații, și, totodată, tocmai de aceea, la fel de senzațională cum este în esența sa Cuminținia pămîntului?

Fără îndoială că da, și, fără îndoială că, instinctul acut al vieții și al necesității perpetuării ei este cel ce ține cu picioarele bine lipite de sol, atît Cumințenia pămîntului *cu frumusețea ei controversată, cît și statuia înălțată Natașei, către care, furați de perfecțiunea plăsmuirii, continuăm să privim mai curînd cu ochii dilatați ai prințului Andrei, decît cu cei înțelepți ai lui Tolstoi.*

Fața impasibilă a femeii cioplite în piatră de Brâncuși ca de apele mai multor milenii, exprimă un fel de liniște nemărginită, proprie atît începutului cît și sfîrșitului. Liniște și nu umilință, așa cum remarca într-un foarte frumos comentariu Dan Hăulică, întrucît, în accepția lui Brâncuși, cumințenia pămîntului nu este urmarea însușirii unei vinovății în fața cerului, ci are un sens primordial.

Fața Natașei Rostova, despre care Tolstoi ne înștiințează în epilogul romanului său că a dat viață mai multor copii, că s-a cam îngrășat și a devenit cam prea casnică pentru a ne-o mai închipui așa cum arăta la primul bal, trebuie că este la fel de impasibilă cu cea a Cumințeniei pămîntului *și că exprimă aceeași liniște de sfîrșit și de început ca și chipul de zeitate păgînă al acesteia.*

Noi avem tentația să o găsim vinovată fiindcă s-a consolat odată și încă odată, dar Tolstoi, atras de instinctul ei acut pentru viață care se manifestă ca înțelepciune nu o pune să se umilească ci îi așează pe față lumina liniștii materne, spre a-i învălui noua frumusețe, mai greu de acceptat ca atare, dar mai durabilă decît cea menită să provoace senzație.

Aș putea extinde paralela Brâncuși-Tolstoi și la alte „personaje".

Aș putea numi complexul de la Tîrgu-Jiu închinat eroilor din 1916 un fel de Război și pace al sculpturii secolului nostru, și poate că nu aș greși.

Dar nu asta mă preocupă acum.

Am încă în gînd chipul bătrînului Brâncuși făcînd exerciții la inele și prin asociație cu el pe cel al octogenarului Tolstoi, mergînd pe bicicletă... Două ființe în intimă corespondență cu forțele universului, de-o potrivă încercate de focul cumințeniei.

revista străină

● **L'INDEPENDENCE ROUMAINE** din 24 ianuarie 1977 se deschide cu un mesaj al președintelui Republicii Socialiste România, adresat directorului Centrului Cultural Românesc de la Universitatea din Louvain, profesorul Mihail Steriade: „Apreciez în mod deosebit interesul față de cultura românească manifestat în cadrul prestigioasei Universități din Louvain și consider că programul Centrului condus de dumneavoastră cu un înalt spirit de dăruire se înscrie, în chip fericit, în sensul preocupărilor nobile pentru mai buna cunoaștere reciprocă a popoarelor român și belgian între care se dezvoltă relații de prietenie și strînsă conlucrare". De asemenea, revista publică un editorial semnat de Mihail Steriade, ale cărui cuvinte de încheiere sînt următoarele: „Orice român, oricine ar fi și oriunde s-ar găsi, are datoria de a-și susține poporul din care provine, de a menține vie limba sa maternă, de a face cunoscută moștenirea istorică și culturală a națiunii sale (...)." Mai sînt publicate articole consacrate președintelui român, originii daco-romane a poporului și a limbii române, precum și poezii de Dumitru Popescu și Vasile Nicolescu, sub genericul **Cîntarea României**.

● **CE S-A ÎNTÎMPLAT CU ADEVĂRATUL HAMLET?** „S-a întors în moarte", după cum spune Shakespeare, dar cum și unde? Aceasta este din timp în timp întrebarea care și-o pun istoricii danezi: Despre Hamlet tot ce se știe este numai din legendă. Istoricul Saxo, denumit și Gramaticus, a transmis, după tradiția orală, la [illegible] de ani după moartea lui Hamlet, că acesta ar fi trăit în secolul VI sau VII și i se spunea „Ultimul mare rege independent al Jutlandei". Anker Kirkeby, gazetar și istoric amator danez, după îndelungi studii și cercetări a stabilit că într-adevăr mormîntul „neîntrecutului prinț al Danemarcei" se află în cîmpia Ammel din Jutlanda de Est, acolo unde, după tradiție, l-a arătat și Saxo, a cărui istorie este pentru danezi exact ceea ce semnifică saga pentru islandezi, el fiind și primul cronicar al vieții lui Hamlet: „Amled" cum era numit în limba daneză, ar fi cărui într-o luptă locală și ar fi fost înmormîntat la Ammelhede covînă care de atunci îi poartă numele. Călători doritori să-i vadă mormîntul, ajung la o ridicătură de pămînt, unde în [illegible] a fost pus un însemn funerar cu inscripții în memoria Regelui Amled, care înlocuiește cercul de pietre ce marcase timp de secole acel loc, pînă cînd fermierii le-au luat ca să-și împrejmuiască grădinile. Legenda lui Amled a fost luată ca subiect atît de barzii islandezi, cît și de poeții danezi ai secolului XVIII, dar cea mai cunoscută operă inspirată de figura sa aparține desigur lui Shakespeare.

● **ÎNTRE FLUVIUL DON ȘI RÎUL SEVERNÎ DONEȚ**, în stepele din sudul Rusiei, a fost descoperit un cimitir al anticilor sarmați, vecinii legendarilor sciți. Se apreciază că în locul respectiv ar fi fost îngropată și una din conducătoarele tribului. În morminte s-au găsit arme, amfore, podoabe de aur, o brățară care simboliza puterea, toate datînd din secolul IV î.e.n. Este stabilit faptul că la sarmați, despre care se știe că ar fi trăit în secolul VI î.e.n., triburile erau conduse de femei. Descriind acest trib de amazoane războinice, Herodot amintește că nici o tînără sarmată nu se putea mărita înainte de a ucide măcar un dușman.

● **UNUL DIN EVENIMENTELE CELE MAI IMPORTANTE** din perioada de după război în Polonia în domeniul literaturii este publicarea de către Institutul Național de Editură P.I.W. a **OPERELOR COMPLETE** ale marelui poet polonez (multă vreme necunoscut), Cyprian Norwid. Profesorul Victor Gomulicki, inițiatorul pregătirii celor unsprezece volume ale acestei opere, a spus despre Norwid (1821—1883): „...el îmbină în mod armonios profunzimea conținutului cu o formă de expresie originală. Mare novator, poetul a făcut totul pentru ca poezia sa intelectuală și moralistă, pe cît de debordantă în semnificații, să solicite o cooperare conștientă a cititorului, să servească în mod civic contemporaneitatea, fără să piardă din caracterul ei universal". În pofida diferențelor și barierelor de limbă, poezia lui Norwid a găsit o seamă de admiratori și propagatori înflăcărați printre scriitorii ruși, americani, cehi, englezi, unguri, etc.

● **OPERELE LUI BEETHOVEN** ocupă de decenii un loc important în programul editurilor din R.D.G. Astfel, Breitkopf und Härtel a publicat concerte pentru soliști, simfonii, muzică de cameră, extrase de pian și alte materiale privind opera compozitorului. Edition Peters din Leipzig este însă editura cu cele mai bogate tradiții, care a întreținut contacte strînse cu opera lui Beethoven; a fost întemeiată în decembrie 1800 de către Franz Anton Hoffmeister și de Ambrosius Kühnel. Aici au fost editate în urmă cu 175 de ani Simfonia nr. 1, Concertul de pian nr. 2 și mai multe piese de muzică de cameră ale lui Beethoven. Cu un an înaintea acestor apariții, Beethoven scrisese celor doi editori: „Faptul că vreți să editați operele lui Sebastian Bach este un lucru care mă bucură mult, căci inima mea este întru totul de partea marii arte a acestui părinte al armoniei și doresc să văd realizat acest lucru cît mai curînd..." Cu prilejul celei de-a 150-a aniversări a zilei morții compozitorului, Edition Peters va publica o ediție istorico-critică a operei lui Beethoven.

● **FESTIVALUL ARTISTIC DE LA BREGENZ** în 1977 a programat reprezentarea unor piese de Marivaux, Nestroy și Alexandre Dumas. Este vorba de cunoscuta [illegible] care va fi reluată la Burgtheater din Viena, într-o montare nouă, în timp ce Teatrul Popular din capitala austriacă va programa [illegible] lui Johann Nestroy iar teatrul din Vorarlberg, Cei trei mușchetari în adaptarea lui Roger Planchon. Spectacolele vor avea loc în aer liber, printre clădirile cartierelor vechi din Bregenz.

● **HELGA PEDERSEN** a publicat la Copenhaga o carte dedicată șederii lui Céline în Danemarca. Se știe că autorul [illegible] s-a refugiat în Danemarca în condiții puțin flatante pentru el, fiind urmărit de autoritățile franceze din Rezistență pentru colaborare cu ocupantul german, întorcîndu-se în Franța numai după amnistierea culpei sale. [illegible] Helga Pedersen analizează circumstanțele șederii lui Céline în țara care i-a inspirat și cîteva cărți, întreprinzînd o analiză eminamente critică, [illegible]

● **SCRIITORUL POLONEZ LEON WANTULA**, miner în mina de huilă Chwałowice, a dat dovadă în vederea anului literar 1977 de o neobosită activitate. A terminat de curînd un nou roman „Și vara sub cer", pe care o va preda editurii „Śląsk", în care este vorba de rolul femeii în viața socială a bazinului carbonifer din Rybnik, cel de-al [illegible] roman al său intitulat „O cupă plină de dragoste", tratînd despre rolul armatei în viața social-economică, va apare în editura MON în 1977, iar pentru editura „Czytelnik" pregătește un roman al cărui titlu provizoriu este „Strălucirea diamantelor".

Întîmplări cu scriitori

Ce are, de n-are?...

● Vară, căldură toridă, bulevardul pustiit de moleșeală. Ora cînd cel mai rîvnit lucru din lume e o halbă de bere rece, gulerată ca o rochie Maria Stuart, băută eventual cu un amic, pe tăcute, respectînd reverii reciproce, melancolii estivale...

Astfel gîndeau la unison poeții Tudor George (zis Ahoe) și confratele întru barbă și condei Teodor Pîcă (zis Pică) în timp ce înaintau în pași de cow-boys blazați spre oaza cu grădină de vară numită „Grădinița".

Păreau desprinși din vechile filme cu căutători de aur, picați pe calea aerului taman din Colorado, dar lor nu le păsa de privirile cititorilor, aveau un țel precis și o dorință și mai precisă: gulerata bere și vorba latinului „**Primum vivere, deinde philosophari**" (adică, în traducere liberă: întîi să bem și apoi să vorbim.)

S-au așezat deci la umbra unui oțetar plăpînd și-au cerut pe mutește, îndoind degetul mic al fiecărei mîini personale, cîte patru halbe garnisite cu spumă de nori. Ospătarul s-a întors radiind de fericire (îi cunoștea) așezînd platoul pe masă punînd halbele în mod egal, față-n față și zîmbind profesional a rostit cu modestie:

— Poftă bună la bere, s-o beți cu plăcere!

La care, Ahoe, plictisit de vorbirea rimată, i-a replicat printre țigară și colțul buzei stîngi: „cară-te vere!", începînd să soarbă în tihnă lichidul auriu ca mierea ce se vinde în piața Matache în sacii de nesa cumpărate de la consumator.

Tocmai se credeau la orice adăpost, scutiți de interpelări admirative (să nu uităm că poeții au admiratori iori cînd, în lumina orbitoare a după-amiezii, înaintînd cu energie neasemuită în direcția mesei se arată un ins deșirat, purtînd sub braț un dosar în care nu puteau fi decît poezii.

— Ne-am ras! filosofează Pică avînd avantajul priveliștii.

— O să ne radem, dacă vrei.

— Lasă asta și răsucește-te!

Pînă să facă Tudor George mișcarea sugerată, deșiratul cu dosarul sub braț se afla în buza mesei rîcnind ca la înviorare:

— Salutăm, maeștri! Ce plăcere, bine că v-am găsit.

— În ce problemă? S-a interesat Pică cu voce de funcționar de la spațiu.

— Păi, poezie. Vreau să vedeți dacă am talent sau nu.

A chemat ospătarul și a mai comandat un rînd după care a încercat să citească din voluminosul dosar capsat, șnuruit și cu poză personală pe prima filă.

— Nu asta nu, citim noi!

Și-au alipit scaunele, și-au aruncat priviri consultative și în cele din urmă bolborosind într-un ritm se opreau din cînd în cînd întrebîndu-se reciproc:

— Are?

— N-are! venea răspunsul.

Posesorul dosarului îi mînca din ochi încercînd să ghicească sensul acestui dialog monosilabic.

Urmau o serie de foi parcurse cu viteză uluitoare pentru căldura de-afară, apoi o pauză lungă, apoi:

— Are?

— N-are!

Insul se ridică de la masă săltat de nedumerire, le smulge dosarul din mînă și-ntreabă stupefiat:

— Da ce-are, de n-are, fraților? Ce-are?

— Are că n-are, au replicat într-un glas cei doi.

Apoi au chemat ospătarul cerînd „plata pentru toată lumea".

— Partea mea o plătesc și fac și cinste.

— Nu, că n-ai, a zis Ahoe cu ton dezarmant, și dacă n-ai nu dai. Da și dacă aveai...

— Da ce-am de n-am? a întrebat inoportunul versificator uitîndu-se îndelung la dosarul legat în sarme fiare și sarme sine și parafat și șnuruit și cu poză personală pe fila întîi.

Mircea Micu

sport

Contradicții explicabile

Echipa de rugby a Franței a mai atenuat ceva din amărăciunea înfrîngerii de la București cîștigînd la Paris importantul meci cu Țara Galilor din turneul celor 5 națiuni. Francezii n-au strălucit, iar galezii nu s-au arătat în formă, dar o victorie e o victorie. Excepțional a fost jocul nouarului și decarului Franței, respectiv Fourou și Romeu, care n-au jucat la București.

Am privit acest meci însă mai ales din punctul de vedere al obiecțiilor pe care presa franceză le face jocului românilor de ani de zile, obiecții la care n-au renunțat nici după recenta înfrîngere de la București. La ce se reduc ele? Românii preferă, zice presa franceză, un joc închis, nu joacă la mînă. În plus, românii ar practica și un joc foarte tare, plîngere care s-a auzit din nou după falimentul XV-lui francez de pe Giulești. Ciudate obiecții din partea unor ziariști care proslăvesc jocul echipei Beziers, recomandată de ei drept cel mai bun XV franțuzesc, XV care se caracterizează prin jocul închis. Cît despre jocul în forță, care depășește adesea limita regulamentului, nu numai Beziers ci și alte echipe franceze care ne-au vizitat țara ne-au oferit mostre demne de meditație. Nu e cazul să se înțeleagă de aici că am fi partizanii manierelor nesportive pe terenul de sport. Ceea ce urmărim să subliniem este ipocrizia bine exersată a unei prese sportive care se joacă de-a obiectivitatea. Nu știm ce va scrie presa franceză despre meciul cu Țara Galilor. Dar ceea ce am văzut ne arată că francezii una predică și alta practică. Jocul francezilor a fost închis, extrem de prudent, (adică așa cum proceda XV-le românesc împotriva Franței), dintr-un motiv evident: Franța a jucat la rezultat, lucru pe care ziariștii francezi nu l-au iertat niciodată rugbiștilor români deși motivul acestora din urmă era același. Cît despre corectitudinea sportivilor francezi nu putem spune decît atît: s-au purtat ca și la București, între ei strălucind prin călcarea în picioare a adversarilor în ambele reprize înaintașul Palmie. Am mai reținut și „pudoarea" tehnicienilor francezi de transmisie TV care au „uitat" să mai dea reluarea unor infracțiuni nu tocmai onorabile. Fazele excelente de joc ale echipei franceze, care au fost, deși nu prea multe, nu trebuie să ne facă să închidem ochii la ceea ce e mai puțin glorios în jocul ei. Pe scurt, Franța a cîștigat împotriva Țării Galilor cu exact mijloacele pe care le-a reproșat românilor după întîlnirea de pe Giulești, mijloace în cazul meciului de pe Giulești evocate mai mult ca o justificare decît ca un adevăr.

Discobol

Majoratul olimpic

II

Este de notat faptul că dacă băieții fenomenali subliniază performanțe ce demonstrează vigoarea și promptitudinea virilă a unor reflexe vitale, partea feminină va da cîștig de cauză minorelor în probele de grație și elasticitate, specifice patinajului artistic, înotului și gimnasticei, însă mult mai pretimpuriu.

Mi s-a părut uluitoare și dureroasă, în 1972, la München, declarația micuței sirene Shane Gould (Australia), cîștigătoare, la vîrsta de numai cincisprezece ani, a cinci medalii olimpice de aur: „Predau ștafeta surorii mele, Jenny, de nouă ani. Eu sînt prea bătrînă! La Montreal, voi avea nouăsprezece ani!..."

Încă mai zilele trecute, o altă înotătoare — fenomen, australianca Jenny Turrall, deținătoare a cîtorva recorduri mondiale, printre care cele de opt sute și o mie cinci sute de metri și-a anunțat „retragerea" din probele competitive, la vîrsta de șaisprezece ani! Dacă performanța junioarei noastre Mihaela Peneș (la șaptesprezece ani!) care devine campioană olimpică la Tokio, în 1964, printr-o prielnică aruncare de suliță la 60,5 m., ar putea fi pusă, oarecum, pe seama zeilor, apoi nici o obiecție nu mai poate îndreptăți afrontul cuiva față de Nadia Comăneci, care, la Montreal, a obținut de șapte ori neobișnuita notă maximă: zece!

Ca și campioana Shane Gould, cea care se plîngea de... bătrînețe (!), campioanei noastre Nadia îi plac mult păpușile!

Într-un impresionant interviu, obținut de către ziaristul Ion Chirilă de la emeritul antrenor din Onești, Bela Karoly, acesta declară despre Nadia, prefigurînd olimpiada moscovită din 1980: „Copila gimnastă a reușit să termine victorioasă. De ce n-ar fi victorioasă și adolescenta care a învățat să muncească încă de la vîrsta copilăriei?..."

Într-un alt interviu, acordat corespondentului sportiv al agenției de presă „Novosti", gimnasta sovietică Nelli Kim, olimpionică, de asemeni, a precizat: „Fetițe de 12—13 ani execută cu ușurință elemente foarte complicate și dificile, la care eu nu aș fi îndrăznit să mă gîndesc, la acea vîrstă. Românca Nadia Comăneci este prototipul acestor copii-minune".

Pe drept cuvînt, ne întrebăm ce mai poate adăuga virtuții sale cea mai tînără sportivă, distinsă cu înaltul titlu de „Erou al Muncii Socialiste" și Medalia de Aur „Secera și Ciocanul", consacrată de nenumărate foruri internaționale drept „cea mai bună sportivă a lumii în anul 1976"? De bună seamă că numai o consecvență cu sine însăși — „Everestul a doua oară, pe un versant mult mai greu pe care n-a urcat nimeni, niciodată!" — cotă absolută, pe care o preconizează iarăși acel hăruit cu nesaț antrenor al ei!

Pe atunci, examenul „de maturitate" al Nadiei, în cadrul școlii va fi cel obișnuit, al fiecărui tînăr.

Ea va fi însă împovărată, încă de pe acum, cu gloriosul „majorat olimpic"!

Tudor George

de la răscoală la revoluție

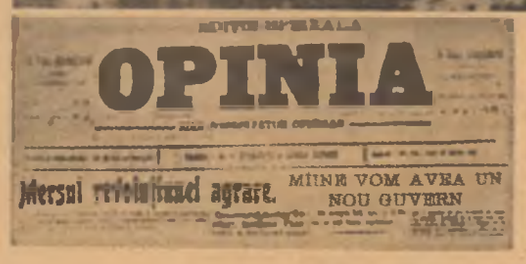

Octav Băncilă: „Înmormîntarea 1907" (stînga sus) • „Adevărata jubileu" — desen apărut în ziarul „Adevărul" din 11 mai 1907 (dreapta) • Pagină de titlu a ziarului „Opinia" din 13 martie 1907.

• Datoria „claselor dirigente"

În Divanurile ad-hoc ale Moldovei și Munteniei s-au întîlnit pentru prima dată față în față proprietarii și țăranii; se mai întîlniseră ei și altădată, nici vorbă, dar nu ca acum — pentru a hotărî împreună soarta țării, de la egal la egal; și nu că boierii n-ar fi știut și singuri ce e de făcut, dar trebuia să se dovedească Europei că întreaga națiune e pentru Unire; ca pe orice alt cîmp de luptă, generalii n-ar fi fost de-ajuns pentru a duce bătălia.

Nu întîmplător, primul lucru pe care l-au făcut țăranii a fost să aducă vorba de pămînt dar, pentru a se lăsa convinsă, Europa trebuia să aibă în față un popor unit în cuget și simțire, iară nu cîțiva oameni în discordie... S-a promis țăranilor atunci, în mod solemn, că problema are să fie rezolvată în viitor; neînțelegerile dinlăuntru puteau să mai aștepte cîțiva ani, pînă cînd țara avea să fie țară — să aibă mai întîi acel viitor și abia după aceea să se vadă cum va fi el folosit.

După 1864 s-a încercat să se aducă în Parlament și cîțiva reprezentanți ai țăranilor: li s-au cumpărat haine noi și căciuli mai de doamne-ajută, s-au ținut discursuri despre nație și popor... După primele efuziuni, entuziasmul s-a stins însă: sătenii de carnaval, îmbrăcați în costume populare, au adus din nou vorba de pămînt și au ținut-o una și bună, fără să înțeleagă că țara are și „interese mai înalte". Așa se face că la următoarea Cameră greșeala n-a mai fost repetată, iar țăranii, ori de cîte ori au avut de spus cîte ceva, au trebuit să se răscoale.

La 1889, după anul mișcărilor țărănești, P.P. Carp a luat cuvîntul la Cameră:

— „Cum că nu toate visurile socialiștilor pot fi realizate, aceasta n-am nevoie s-o mai spun. Dar nu aș vrea ca partea legitimă a revendicărilor lor să fie cîștigate în luptă cu noi, ci împreună cu noi, ca o operă pacinică a înțelepciunii tuturor... Cea mai mare mișcare socială venită de jos a fost a creștinismului, mișcare care anunța stîrpirea împilatorilor. Ei bine, cînd această mișcare a isbutit, în favoarea cui au fost escamotate principiile ei? În favoarea guvernanților, iară nu în favoarea poporului de jos... De-aceia, domnilor, eu cred că clasele dirigente au datoria de-a lua în mîna lor rezolvarea chestiunilor sociale...".

Așadar o invitație adresată tuturor de a hotărî asupra problemelor sociale? Nicidecum! Doar îndemnul de a lua cu și mai multă hotărîre în mînă rezolvarea acelor chestiuni, care în orice caz nu trebuiau să se rezolve singure... Și, fiind vorba de interesul altora, cine alții decît niște avocați ar fi putut să-l apere mai bine? De aceea, nu întîmplător, majoritatea deputaților din parlament erau avocați. Din păcate, la 1907 principiile erau încă escamotate...

• O lege fără precedent

La sfîrșitul lui februarie Parlamentul dezbatea proiectul de lege în legătură cu corpul de avocați; de ce era nevoie ca interesele avocaților chiar, să fie apărate de o lege? Era problema în cauză atît de arzătoare încît să merite discuții îndelungate și contradictorii, ședințe la rînd? Domnul deputat G. Bădescu se ridică nemulțumit.

— „Onorată Cameră, zise el, mi se pare că privilegiul pentru onorariile advocaților este un drept prea excesiv, prea mare... Nu văd pentru ce onorariile advocaților să fie garantate de lege, pe cînd sînt alte profesiuni, mult mai interesante decît advocații, care n-au onorariile lor garantate".

Se auziră cîteva aplauze sporadice — ale celor „de alte profesiuni", probabil.

— „De altminteri, continuă G. Bădescu, în practică advocații pot lua măsurile necesare ca onorariile lor să nu fie în pericol. Mi se pare că această lege a fost făcută de advocați pentru advocați și prin care advocații își constituie drepturi excesive și inutile...".

Domnul Tanoviceanu, profesor la Facultatea de drept, părea atins în orgoliul său de om al legilor; ce suferință trebuie să fie să vezi niște hieți neștiutori amestecîndu-se în chestiuni pe care nu au căderea să le judece!

— „Domnilor, spuse el, vă rog să nu vă mirați de faptul că legea corpului de advocați se discută de atîta timp, mai ales cînd e vorba de onorariile advocaților. Fiindcă sîntem mulți advocați la Cameră, aceasta ar fi cauza pentru care discuțiunile asupra acestei legi durează atît?"

Era desigur o întrebare retorică și după ea ar fi putut să urmeze o lovitură hotărîtoare, dar cîteva voci din sală, din acel anonimat care ferește de primejdii, răspunseră totuși:

— „Da, fiindcă sîntem mulți advocați!".

Lui I. Tanoviceanu aproape că nu-i venea să creadă: juriștii înșiși recunoșteau deschis că au în vedere doar interese personale? Apoi acesta a cinism în toată regula!

— „Eu nu sînt de părerea domniilor voastre! zise deputatul de parcă ar fi dezbrăcat o haină care nu-i era pe plac. De ordinar, cînd legile se fac într-o țară, cei care le fac se conduc după legile care s-au făcut în alte țări. Relativ la punctul pe care îl discutăm astăzi, nu avem nici un precedent în legislația străină... Legislația străină nu admite acțiunea pentru onorariu și înțelegeți că e foarte greu a face o lege fără precedent...".

Ca bun cunoscător al istoriei legislației, domnul Tanoviceanu putea să fie mîndru de felul în care prezentase lucrurile: în locul unor mașchine interese, iată, o situație înălțătoare pentru un Parlament încă tînăr, care a devenit însă atît de scrupulos încît face legi chiar și acolo unde țațiunu cu tradiția lasă lucrurile la voia întîmplării.

• Discursuri, discursuri...

În ședința din 28 februarie, înainte de începerea dezbaterilor la ordinea zilei, I.I.C. Brătianu ceru cuvîntul. În sală atmosfera era aprinsă date fiind veștile care veneau din Moldova, din jurul Botoșanilor. Mișcările țărănești de acolo nu puteau fi trecute cu vederea, mai ales de liberali, căci ar fi fost o greșală să scape prilejul de a atrage încă o dată atenția asupra slăbiciunilor guvernului conservator...

— „Domnule președinte, zise I. I. C. Brătianu, am onoarea a interpela pe domnul prim-ministru dacă nu crede că trebuie să ia cele mai grabnice măsuri pentru a pune capăt cît mai repede abuzurilor marilor trusturi arendășești cari au provocat începutul de nemulțumire din districtul Botoșani, pentru ca nu cumva într-altfel protestările legitime contra speculatorilor muncei țărănești să nu se întindă și să nu degenereze în mișcări cu caracter primejdios".

Președintele C. Cantacuzino-Pașcanu rosti formula sacramentală: „Se va comunica domnului prim-ministru", așa că era de așteptat un răspuns din partea guvernului, cît de curînd. Pînă una-alta, adunarea reluă discuția asupra onorariului avocaților: 5,10 sau 15% din suma în litigiu?

Primul ministru G. Gr. Cantacuzino își anunțase prezența la Cameră pentru 3 martie. Pînă atunci I.I.C. Brătianu putea să-și dezvolte interpelarea, iar guvernul avea timp să formuleze un răspuns... De altfel primul ministru nu trebuia să se gîndească prea mult pentru a hotărî ce poziție să adopte; în ultimele zile, concentrînd armată în cîteva puncte ale Moldovei, guvernul își arătase limpede atitudinea.

Mai mulți deputați, proprietari din nordul Moldovei primiseră telegrame îngrijorătoare de pe moșiile lor și spiritele se agitau îndeajuns pentru a presupune că ședința nu va fi una oarecare. Însuși Take Ionescu părea a fi venit pregătit să ia cuvîntul. După cîteva salutări amabile și strîngeri de mînă în dreapta și în stînga, se duse la locul său: niciodată nu mergea direct în banca rezervată, nu umbla solitar ca acele păsări de pradă de care se feresc toți; era și astăzi îmbrăcat elegant, îngrijit, fără să cadă în minuțiile de toaletă ale unui excentric, ținuta lui era aceea a unui gentleman și nu a unui dandy cosmopolit, dar erau totuși amănunte care dovedeau că va vorbi — printre care și acela că își răsfoia notițele din mapa lui de avocat. Întrebarea era însă, despre ce va vorbi? Să fi primit din partea guvernului o sarcină specială?... Deocamdată schimbă cîteva vorbe cu vecinul, banalități de bunăseamă, apoi își încrucișa mîinile și ascultă cu atenție.

I se dădu cuvîntul lui I.I.C. Brătianu.

— „O mînă de oameni, spuse el, străini de interesele mari ale dezvoltării noastre economice și sociale, s-au făcut stăpîni, prin arendare, pe întinderi tot mai mari din suprafața cultivabilă a țării. O singură familie asociată posedă, astfel, o întindere superioară multora din districtele țării. Sute de mii de hectare și sute de mii de țărani stau sub dominația monopolistică a cîtorva indivizi, care n-au nici o grijă de starea în care vor rămîne localitățile ce le stăpînesc după sfîrșitul contractelor lor, servindu-se de influențe pentru a nesocoti cele mai elementare noțiuni de dreptate...".

Să se ia măsuri, propunea deputatul, și încă imediat. „Într-altfel, mai zise vag amenințător, alimentată de starea nemulțumitoare a majorității țărănimii, aceste protestațiunii degenerînd și întinzîndu-se, ar putea lua un caracter mai grav și primejdios".

Nu era pentru prima dată cînd liberalii atrăgeau atenția asupra pericolului pe care îl reprezentau trusturile arendășești, deși ele se înfiripaseră în timpul ultimului guvern liberal; acum însă, protestînd, nu mai aveau aerul că-și apără cauza lor, de vreme ce țăranii înșiși erau nemulțumiți. Dar conservatorii chiar, erau împotriva trusturilor; proprietar fiind, nu puteai să vezi cu ochi buni întinzîndu-se o asemenea putere economică; era o concurență deloc neglijabilă și, se punea întrebarea, cît se va mai putea rezista în fața ei?

Deși era rîndul primului ministru să vorbească, cîteva priviri se îndreptaseră spre Take Ionescu; acesta rămînea însă la locul său, fără să-și arate în vreun fel părerea. În sfîrșit G. Gr. Cantacuzino se ridică și adunarea se tulbură o clipă, apoi se făcu liniște adîncă.

— „Domnilor, oftă el, de multă vreme chestiunea trusturilor arendășești a făcut obiectul unor discuții în guvern... Din păcate sînt multe dificultăți în găsirea soluțiilor căci, înlăturîndu-se pentru viitor pericolul trusturilor arendășești, trebuie să se țină seamă și de drepturile cîștigate în mod legal de acestea...".

Nu se putea să nu simți că în fața adunării se află un om cu mari răspunderi — un om care, judecînd situația, nu ia în seamă atît părerile personale, cît are în vedere păstrarea legalității... Domeniile arendate se întindeau pe zi ce trece? Ajunseseră să fie adevărate țări în țară? Nu era în afara legii. Arendașii devastau în egală măsură localitățile, pămîntul și moralul țăranilor? Legea nu avea nimic împotrivă... Sătenii aveau și ei prevăzute drepturi, dar nu știau să și le apere și nu aveau puterea să o facă... Cine era vinovat? Era știut lucru că partea de lege favorabilă țăranului era trecută cu vederea, în timp ce aceea îndreptată împotriva lui era aplicată amarnic... Singurul lucru nelegal rămînea așadar revolta!

În cuvintele primului ministru se simțea gustul de cenușă pe care îl au toți cei înșelați în așteptările lor; și cum să nu fie așa, cînd vezi că o muncă fără preget e răsplătită cu tulburări și răzmerițe? Domnia sa avea destulă demnitate ca să nu se plîngă de ingratitudinea soartei, dar arăta ca unul care și-a întors ochii de la cele lumești spre un tărîm mai înalt, al suferinței.

— „Este bine, spuse în încheierea discursului, să așteptăm timpuri mai liniștite spre a vedea cum vom rezolvi chestiunea trusturilor. Iar acum, cînd focul poate lua proporțiuni îngrijorătoare pentru interesele țării, prima datorie a unui guvern conștient de misiunea sa este, înainte de toate, a menține ordinea publică amenințată și a împiedica desfășurarea pasiunilor nesănătoase și a poftelor neînfrînate".

Ce însemna deci conform legii pasiune nesănătoasă și poftă neînfrînată? Era vorba desigur de pretențiile țăranilor care cereau învoieli mai ușoare și strigau că n-au ce mînca... Poftele arendașilor erau legale, sănătoase și foarte bine ținute în frîu.

• Domnilor, istoria ne privește

Acelocuțiunea fu întîmpinată cu aplauze prelungite. Guvernul se pronunțase cît se poate de limpede și, dacă mai existaseră îndoieli, acum ele erau spulberate... Entuziasmat, D. C. Ioanid ceru cuvîntul.

— „Domnilor, declară el gîtuit de emoție, discursul domnului prim-ministru a avut un efect liniștitor asupra chestiunii țărănești, prin declarația că, față de cei ce tulbură ordinea, guvernul își va face datoria".

Sigur că doar o clipă de entuziasm îl putea ameți pînă într-atît pe domnul deputat Ioanid, încît să-și închipuie că chestiunea țărănească s-a și liniștit. De fapt, una era situația în țară, și alta usurarea pe care domnia sa o simțea în clipele acelea. Cuprins de înflăcărare, ceru chiar ca discursul să fie afișat în toate satele și comunele țării...

Take Ionescu tăcea în continuare, și cei care bănuiseră că-l vor auzi vorbind începuseră să creadă că s-au înșelat. Se trecuse la discutarea proiectului de lege în legătură cu corpul de avocați, dar spusele primului ministru se comentau încă, în surdină, și nimeni nu mai era atent la desfășurarea ședinței. Pe neașteptate, ministrul de finanțe se ridică de la locul său.

— „Chestiunea privilegiilor pentru plata onorariilor, zise el, a dat loc la multe discuțiuni și voturi grele, încît aș propune onoratei majorități ca, lucrul cel mai înțelept, să se renunțe cu totul la aceste privilegii".

În prima clipă, deputaților li se păru că nu au auzit bine... Cum adică? Chiar un avocat, Take Ionescu însuși, să se dezică de tagma din care face parte? Ieri-alaltăieri domnul Bădescu a încercat să se opună, dar nici nu a fost luat în seamă..., Atîta doar că acum, Take Ionescu nu arunca cuvinte grele ci dimpotrivă, avea un zîmbet înțelegător.

— „Să votăm legea fără această chestiune, mai spuse. E o chestiune care, ați văzut, oricum cercam a o organiza, era greu...".

Ce se ascundea în spatele acestui zîmbet? Încetul cu încetul deputații începură să înțeleagă. S-au auzit aplauze, cîteva, apoi întreg Parlamentul se zgudui sub ropotele de aplauze. Nu era puțin lucru să ți se ceară, în cuvinte atît de simple, un sacrificiu. Și se dovedea încă o dată că nu e totul să vorbești și să ai dreptate; mai e nevoie, pe deasupra, să vorbești la momentul potrivit... Oricum, plăcerea de a vota o lege fără precedent rămînea, și în același timp interesele personale erau sacrificate, în mod public, unor scopuri mai înalte, ale țării. Nodul gordian fusese tăiat cu o singură lovitură, fără prea mari osteneli retorice. Take Ionescu nu a spus-o, dar toți au înțeles-o: „Domnilor, istoria a început să ne privească, să ne judece!"... Și ce poate fi mai înduioșător decît să te simți judecat de istorie chiar în clipa în care faci un mare sacrificiu?

Nicolae Mateescu

Va urma

EVOCĂRI: 1877

La începutul filmului artistic românesc:

Filmul „Războiul pentru independență"

1912... După 35 de ani de la declararea Războiului pentru independență, în vitrinele librăriilor cărțile cu relatări ale luptelor, unele la a patra și la a cincea ediție, aveau coperțile îngălbenite. Se scursese de la memorabilul eveniment un sfert de secol și încă un deceniu. Multe din răni avuseseră timp să se cicatrizeze. O nouă generație se ridicase și prinsese a-și face loc în viață... Și iată că întreg cortegiul de emoții al trecutului și gloriosului Război e retrăit cu aceeași acuitate și profunzime. Cinematografele din București vremii, și nu numai din București, prezentau publicului filmul artistic în „5 acte și 22 de tablouri", „Războiul pentru Independență", în unele versiuni purtînd și titlul „Independența României". Ne grăbim să adăugăm: unul din primele filme artistice românești și primul ce ni s-a păstrat.

La 65 de ani de la premieră și la 100 de la evenimentele din care s-a inspirat, filmul „Războiul pentru Independență" ni se relevă ca un moment cu adînci rezonanțe pentru arta și cinematografia noastră națională.

Pînă la acea dată publicul putuse vedea pe pînza cinematografelor unele imagini documentare luate cu diferite prilejuri de operatori români și străini din actualitatea românească; doar cu un an în urmă cîteva încercări în filmul de ficțiune trezisră oarecari speranțe. După care urmează „Războiul pentru Independență", dînd publicului sentimentul că o artă nouă, alături de aceea destășurată pe scenele teatrelor, ba avînd o și mai puternică fascinație, se născuse. Și, ce era încă și mai important, aceasta nouă artă avea de la început un veșmînt și un suflet național. Citim aceasta în aproape toate cronicile înserate în publicațiile timpului. „Reconstituirea cinematografică a războiului independenței române exercită o atît de puternică impresie asupra noastră, tocmai grație faptului că nu a fost tratată sub forma unei drame banale, ci sub aceea grandioasă a învierii unor pagini de istorie... Niciuna din întreprinderile mercantile de cinematograf nu a realizat o asemenea operă, căci lipsea și preocuparea morală și partea materială" („Adevărul", 3 septembrie 1912"); „Trebuie să fim recunoscători celor care ne-au făcut să gustăm această artă genuină românească, în forma reprezentațiilor de cinematograf" („Revărsat de zori" — Lugoj, august 1912).

Datorită rîvnei din ultimii ani a cercetătorilor cunoaștem astăzi suficiente date asupra primului film artistic românesc notabil.

Regia filmului a fost asigurată de tînărul Grigore Brezeanu, inițial regizor la Teatrul Național, fiul marelui actor al națiunii de atunci, Ion Brezeanu. Un împătimit al cinematografului, cum am spune astăzi, Grigore Brezeanu nu se rezumă numai la regie; e un pionier și un animator în sensul larg al cuvîntului, îngrijindu-se de amenajarea unor săli de cinematograf, de importarea aparatelor de proiecție adecvate, de înființarea de societăți de producție pentru filme educative... Dar mai ales Grigore Brezeanu se dovedește un neîntrecut organizator în producerea unui film de o asemenea amploare cum e „Războiul pentru independență", presupunînd angajarea de fonduri considerabile, aparatură tehnică, specializată și rară, atragerea unui mare număr de artiști și a unei figurații de-a-dreptul de necrezut (peste [illegible] de oameni ce trebuiau într-un anume fel îmbrăcați și dirijați în timpul filmărilor!). Izbutește să-și apropie în această întreprindere de mare anvergură forțele artistice cele mai reprezentative ale timpului, precum și sprijinul autorităților.

Se constituie în acest scop o asociație de artiști ai Teatrului Național, din care fac parte Constantin Nottara, Aristide Demetriad, Ion Brezeanu, Petre Liciu, Vasile Toneanu, Nicolae Soreanu și, firește, Grigore Brezeanu. E atras printre principalii producători ai filmului directorul Teatrului Liric, Leon Popescu, care avea să avanseze și o bună parte din costurile de producție (investiția anunțată în presă variază între [illegible] și [illegible] lei). Imaginea îi e încredințată operatorului francez Daineau, „chemat în țară împreună cu aparatul său" asistat de doi tineri români, Nicolae Barbelian și Gheorghe Ionescu.

Primul tur de manivelă e dat la începutul lunii martie 1912. Interioarele sînt filmate în București, pe un platou improvizat în curtea Teatrului Liric din piața cu nume simbolic Valter Mărăcineanu. Scenele exterioare, preponderente, sînt turnate cele mai multe în chiar locurile în care s-au desfășurat evenimentele: Brăila, Măcin, Turnu-Severin, București... Surse documentare semnalează în această perioadă un adevărat „platou de filmare" la Ciurel și între Bănească și Otopeni. Operațiile de developaj, montaj și copiere s-au executat la Paris,

în laboratoarele Casei Pathè—Freres. Ele erau terminate, inclusiv copiile de tiraj, la mijlocul lunii iulie 1912. Premiera pentru public are loc la 1 septembrie 1912, la Teatrul-Cinema „Bulevard-Palace" din București, fiind reluat apoi la toate sălile de cinematograf existente. Filmul a fost deasemenea prezentat, la scurt timp, în principalele orașe din Vechiul Regat, din Transilvania și Banat. Există referințe cu privire la prezentarea filmului la Budapesta (de către casa de filme „Apollo"), Viena (prin intermediul firmei „Lifka—Birskop"), Petersburg și Paris (prin prestigioasa firmă „Pathè").

Să consemnăm prezența în numeroasa distribuție a actorilor: Aristide Demetriad, Constantin Nottara, Aurel Athanasescu, Ion Nicolescu, Ion Brezeanu, Vasile Toneanu, Nicolae Soreanu, Aurel Barbelian, Gheorghe Ciprian, Jeni Metaxa-Doro, Constanța Demetriade, Aristizza Romanescu, Maria Ciucurescu, Agepsina Macri, Ecaterina Zimniceanu, Olimpia Birsan, Sonia Ciurcu, Maria Giurgea, Maria Filotti, Elvira Popescu ș.a.

Filmul se bucură de un mare succes de public și de presă.

Un capitol neelucidat în întregime pînă acum din istoricul filmului „Războiul pentru Independență" era scenariul. Din notițele apărute în presa vremii se cunoștea că între autori se numărau, pe lîngă neobositul și mereu prezentul Grigore Brezeanu, actorii Petre Liciu, Aristide Demetriad și însuși marele Constantin Nottara. „Filmografia adnotată 1897—1907", întocmită sub egida Arhivei Naționale de Filme, îl consideră pierdut, menționînd o singură pagină din acesta reprodusă în facsimil în ziarul „Cuvîntul" din 25 decembrie 1933.

O descoperire recentă făcută de noi la Biblioteca Academiei ne pune, însfîrșit, în fața subiectului filmului, șapte pagini de text tipărite, cu subtitluri și vignete, exclusiv coperta, purtînd în josul său mențiunea: „București, Minerva, Institut de artă grafică și editură, b-dul Academiei, 3 — str. Edgar Quinet, 4, 1912". Micul opuscul se află înregistrat la B.A.R.S.R. sub nr. 33 865. În cele cincisprezece capitole — unele împărțite la rîndu-le în cîte două, trei subcapitole — la care se adaugă și un epilog, e rezumată întreaga acțiune a filmului. Este păstrat și în narațiune firul faptelor istorice, cu surprinzătoare, suverană indiferență pentru gradație și pentru celelalte efecte artistice. Puținele elemente artistice (mai exact, literale) sînt împrumutate din „Peneș Curcanul" a lui Vasile Alecsandri.

Sîntem îndreptățiți să credem că acesta este textul care a stat la baza elaborării filmului, de un scenariu literar mai desvoltat și de un decupaj regizoral în sensul curent al cuvîntului neputînd fi vorba. În sprijinul ipotezei noastre stă mărturia însuși filmul. El respectă întocmai, în destășurarea sa, capitolele și subcapitolele din opusculul mai sus amintit, imaginea filmică nefăcînd altceva decît să ilustreze, să umple și să „vivacizeze" cadrul dinainte fixat. Este evidentă lipsa unor detalii „literare" care să poarte marca originalității creatoare, ca și cea a indicațiilor regizorale pe fiecare cadru. De altfel, cum ar fi putut fuziona într-o concepție unitară, originală, viziunile unor personalități atît de diferite ca Aristide Demetriad, C.I. Nottara, Petre Liciu, Grigore Brezeanu? E clar, aceste nume, poate în afară de ultimul, au doar o funcție reprezentativă. Astfel se explică și de ce mari actori ai timpului, Ion Brezeanu, Aristizza Romanescu și mulți alții, au acceptat să apară în roluri episodice și chiar ca simpli figuranți. De asemenea, existînd indicațiile tehnice obișnuite într-un scenariu în amănunt elaborat, actorii n-ar fi jucat „fiecare în legea lui", ca pe scenă, cu fața la aparat.

Imperfecțiunile de amănunt se topeau însă în văpaia trăirilor colective, miile, zecile de mii de interpreți jucînd „dincolo de ficțiune", cu sentimentul că participă și creează o epopee eroică națională unică. „Trecerea Dunării" a cerut o deplasare tocmai la Măcin, iar luptele de la „Munții Verzi" au fost filmate în regiunea Severinului, cu participarea întregii divizii de acolo. Ofițerii activi erau consultați și adesea actori, iar casa în care se îmbrăcau și se machiau protagoniștii era un adevărat comandament de război pe care flîfîia drapelul național!

Subiectul, „story"-ul acestui film aparține în egală măsură tuturor, de la primul interpret pînă la ultimul figurant, fiind o proiecție aproape palpabilă a conștiințelor. Și aceasta — paradoxal — departe de a fi o lacună, dă un plus de gravitate și de dramatism narațiunii, făcînd să se asemene, prin intensitatea trăirilor, mai cu seamă în scenele de masă, cu Misterele evului mediu în care, după cum se știe, participa întreaga colectivitate a unei așezări sau a unui mare oraș.

Să nu uităm, așadar, că la începuturile filmului nostru artistic se află o pagină de foc a istoriei naționale și că ea a fost transfigurată în imagini de un patetism pilduitor.

Florian Avramescu
P. Popescu-Gogan

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef: Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar responsabil de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA: București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA: Șoseaua Kiseleff 10 tel. 18 33 99
ABONAMENTELE:
3 luni — 13 lei; 6 luni — 26 lei; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la:
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion